

**KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
DİSİPLİNLERARASI AİLE DANIŞMANLIĞI ANABİLİM DALI
TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI**

**ERGENLERİN ALGILADIĞI ANNE-BABA TUTUMLARININ
DEPRESYON, ANKSİYETE VE STRES DÜZEYLERİ İLE İLİŞKİSİNİN
İNCELENMESİ**

Esmâ ÖZDEMİR

Yüksek Lisans Tezi

**KONYA
Nisan 2021**

ERGENLERİN ALGILADIĞI ANNE-BABA TUTUMLARININ
DEPRESYON, ANKSİYETE VE STRES DÜZEYLERİ
İLE İLİŞKİSİNİN İNCELENMESİ

Esmā ÖZDEMİR

KTO Karatay Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim Enstitüsü
Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Anabilim Dalı
Tezli Yüksek Lisans Programı

Yüksek Lisans Tezi

Tez Danışmanı: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN

Konya
Nisan 2021

KABUL VE ONAY

Esmâ ÖZDEMİR tarafından hazırlanan “Ergenlerin Algıladığı Anne-Baba Tutumlarının Depresyon, Anksiyete ve Stres Düzeyleri ile İlişkisinin İncelenmesi” başlıklı bu çalışma, 26 Nisan 2021 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Jüri Başkanı: **Doç. Dr. Füsün SUNAR**
KTO Karatay Üniversitesi

_____

Tez Danışmanı: **Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN**
KTO Karatay Üniversitesi

_____

Jüri Üyesi: **Dr. Öğr. Üyesi Semra KÖSE**
Necmettin Erbakan Üniversitesi

_____

Jüri tarafından kabul edilen bu çalışmanın Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Hüseyin Bekir YILDIZ
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Enstitü tarafından onaylanan Yüksek Lisans tezimin tamamını veya herhangi bir kısmını basılı veya dijital biçimde arşivleme ve aşağıda belirtilen koşullar dâhilinde erişime açma iznini KTO Karatay Üniversitesine verdiğimi bildiririm. Bu izinle, Üniversiteye verilen kullanım hakları dışındaki tüm fikri mülkiyet haklarım bende kalacak ve gelecekteki çalışmalar (makale, kitap, lisans, patent vb.) için tezimin tamamının veya bir bölümünün kullanım hakları yalnızca bana ait olacaktır.

Tezimin bütünüyle kendi çalışmam olduğumu, başkalarının haklarını ihlal etmediğimi ve tezimin tek yetkili sahibi olduğumu beyan ve taahhüt ederim. Telif hakkı bulunan ve sahiplerinden yazılı izinle kullanılması zorunlu olan kaynakları, yazılı izin alarak kullandığımı ve istenildiğinde izinlerin suretlerini Üniversiteye teslim etmeyi taahhüt ederim.

Yükseköğretim Kurulu tarafından yayımlanan “Lisansüstü Tezlerin Elektronik Ortamda Toplanması, Düzenlenmesi ve Erişime Açılmasına İlişkin Yönerge” kapsamında, tezim, aşağıda belirtilen koşullar haricince, YÖK Ulusal Tez Merkezi ve KTO Karatay Üniversitesi Açık Erişim Sisteminde erişime açılır.

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulu kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 2 yıl ertelenmiştir.¹

Enstitü / Fakülte Yönetim Kurulunun gerekçeli kararı ile tezimin erişime açılması mezuniyet tarihimden itibaren 6 ay ertelenmiştir.²

Tezimle ilgili gizlilik kararı verilmiştir.³⁴

26 Nisan 2021

Esmâ ÖZDEMİR

---

¹ MADDE 6(1) Lisansüstü teze ilgili patent başvurusu yapılması veya patent alma sürecinin devam etmesi durumunda, tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulu iki yıl süre ile tezin erişime açılmasının ertelenmesine karar verebilir.

² MADDE 6(2) Yeni teknik, materyal ve metotların kullanıldığı, henüz makaleye dönüşmemiş veya patent gibi yöntemlerle korunmamış ve internetten paylaşılması durumunda 3. şahıslara veya kurumlara haksız kazanç imkânı oluşturabilecek bilgi ve bulguları içeren tezler hakkında tez danışmanının önerisi ve enstitü anabilim dalının uygun görüşü üzerine enstitü veya fakülte yönetim kurulunun gerekçeli kararı ile altı ayı aşmamak üzere tezin erişime açılması engellenebilir.

³ MADDE 7(1) Ulusal çıkarları veya güvenliği ilgilendiren, emniyet, istihbarat, savunma ve güvenlik, sağlık vb. konulara ilişkin lisansüstü tezlerle ilgili gizlilik kararı, tezin yapıldığı kurum tarafından verilir. Kurum ve kuruluşlarla yapılan işbirliği protokolü çerçevesinde hazırlanan lisansüstü tezlere ilişkin gizlilik kararı ise, ilgili kurum ve kuruluşun önerisi ile enstitü veya fakültenin uygun görüşü üzerine üniversite yönetim kurulu tarafından verilir. Gizlilik kararı verilen tezler Yükseköğretim Kuruluna bildirilir.

⁴ MADDE 7(2) Gizlilik kararı verilen tezler gizlilik süresince enstitü veya fakülte tarafından gizlilik kuralları çerçevesinde muhafaza edilir, gizlilik kararının kaldırılması halinde Tez Otomasyon Sistemine yüklenir.

ETİK BEYAN

KTO Karatay Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Tez Hazırlama ve Yazım Kurallarına uygun olarak Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN danışmanlığında tarafımdan üretilen bu tez çalışmasında; sunduğum tüm veri, enformasyon, bilgi ve belgeleri bilimsel etik kuralları çerçevesinde elde ettiğimi, tüm değerlendirme, analiz, bulgu ve sonuçları bilimsel usullere uygun olarak sunduğumu, tez çalışmasında yararlandığım kaynakların tümüne bilimsel normlara uygun biçimde atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi, tezimin kaynak gösterilen durumlar dışında özgün olduğunu bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

26 Nisan 2021

Esmâ ÖZDEMİR

Her daim ve her konuda beni destekleyen ve her zaman yanı başımda olan anneme...

TEŞEKKÜR

Araştırmanın tüm süreçlerinde sabırla sorularımı cevaplayan, derin bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren ve destekleyen tez danışmanım ve değerli hocam Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'a teşekkür ederim. Eğitim hayatım boyunca ve her zaman yanımda olan, bana inanan ve sonsuz güvenen, zor zamanlarımda bana güç ve moral veren en büyük destekçim canım anneme teşekkür ederim. Araştırmaya katılan değerli öğrencilere ve emeği geçen herkese teşekkür ederim.

26 Nisan, 2021

Esmâ ÖZDEMİR

ÖZET

Esmâ ÖZDEMİR

Ergenlerin Algıladığı Anne-Baba Tutumlarının Depresyon, Anksiyete ve Stres
Düzeyleri ile İlişkisinin İncelenmesi

Yüksek Lisans

Konya, 2021

Ergenlik dönemi; fiziksel, cinsel, bilişsel, psikososyal vb. gelişimlerin devam ettiği ve yetişkinlik dönemine geçişin adımlarının atıldığı özel bir dönemdir. Bu dönemde anne-babaların benimsedikleri tutum ve davranışlar ergenlerin ruh sağlığını olumlu veya olumsuz yönde etkilemektedir. Bu nedenle anne ve babaların benimsediği tutumlar çok önemlidir. Bu çalışma ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ergenlerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisini incelemek amacıyla yapılmıştır. Araştırmada günümüzde gittikçe artan ergenlik dönemi depresyon, anksiyete ve stres durumlarında, anne-baba tutumlarının etkisinin önemi ortaya konmuştur. Çalışma grubunu Konya ili merkez ilçelerinde ikâmet eden, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında lisede öğrenimini sürdüren 15-18 yaş aralığındaki 517 ergen oluşturmuştur. Araştırmada veri toplama araçları olarak ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarını belirlemek amacıyla “Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini tespit etmek amacıyla “Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)” ve kişisel bilgilerini tespit etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Verilerin analizi bağımsız gruplar t testi ile ve ikiden fazla grupların karşılaştırmasında tek faktörlü varyans analizi (One-Way ANOVA) ile yapılmıştır. Grupların normal dağılmadığı durumlarda ise nonparametrik testlerden ikili grupların karşılaştırılmasında Mann-Witney U-testi, çoklu grupların karşılaştırılmasında ilişkisiz örneklem için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumları ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($p > 0,05$). Ancak demokratik ve izin verici-müşahakâr ailelerde ergenlerin depresyon ve anksiyete düzeyleri normal, izin verici-ihmalî ve otoriter ailelerde çok ileri düzeyde saptanmıştır. Yaş, sınıf değişkenleri ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur ($p < 0,05$). Elde edilen veriler, alandaki bilim uzmanlarına ve anne-babalara değerli bilgiler sunması açısından önemlidir.

Anahtar Kelimeler

Anksiyete, anne baba tutumları, depresyon, ergenlik, stres

ABSTRACT

Esmâ ÖZDEMİR

An Investigation of the Relationship between Parental Attitudes Perceived by
Adolescents and Depression, Anxiety and Stress Levels

Master's Thesis

Konya, 2021

Adolescence period is a special period in which physical, sexual, cognitive, psychosocial, etc. development continues and steps of transition to adulthood are taken. The attitudes and behaviors adopted by parents in this period affect the mental health of adolescents positively or negatively. For this reason, the attitudes adopted by mothers and fathers are very important. This study was conducted to investigate the relationship between parental attitudes perceived by adolescents and their depression, anxiety, and stress levels. In the study, the importance of the effect of parental attitudes on depression, anxiety and stress during adolescence has been revealed. The study group consisted of 517 adolescents between the ages of 15-18 who reside in the central counties of Konya and continue their education in high school in the 2020-2021 academic year. As data collection tools in the study, the "Parent Attitude Scale (PSS)" to determine the parental attitudes perceived by adolescents, the "Depression, Anxiety and Stress Scale-High School Form (DASS-42)" to determine the levels of depression, anxiety and stress and the "Personal Information Form" was used to determine personal information. The analysis of the data was performed by independent groups t-test and one-way analysis of variance (One-Way ANOVA) for comparing more than two groups. In cases where the groups were not normally distributed, the Mann-Witney U-test was used to compare paired groups among nonparametric tests, and the Kruskal Wallis H test for unrelated samples was used for comparing multiple groups. No significant relationship between the parental attitudes perceived by adolescents and their depression, anxiety, and stress levels was found ($p > 0,05$). However, the depression and anxiety levels of adolescents in democratic and permissive-tolerant families were found to be normal and very high in permissive-negligent and authoritarian families. A significant relationship was found between age, class variables, and levels of depression, anxiety, and stress ($p < 0,05$). The data obtained is important in terms of providing valuable information to scientists and parents in the field.

Keywords

Anxiety, parental attitudes, depression, adolescence, stress

İÇİNDEKİLER

KABUL VE ONAY	i
BİLDİRİM	ii
ETİK BEYAN	iii
TEŞEKKÜR	v
ÖZET	vi
ABSTRACT	vii
İÇİNDEKİLER	viii
TABLolar DİZİNİ	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xiii
KISALTMALAR DİZİNİ	xiv
1.GİRİŞ	1
2.ERGENLİK DÖNEMİ	3
2.1.Ergenlik Döneminde Fiziksel Gelişim	5
2.2.Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim	5
2.3.Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim	5
2.4.Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim	6
2.5.Ergenlik Döneminde Psikososyal Gelişim	7
2.6.Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim	7
3.ANNE-BABA TUTUMLARI	9
3.1.Otoriter ve Baskıcı Tutum	11
3.2.Demokratik Tutum	14
3.3.Mükemmelliyetçi Tutum	16
3.4.Serbest Tutum	17
3.5.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum	17
3.6.İzin Verici Tutum	19
3.6.1.İzin Verici-İhmalkâr Tutum	20
3.6.2.İzin Verici-Müsamahakâr Tutum	21
3.7.Dengesiz ve Kararsız Tutum	23
3.8.Aşırı Koruyucu Tutum	24
3.8.1.Helikopter Anne-Babalık	26
3.8.2.Anne Bekçiliği	27
3.9.Yavaş Anne-Babalık	28

3.10.Minimalist Anne-Babalık	29
4.ERGENLİK DÖNEMİNDE STRES	31
4.1.Ergenlik Döneminde Stres Belirtileri	32
4.2.Ergenlerde Stresle Başa Çıkma	33
5.ERGENLİK DÖNEMİNDE ANKSİYETE	37
5.1.Ergenlik Döneminde Anksiyete Belirtileri	40
5.2.Ergenlik Döneminde Anksiyete Bozuklukları	41
6.ERGENLİK DÖNEMİNDE DEPRESYON	43
6.1.Ergenlik Döneminde Depresyon Belirtileri	44
6.2.Ergenlik Döneminde Depresyona Neden Olan Faktörler.....	44
7.YÖNTEM.....	46
7.1.Araştırmanın Modeli	46
7.2.Çalışma Grubu.....	46
7.3.Veriler Toplama Araçları.....	46
7.4.Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ).....	46
7.5.Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42).....	47
7.6.Kişisel Bilgi Formu	48
7.7.Verilerin Toplanması.....	48
7.8.Verilerin Analizi.....	48
7.9.Araştırmanın Varsayımları	49
7.10.Araştırmanın Sınırlılıkları	49
7.11.Araştırmanın Etik Yönü	50
8.BULGULAR	51
9. TARTIŞMA	96
10. SONUÇ VE ÖNERİLER	105
KAYNAKLAR	113
ÖZGEÇMİŞ	124
EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU.....	125
EK 2. ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ (ABTÖ)	126
EK 3. DEPRESYON, ANKSİYETE, STRES ÖLÇEĞİ-LİSE FORMU (DASS-42) ..	128
EK-4 ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ/MUAFİYETİ	130

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Çalışma grubundakilerin demografik özellikleri (N=517)	51
Tablo 2. Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile anne-baba tutum ölçeği alt boyutlarından kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol denetleme toplam puanı arasındaki fark- Bağımsız Örneklem T testi sonuçları	53
Tablo 3. Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	53
Tablo 4. Ergenlerin yaş değişkeni ile anne-baba tutum ölçeği alt boyutları kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasındaki ilişki-Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları	54
Tablo 5. Ergenlerin yaş değişkeni ile kabul- ilgi alt boyutu ve yaş değişkeni ile kontrol- denetleme alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc testi analiz sonuçları	55
Tablo 6. Ergenlerin yaş değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	55
Tablo 7. Ergenlerin sınıf değişkeni ile anne-baba tutum ölçeği alt boyutları kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasındaki ilişki-Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları	56
Tablo 8. Ergenlerin sınıf değişkeni ile kabul- ilgi alt boyutu ve sınıf değişkeni ile kontrol-denetleme alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc testi analiz sonuçları	57
Tablo 9. Ergenlerin sınıf değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	57
Tablo 10. Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	58
Tablo 11. Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	59
Tablo 12. Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile ABTÖ alt boyutları kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasındaki ilişki-Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları	60
Tablo 13. Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile kabul- ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc Testi analiz sonuçları	60
Tablo 14. Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	61
Tablo 15. Ergenlerin anne eğitim durumu ile kabul- ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasındaki ilişki- Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları	62
Tablo 16. Ergenlerin anne eğitim durumu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları	63

Tablo 17. Ergenlerin baba eğitim durumu ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasındaki ilişki- Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları	64
Tablo 18. Ergenlerin baba eğitim durumu değişkeni ile kabul-ilgi alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc Testi analiz sonuçları	65
Tablo 19. Ergenlerin baba eğitim durumu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelik değerleri-Ki_Kare sonuçları	65
Tablo 20. ABTÖ ve DASS-42 toplam puanlarının Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk analiz sonuçları.....	66
Tablo 21. Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres toplam puanları arasındaki ilişki- Mann-Whitney U testi analiz sonuçları.....	67
Tablo 22. Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanı arasındaki fark-Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları	67
Tablo 23. Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres arasındaki ilişki- Post_Hoc testi analiz sonuçları	68
Tablo 24. Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres arasındaki farklılık-Spearman Korelasyon analizi sonuçları	69
Tablo 25. Ergenlerin sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanı arasındaki fark-Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları	69
Tablo 26. Ergenlerin sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki ilişki- Post_Hoc testi analiz sonuçları	70
Tablo 27. Ergenlerin sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki farklılık-Spearman Korelasyon analizi sonuçları	70
Tablo 28. Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanları arasındaki fark- Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları.....	71
Tablo 29. Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanı farkı-Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları	71
Tablo 30. Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile stres arasındaki ilişki-Post_Hoc testi analiz sonuçları	71
Tablo 31. Ergenlerin bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon, anksiyete, stres ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki- Mann-Whitney-U testi analiz sonuçları	72
Tablo 32. Ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki farklılık- Spearman Korelasyon analiz sonuçları	72
Tablo 33. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre depresyon düzeylerinin yüzdelik değerleri-Ki_Kare sonuçları	73
Tablo 34. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre anksiyete düzeylerinin yüzdelik değerleri-Ki_Kare sonuçları	74

Tablo 35. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre stres düzeylerinin yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	74
Tablo 36. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre stres düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	75
Tablo 37. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının aile gelir düzeyi değişkenine göre stres düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	76
Tablo 38. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediklerini gösteren değişkene göre stres düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	78
Tablo 39. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre stres düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	79
Tablo 40. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	81
Tablo 41. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının yaş değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	82
Tablo 42. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının sınıf değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	84
Tablo 43. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ilçe değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	85
Tablo 44. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	87
Tablo 45. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının baba eğitim durumu değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	89
Tablo 46. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	91
Tablo 47. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının sınıf değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	92
Tablo 48. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ilçe değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	93
Tablo 49. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmedikleri değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları	94

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Ergenlerde anksiyete gelişim süreci.....	38
---	----

KISALTMALAR DİZİNİ

Kısaltma	Açıklama
ABTÖ	Anne-Baba Tutum Ölçeği
DSÖ	Dünya Sağlık Örgütü
DASS-42	Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu
DSM	Diagnostic and Statistical Manual of Mental Disorders
ICD	International Classification of Diseases
KBF	Kişisel Bilgi Formu
MEB	Milli Eğitim Bakanlığı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
SB	Sağlık Bakanlığı
SPSS	Statistical Package for Social Sciences
UNESCO	United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

1.GİRİŞ

Ergenlik dönemi; fiziksel, bilişsel, sosyal, psikolojik gelişim ve değişimlerin yaşandığı çocukluk ile erişkinlik arasında köprü görevi üstlenen özel bir dönemdir. Anne-babaların ergenlik dönemi etkilerine yönelik yapılan araştırmalarda en çok karşılaşılan kavramlardan biri de anne-baba tutumlarıdır (Sevim, 2014). Anne-babanın tutumu bu süreçte ergen tarafından belirgin bir şekilde algılanır. Ergenlerin çocukluktan erişkinliğe adım attığı dönem olan ergenlik dönemi sırasında yaşadığı gelişim evreleri ve karşılaştığı sorunlar düşünüldüğünde anne-baba tutumlarının ergenlerin ruh sağlığı üstündeki etkilerinin önemi daha da iyi anlaşılmaktadır (Çelik, 2019). Yani ergenler tarafından algılanan ve anne-babaların benimsediği tutumlar ergenlerin psikolojik açıdan iyi oluşlarını etkiler.

Baumrind (1991) anne-baba tutumlarını otoriter, demokratik ve izin verici olarak üç başlık altında incelemiştir. Her tutumun çocuk ve ergenlerin değişim ve gelişimlerine çeşitli etkileri vardır (Aydın, 2019). Otoriter tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarıyla etkileşim içerisinde değillerdir. Kurallar ve sınırlar konusunda çok katıdırlar. İzin verici tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarını gereğinden fazla serbest bırakırlar (Kekeç, 2019). Demokratik tutumu benimseyen anne-babalar ise çocuklarına karşı daha hassastırlar. Çocuklarına karşı sabırlı davranırlar. Demokratik tutumu benimseyen anne-babalar, otoriter ve izin verici tutumu benimseyen anne-babalara göre özbenlikleri gelişmiş, kendini kolaylıkla ifade edebilen, öz denetimi gelişmiş, okul hayatında başarılı, sosyal çevresiyle rahatlıkla iletişime geçebilen çocukların yetişmesine daha fazla katkı sağlarlar (Şahin Zeteroğlu, 2014). Sağlıksız anne-baba tutumlarının benimsendiği ailelerde ergenler stres, depresyon ve anksiyete gibi bozukluklarla karşı karşıya kalabilmektedir. Ergenlik döneminde geliştirilen depresif bulgular, anksiyete bozuklukları ve stres; ergenin okuldaki başarısını, arkadaş ilişkilerini ve tüm yaşamını etkilemektedir. Özellikle de lise öğrenimine devam eden ergenlerde bu bulgulara daha fazla rastlanmaktadır (Aydın, 2019). Bu sebeple ergenlerin psikolojik açıdan iyi hissedebilmesi, yaşamdan doyum alabilmesi ve sağlıklı bir yetişkin olarak yaşamına devam edebilmesi anne-babaların benimsediği tutumlara bağlı olabilmektedir. Bu araştırma tüm bunların doğrultusunda ergenlerin algıladığı anne-

baba tutumlarının depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla yapılmıştır. Çalışma grubunu Konya ili merkez ilçelerinde ikamet eden, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında lisede öğrenimini sürdüren 15-18 yaş aralığındaki ergenler oluşturmuştur. Çalışmaya toplamda 517 ergen katılmıştır. Çalışmada veri toplama araçları olarak ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarını belirlemek amacıyla “Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini tespit etmek amacıyla “Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)” ve kişisel bilgilerini tespit etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Araştırmanın yapıldığı dönemde pandemi nedeniyle alınan önlemlerden dolayı, okul müdürlerinin onayı ile lise öğrencilerinin whatsapp gruplarına, etüt merkezlerine vb. veri toplama formlarındaki sorular gönderilmiş ve öğrencilerin formları doldurmaları istenmiştir. Gönüllülük esasına uygun şekilde doldurulan formlar sonucunda araştırma verilerine ulaşılmıştır. Verilerin analizi SPSS 22 paket programı ile uygun testler kullanılarak yapılmıştır.

Bu araştırma bu alanda yapılan yeni çalışmalara ışık tutması, aile refahı ve çocuk, ergen psikolojisiyle ilgilenen uzmanlara önemli katkılar sağlaması ve anne-babaların bu konuda bilgi sahibi olması açısından önemlidir.

2.ERGENLİK DÖNEMİ

Ergenlik, Latince, erişkinliğe doğru büyüyen olarak kullanılan “adolescere” kelimesinden türetilmiştir (Can vd., 2010). Ergenlik; büyümek, gelişmek manasındadır. Ergenlik dönemi ise farklı birçok değişimin olduğu, çocukluk dönemiyle büyük oranda benzeşmeyen ve yetişkinlik dönemine geçişin adımlarının atıldığı özel bir dönemdir. Diğer bütün toplumlarda da bu dönem, henüz çocukluk döneminde olgunlaşmamış bireylerin yetişkinlik dönemlerine geçerek olgunlaşmasının gerçekleştiği ve yaşamın diğer aşamalarına hazırlandığı, büyüme ve gelişme dönemi olarak tanımlanır. Yani ergenlik dönemi genel anlamda çocukluktan yetişkinliğe geçiş evresidir.

Birey, çocuk olarak girdiği ergenlik dönemini bir yetişkin olarak tamamlar (Göksan vd., 2015). Ergenlik dönemi, çocukluk ve yetişkinlik arasında farklı fiziksel, ruhsal ve psikososyal gelişimlerin gerçekleştiği bir evredir. Bu sebeple bu dönem, ergenin problemleri tutumlar ve düşünceler geliştirmesine sebep olur (Yavuzer, 2011). Bu dönemde ergenin çevresiyle olan iletişimi kompleksleşmektedir. Bu durumda ergenlere düşen işler, görevler artış göstermektedir. Bu dönemdeki olay ya da sorunlarla kişi yaşamı süresince ilk defa karşılaşmaktadır (Canbay, 2010).

Bu dönemin yaşandığı belirli bir yaş aralığı vardır. Bu yaş aralığı 12-21 olarak belirtilebilir. Kızlar ve erkekler için ergenlik döneminin başlangıcı, ortası ve sonu farklı yaş aralıklarını kapsar. 11-13 yaş aralığı kızlarda ergenlik döneminin ilk yılları olarak, 13-15 yaş aralığı erkeklerde ergenlik döneminin ilk yılları olarak kabul edilir. 14-16 yaş aralığı kızlarda, 15-17 yaş aralığı da erkeklerde ergenlik döneminin ilk yıllarından sonraki dönemleri olarak kabul edilir. 17-21 yaş aralığı da hem kızlar hem de erkekler için ergenlik döneminin son yıllarına denk gelir. Ergenlik dönemi yaş aralıklarını UNESCO ve Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) farklı farklı aralıklarda almaktadır. DSÖ, 10-19 yaş aralığını; UNESCO, 15-25 yaş aralığını ergenlik dönemi olarak belirtmektedir (Kulaksızoğlu, 2014 aktaran Akkuş Çutuk, 2017).

Ergenlik dönemi ortalama sekiz sene kadar sürer ve bireylerin yaşamında en çok gelişim ve değişim bu dönemde olur (Yavuzer, 2005 aktaran Akkuş Çutuk, 2017). Ergenlik dönemi, çoğunlukla yalnız bir basamaklı değişim dönemi olarak bilinse de aslında ergenlik dönemi birçok basamaktan oluşur. Her basamakta da ergenler fiziksel, ruhsal, zihinsel ve sosyal gelişime girerler (Karunan, 2006). İlk olarak ergenler, bu dönemde

fizyolojik olarak değişim süreçlerine girerler. Bu değişim ergenlere duygusal, düşünsel açıdan olgunlaşabilmeleri için önemli bir temel oluşturur (Yavuzer, 2005 aktaran Akkuş Çutuk, 2017).

Ergenlik dönemine adımların atıldığıının ilk göstergesi kızlarda ve erkeklerde bazı durumlarda farklıdır. Kızlarda bedensel olarak gelişimlerin başında göğüslerinin belirginleşmesi, adet aşaması; erkeklerde ise seslerinin değişimi ve belirginleşen omuzlar olarak görülür. Fakat ergenlik dönemi gelişimleri bunlardan ibaret değildir. Aynı zamanda ergenlerin zihinleri gelişir, yeni zihinsel beceriler edinirler ve soyut fikirler edinmeye başlarlar. Duygusal açıdan değişiklikler yaşarlar. Sosyal açıdan gelişerek hem akranları hem de anne-babalarıyla yeni ilişkiler içerisine girerler. Yeni tutumlar edinirler. Yani ergenler yalnızca bir aşamadan geçmezler. Bedensel, duygusal, psikososyal gelişim gibi birçok aşamadan geçerler (Gentry & Campbell, 2002). Çocukluk dönemine karşın ergenlik döneminde birçok farklı alanda hızlı bir değişim yaşandığı için bu dönemde ruh sağlığı alanında problemleri olan ergen sayısı da fazlalaşmaktadır (Janssen, 2020).

Ergenlik dönemi, ergenlerin anne ve babalarından kontrol ve denetimlerinden yavaş yavaş uzaklaştıklarında ve özgürlüklerini kazandıklarında biter. Bu süreçte ergen “şimdiyi ve anı” düşünme evresinden sonra daha mantıklı ve zihinsel bir süreç içerisine girer. Bu dönemde ergen kendisine, “ben kimim, diğer bireyler içinde neredeyim, böyle olmamın sebebi nedir ve hayatımın diğer dönemlerinde neler olacak ve bana düşen sorumluluklar nedir, bunlar hakkında neler yapacağım? ” sorularını yöneltir (Akkuş Çutuk, 2017). Ergen böylelikle sosyal çevresi içinde ve toplumda kendisini konumlandırmaya, kendisine ve yaşamına yönelik hedeflerini koymaya ve uygulamaya çabalamaktadır (Eskin vd., 2008). Bir başka şekilde ergenlik döneminin cinsel organların olgunlaşması ve fonksiyonlarını yerine getirmesiyle sonlandığı söylenir. Fakat ergenlik sadece fiziksel gelişim döneminden oluşmaz. Diğer gelişim dönemlerini de kapsar. Başka deyişle ergenlik dönemi; fiziksel, cinsel, bilişsel, sosyal, psikososyal, duygusal gelişim ve değişimlerin yaşandığı, erişkinliğe adımların atıldığı dönemdir (Colvin vd., 2019). Bu gelişim evreleri aşağıda sırasıyla; fiziksel, cinsel, bilişsel, sosyal, psikososyal, duygusal gelişim olarak açıklanmaktadır.

2.1.Ergenlik Döneminde Fiziksel Gelişim

Ergenlik döneminde bedensel değişim hızlı bir şekilde gerçekleşir. Vücuttaki organlarda gelişimler gözlemlenir. Kemik, kas yapısı ve yağ dokusu gelişir. İlk olarak ergenin el ve ayakları, sırasıyla kol ve bacakları ve diğer kısımları büyür. Sonrasında sırasıyla kalça, omuz, sırt, göğüs yapısı gelişir. Yüz yapısında ve yüzün diğer bölümlerinde; çenede, burunda gelişimler ve değişimler gözlenir. Ergenlik dönemi, fiziksel görünümü de etkilediğinden ergenlik dönemi öncesi dönemden farklıdır. Bu dönemde erkek ve kız olarak ayrımlar netleşir. Bu ayrım vücudun gelişmesiyle kendini belli eder. Bu gelişimler; çabuk boy uzaması, kilo alımı, vücuttaki yağ ve kas dokusunun değişimi, vücudun diğer sistemlerindeki değişimler olarak gözlemlenebilmektedir (Alisinanoğlu, 2002).

2.2.Ergenlik Döneminde Cinsel Gelişim

Ergenlik dönemi, çocukluk döneminden erişkinlik dönemine adımların atıldığı bir dönemdir. Cinsel gelişim ise bu dönemde yaşanan en önemli gelişimlerden biridir (Çok & Kutlu, 2016). Bu dönemde cinsiyet hormonlarının salgısının artmasıyla kız ergenlerde yumurta hücreleri, erkek ergenlerde sperm hücreleri aktifleşmektedir. Cinsiyet hormonlarının salgısının vücuttaki diğer hormonlar ile birleşmesiyle kas ve kemiklerde gelişmeler yaşanmaktadır (Aral vd., 2000). Cinsel gelişim ergenlik döneminde psikososyal ve bedensel gelişimlerle birlik olarak ele alınmalıdır. Fizyolojik ve patolojik semptomlar ayrı ayrı değerlendirilmelidir (Sömen Bayoğlu, 2020). Ergenlikle ilgili yapılan araştırmalarda çoğunlukla biyolojik yönden açıklanan cinsel gelişim aslında ergenlerin hayatının tüm değişim aşamalarında bulunur. Cinsel gelişim, zihinsel ve psikososyal gelişimlerle kendini belli eder. Özetle; ergenlik dönemindeki cinsel gelişim bütün değişim ve gelişim dönemlerini içine alır (Çok & Kutlu, 2016).

2.3.Ergenlik Döneminde Bilişsel Gelişim

Ergenlik döneminde ergenler, fiziksel ve cinsel gelişme yaşarlarken aynı zamanda bilişsel olarak da gelişirler. Ergenler ve sosyal çevreleri bu gelişim süreçlerinden etkilenir. Bilişsel gelişim süreci ergenlerin farklı bakış açısı kazanmalarında etkilidir. Bu dönemde ergenlerin fikirleri değişir veya yeni fikirler edinirler. Birçok konuda özgün fikirler oluştururlar (Colvin vd., 2019). Yani ergenler bir problemi çözüme

kavuştururken problemde bulunan hâkiki koşulların yerlerine X ve Y gibi farklı simgeleri koyarak çözüm sürecine doğru ilerlerler. Ve bunun sonucunda da başarılı olurlar (Ahioğlu & Lindberg, 2011). Ergenlik döneminde mevcut dar fikirler, olabilirlikleri de düşünme şeklinde gelişim gösterir. Mevcut dar fikirler yerini geniş fikirlere bırakır. Soyut durumları anlama ve anlamlandırma hızlanır. Düşüncenin kendisine yönelik düşünme kabiliyeti edinilir. Çok yönlü düşünce sistemleri gelişir. Yani ergenlik döneminde yaşanan tüm bu bilişsel değişimler bize ergenin artık önceki dönemlerine nazaran düşüncelerinin geliştiğini, düşüncelerinin mantıklı ve sistemli bir düzene oturtulduğu fikrini verir. Aynı zamanda mantık yürütme, mantıksal sorunlar çözme, olabilirlikleri hesaplama, karşılaştırma yapma gibi yetenekler ergenlerin bilimsel konularda daha yetenekli olmasını sağlar (Çalış, 2019).

Ergenler zihinsel yeteneklerini artırdıkça ergenlerin bazı davranışları anne-babalar için karmaşık gelebilmektedir. Bu süreçte ergenlerle iletişimde kalınmalıdır. Bu durumlar bir problemin olduğunun göstergesi değildir. Anne-baba bu durumları şahsi olarak algılamamalıdır (Gentry & Campbell, 2002).

2.4.Ergenlik Döneminde Sosyal Gelişim

Ergenler sosyal çevresi içerisinde söz sahibi olmaya, sosyal konumlarının iyi olmasına ihtiyaç duyarlar. Ergenlik dönemi aslında sosyal gelişim ve değişim süreci olarak da tanımlanabilir. Sosyal uyum süreci uzun bir süreçtir ve bu sürece yavaş yavaş adapte olunur. Bu süreç ergenlik dönemi boyunca elde edilen tecrübelerle gelişir. Ergenler sosyal gelişim sürecinde grup etkileşimleriyle süreci düzene sokmaya uğraşırlar. Demokratik tutumun ve samimiyyetin hâkim olduğu aile içerisinde yetişen ergenler bu süreci başarıyla yönetebilirler. Anne ve babaların tutumları ve çocuklarının yeteneklerinden, hobilerinden, başarılarından ve başarısızlıklarından haberdar olmaları sosyal uyum sürecinin başarıyla yönetilebilmesi açısından önemlidir (“Ergenlikte Sosyal Gelişim”, t.y.).

Ergenin sosyalleşmesinde aile tek faktör olmasa da ailenin önemi büyüktür. Ergenin sosyal çevresi, akranları, kişilik özellikleri de sosyalleşme sürecinde etkilidir (Özbyay ve Öztürk, 1992). Ailede çocuğun tek başına olması, ikinci çocuk ya da son çocuk olması,

cinsiyeti, kaç kardeş olduğu, ailenin yapısı, gelir düzeyi, kültürel yapısı da ergenin sosyalleşme sürecinde etkilidir (Kulaksızoğlu, 2004 aktaran Yılmaz, 2020).

2.5.Ergenlik Döneminde Psikososyal Gelişim

Ergenlik döneminde yaşanan psikososyal gelişim, ergenin pozitif ve realist bir şekilde kendi görünümünü ve kimliğini oluşturmasını sağlar. Kimliğin oluşması ve gelişmesi, ergenliğin önemli psikososyal kazanımlarındandır (Akçan Parlaz vd., 2012).

Ergenlikteki psikososyal gelişim, ergenin fiziksel görünümü, sosyal alanlardaki konumu ve kimlik gelişimini kapsar. Kimliğin kazanılması, ergenlik dönemindeki en önemli psikososyal özelliktir. Ergenlik döneminde kimlik oluşum süreciyle birlikte bilişsel gelişim hızlanmakta, dürtüsel gereksinimlerinde ve duygu yoğunluğunda artış olmaktadır. Meslek seçimi, karşı cinsle kurulan ilişkiler, anne babadan ayrılma, bireyselleşme sürecine geçiş gibi nedenlerle ergenler bu dönemde kendisiyle ve sosyal çevresiyle çatışmalar yaşar (Gibbson vd., 2012).

2.6.Ergenlik Döneminde Duygusal Gelişim

Ergenlik döneminde ergenin duyguları yoğunlaşır. Ergenler hangi duyguyu yaşayacakları konusunda kararsızdırlar. Erkekler kız arkadaşlarına karşı kızlar da erkek arkadaşlarına karşı ilgi duymaya başlar. Bu döneme utangaçlık, ürkeklik, mutsuzluk gibi duygular hâkimdir. Ergenler çoğunlukla kendi başlarına kalmak isterler. Yapılan çalışmalar ile ergenlerin duygusal sorunlarının; ergenlerin hangi yaş aralığında olduklarına göre, eğitim-öğretimde devamlarına göre, anne-babanın benimsediği davranış ve tutumlara göre, kişisel zekâlarına ve sosyal çevrelerine dâhil olup olmadıklarına göre değişmekte olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmalarda araştırmacılar ergenlerin bu dönemde arzu ettikleri eğitimi alıp alamayacaklarının ve arzu ettiği kariyere ulaşıp ulaşamayacaklarının endişesi içerisinde oldukları sonucuna ulaşmıştır. Ergenler bu dönemde sürekli olarak geleceğe yönelik düşünürler ve endişe duygusu yaşarlar (Koç, 2004).

Duyguların anlamlandırılmasında zihinsel fonksiyonların etkisi bulunur. Duygular ile zihinsel süreçler birbirleriyle ilişkilidir. Bireyler, bir olayla karşı karşıya geldiklerinde zihinsel anlamlandırmalarına göre tepkiler oluştururlar. Ergenler, duygusal gelişim

evrelerinde duygularını anlamayı ve ayırt etmeyi, aktarmayı öğrenirler. Ergenler, duygusal gelişim evrelerinin sonuna geldiğinde ise duygularına hâkim olmayı öğrenmiş olurlar. Farklı negatif duygularla baş edebilme kapasiteleri gelişir. Kendisi ve çevresindeki bireylerin duygularını karşılaştırır ve ayırt eder. Duyguların fonksiyonları ve duyguların anlamlandırılması üzerine yeni fikirler edinirler (Uluhan, 2013).

3.ANNE-BABA TUTUMLARI

Tutum, bireyin yaşamı boyunca deneyimlediklerine göre oluşur ve şekillenir. Tutumlar, bireyin çevreye karşı verdiği tepkileri etkiler. Bireyin dünyaya geldiği andan itibaren yetiştiği aile ortamı, ailedeki eğitimi, sosyal çevresindeki bireyleri ve olayları anlamlandırmasında ve farklı tutumlar sergilemesinde önemli bir yere sahiptir. Anne-babalar çocuklarına ilgili, samimi ve sıcak bir şekilde yaklaşarak temel ihtiyaçlarını yerinde ve gecikmeden temin ederek çocuklarında güven duygusunun temellerinin atılmasını sağlarlar. Ancak bu duygusal, psikolojik gelişimlerin ve anne-babaların benimsedikleri tutumların sağlıklı olması için en başta anne-babalar birey olarak kendisini sevmeli, kendisine değer vermeli, özgüvenli olmalı, birbirleriyle iletişimlerini çatışmasız ve ılımlı, sıcak olmalıdır. Bu nedenle anne-babaların benimsedikleri tutumlar özel bir öneme sahiptir. Her anne-babanın benimsediği tutumlar farklı özelliktedir. Her aile farklı düşünce yapısına sahiptir. Bireyler, farklı aile ortamlarında yetişirler ve tutumları da buna göre şekillenir (Waasdorp vd., 2020).

Anne-babalar kendi anne-babalarından gözlemledikleri tutumlar ile hareket ederler ve bu gözlemledikleri davranış ve tutumlara göre çocuklarını büyütürler. Bazen de anne-babalarından gözlemledikleri tutumların tam aksine tutumlar sergilerler. Farklı farklı aile sistemleri olduğundan farklı birçok anne-baba tutum ve davranışlarıyla karşılaşılır. Çocuğun ruhsal anlamda doyuma ulaşması, özgüvenli olması; yetiştiği ortama, yetiştiği aile sistemine ve anne-babalarının tutumlarına bağlıdır (Karaman, 2019). Anne-baba tutumları, uzun süredir araştırılan, hakkında bilgi edinilmeye çalışılan temel konulardan biri olmuştur. Bu tutumlar, kişinin psikolojik, ruhsal süreciyle ilgili duyguları, fikirleri, davranışları sistemli ve bütüncül bir şekilde oluşturan kavramlardır. Bu tutumların birbiriyle bağlantılı bileşenleri mevcuttur. Bu bileşenler, kişinin, duygularıyla, davranışlarıyla, zihniyle ilişkililerdir. Kişinin olgu ve nesnelere duygularıyla oluşturduğu bileşene duygusal bileşen denir ve bu kavram kişi için temel bileşen konumundadır. Bir kişinin bir obje ya da olguya yönelik fikirleri ise bilişsel süreçlerini oluşturur. Bu obje ve olgulara göre hareket etme ise kişinin davranışlarına yönelik süreçlerini oluşturur. Tutumlar, dışarıdan bakıldığında net gözlenemezler fakat tutumları anlayabileceğimiz davranışlar mevcuttur. Kişinin davranışları gözlemlenerek hangi tutumu sergilediği tahmin edilebilir. Kişiler, herhangi bir tutuma sahip olarak dünyaya gelmezler. Sergilenen mevcut tutumlar sosyal çevreden, bireylerden ve yaşantılardan

öğrenilir. Çocuklar, tutumları ilk olarak anne-babalarından rol model olarak gerçekleştirirler (Özgen, 2017). Farklı anne-baba tutumlarının çocukların ilerleyen yaşamlarında çeşitli etkileri olduğu görülmektedir. Bir araştırmacı bireyin çocukken anne-babaları tarafından istenmemesinin, değersizleştirilmesinin bireyin kişiliğine olumsuz etki edeceğinden bahsetmektedir. Bu bireylerde daha sonraki süreçlerde alkol kullanımına, ruhsal yakınmalara, depresyona rastlanabilir olduğunu da eklemiştir (Varıcıer, 2019). Anne-baba tutumları, çocukların yetişkin bir birey olduklarında belli bir gruba, olguya, topluma karşı takındıkları davranışları etkiler. Bireyler algıladıkları anne-baba tutumlarına göre kendileri hakkında ya da çevresindekiler hakkında olumlu ya da olumsuz düşüncelere kapılırlar ve hisleri bu yönde gelişir (Bilecik, 2017). Depresif duygu durumu, kaygı bozuklukları ve kişilik bozuklukları olan bireylerin algıladıkları anne-baba tutumlarının olumsuz tutumlar oldukları birçok araştırmada kaydedilmiştir (Gürol Işık, 2016).

Çocukların anne-babalarıyla olan ilişkileri sosyal çevresiyle olan ilişkilerini, kardeş ilişkilerini, diğer aile üyeleriyle olan ilişkilerini ve yaşama dair fikirlerini, görüşlerini etkilemektedir. Anne-babalar çocuklarının şimdiki ve sonraki hayatlarını sürekli olarak düşünürler. Bu fikirlerinin çocuklarının hayatlarında yer edinmesini sağlamak için de farklı yöntemlere başvururlar. Anne-babalar çocuklara özgün fikirlerini, benimsedikleri davranış ve tutumları, maddi ve manevi yönlerini çocuklarına benimsetmek isterler. İstediklerini elde etmek için bazen cezaya başvururlar ya da rol model olmayı denerler. Denedikleri bu yöntemler çeşitli anne-baba tutumlarının oluşmasını neden olur. Bazı anne-babalar çocuklara karşı daha sert, bazıları ılımlı, çocuğu kabul eden, fikir ve görüşlerini alan, bazıları sınırlar çizmeden yaklaşır. Bu yüzden anne-baba tutumları çeşitlidir ve birbirinden farklıdır (Yıldırım, 2018). Anne-babaların bilerek veya bilmeden çocuklarına karşı sergiledikleri tutumlar farklı farklı olabilmektedir. Başka deyişle anne-babalar bir çocuğuna karşı otoriter-baskıcı bir tutum sergilerken, bir diğer çocuğuna karşı daha demokratik-eşitlikçi tutum sergileyebilmektedir. Bu durum da çocukların her birinin farklı kişilik oluşturmalarına ve farklı psikolojik rahatsızlıklar yaşamalarına sebebiyet vermektedir. Çocukların ruhsal açıdan sağlıklı olabilmesi için bedensel ve duygusal ihtiyaçlarının giderilmesi gerekmektedir. Ruhsal açıdan sağlıklı anne-babalar, çocuklarına daha ilgili, ılımlı ve sıcak yaklaşırken psikolojik rahatsızlığı bulunan anne-babalar çocuklarına karşı gereken sevgiyi, ilgiyi verememektedir (Erden

ve Koca, 2014, akt. Bilgili, 2020). Çocuklar için anne-babalarının ne dediklerinin çok da bir önemi yoktur. Ancak anne-babanın tutum ve davranışlarının çocuklar için büyük bir önemi vardır. Çocuklar, birçok şeyi gözlemleyerek öğrenirler. Çünkü çocuklar gözlem yapabilmeye oldukça yeteneklidirler ve gözlem onlar için eğitici öğreticidir.

Anne-baba ve çocuk arasında üzerinde durulması gereken bir diğer konu da otorite-bağımsızlıktır. Anne-babaların çocuklarını yönlendiren, eğiten rolleri vardır. Ve çocuklarının bu yönlendirmelere uyum sağlamalarını beklerler. Çocuklar da çoğunlukla bu yönlendirmelere uyum sağlarlar. Ancak çocuklar yetişkinlik dönemine yaklaştıkça anne-babalarının yönlendirmelerine uyum sağlamamaya başlar (Hortaçsu, 2003 aktaran Bilgili, 2020). Bu zamanlar genellikle çocuğun ergenlik dönemine girdiğinin, kimliğini keşfettiğinin, benliğinin farkında olduğunun habercisidir. Çünkü ergenlik dönemi daha çok çocuğun özgürleşme çabaları ile kendisini belli eder.

3.1.Otoriter ve Baskıcı Tutum

Çocuğun fiziksel, bilişsel ve duygusal değişim ve gelişimini, istek ve arzularını, ihtiyaçlarını, yapısını önemsemeyen çocukta kendilerinin istediği gibi hareket etmesini ve karar vermesini arzulayan anne-baba tutumudur (Sezer ve Oğuz, 2010). Otoriter-baskıcı tutumda, çocuğun istekleri göz ardı edilir. Anne-babalar çoğu konuda çocuğun yerine karar verirler ve çocuklarının kendi aldıkları karara eksiksiz uymalarını beklerler. Anne-babalar kendi kararlarının dışında ve çocuktan gelen yeni fikirlere açık değildirler. Bu tutumun olduğu ailelerde açık bir iletişim yoktur. Çoğunlukla çocuğun konuşması engellenir. İletişim kısıtlıdır.

Bu tutumu sergileyen anne-babalar çocuklarına karşı çok sert ve katıdırlar. Anne-babalar tarafından çocuklarının kendi başlarına bir görevi, işi yerine getirmeleri engellenir. Bu tutumda yalnızca anne-babanın düşünceleri hâkimdir. Çocuklar da bu düşüncelere, koyulan sınır ve kurallara uyum sağlarlar. Anne-babalarının düşüncelerini önemserler. Ancak bu çocuklar sessiz, kendi fikirlerini rahat bir şekilde ifade edemeyen, kararsız, çevreden hemen etkilenen ve hiçbir sorumluluğu üstlenemeyen bireyler haline dönüşürler (Okumuş, 2018). Kendini önemsemeyen, fikirlerini değerli bulmayan, çevresinden ve anne-babasından destek almadan hiçbir sorumluluğu üstlenemeyen bireyler bağımsızlaşma konusunda sorunlar yaşarlar. Çünkü daha öncesinde

denetlenmeye, baskıya, sıkıdüzene çok fazla alışmışlardır. Bir anda bu sıkıdüzenden ayrılan bireyler kolay bir şekilde birey olarak bağımsızlaşamazlar.

Çocuğa en küçük yanlışlar da bile büyük yaptırımlar uygulanır. Bu tutum içerisinde büyüyen çocuklar stresli, kaygılıdır. Hata yapmaktan çekinen çocukların özgüvenleri gelişmemiştir. Çocuğun her davranışı aile içerisinde sürekli olarak yerildiği için çocuklar kendilerinin yetersiz olduğu fikrine zamanla inanırlar (Okumuş, 2018). Anne-babalar çocuklarının hâl ve hareketlerini eleştirerek denetim altında tutmaya çalışır. Anne-babalar konuşarak çocuklarını desteklemek yerine onlara karşı tam zıt bir tutum içerisine girerler. Ve her dediklerinin yapılması gerektiğini çocuklarına inandırmaya çalışırlar. Özellikle ergenlik dönemine giren çocuklara baskı yapılması onların pasif, şiddet içeren davranış ve tutumlar sergilemelerine sebep olacaktır. Bu şiddet içeren tutum ve davranışları kendilerinden daha güçsüz olarak gördüklerine uygulayabilirler (Dokuyan, 2016). Ergenler bu tutumu sergileyen anne-babalarının kendilerini küçümseyeceklerinin ve yaptırım uygulayacaklarının farkındadırlar. Bu yüzden anne-babalarının dediklerini yerine getirmek amacıyla olağanüstü bir çaba harcarlar. Bu tutuma maruz kalan çocuklar olaylara karşı tepkilerini gösteremezler ve konularla ilgili düşüncelerini açığa vuramazlar (Kulaksızoğlu, 2002 aktaran Ceylan vd., 2016). Anne-babaların sergilediği otoriter-baskıcı tutumun çocukların negatif hareketler sergilemesine, ümitsizlik, düşük özbenlik gibi olgulara, yüksek anksiyeteye ve şiddet içeren davranışlar geliştirmelerine sebebiyet verdiği birçok araştırmada saptanmıştır (Sezer, 2010 aktaran Mutlu ve Yıldırım, 2019).

Bu tutumda anne-babalar çocuklarına karşı cezacı bir tavırla yaklaşır. Sınırsız sert kurallar koyarlar. Çocuğun fikir ve tutumlarının, sergilediği davranışların oluşmasında anne-babaların denetleyici davranışları etkilidir. Bu tutumla yetişen çocuklar çekingen, sessiz, ürkek, her şeye evet diyen, sınır çizemeyen, olumlu ya da olumsuz her şeyi kabul eden bireyler haline gelirler. Denetleyici ve baskıcı tutumlar üzerinden kalktığı anda ise çevreye ve kendisinden güçsüz gördükleri bireylere karşı acımasız tavırlar sergilerler (Aydoğdu ve Dilekmen, 2016). Bu tür tutumu sergileyen anne-babalar, kendilerine ve kurdukları otoriteye zarar verilmesine tahammül edemezler. Otoritenin elden çıktıklarını hissettikleri anda çocuklarına karşı tekrar baskıcı bir tavır takınırlar (Demir, 2007). Çocuğa fiziksel şiddet uygulamak, banyoya kapatmak, odaya kilitlemek gibi aşırı olumsuz davranışlar sergilemek, çocukla anne-baba arasındaki ilişki ve iletişimi negatif

anlamda etkiler ve çatışmalara sebep olur. Baskıcı tutumlar sergileyen anne-babaya sahip olan çocuklar şiddete başvururlar. Bu yolla kendilerini göstermek isterler. Duygusal anlamda içlerinde yaşadıkları fırtına ve çatışmaları dile getirmekte zorlanırlar. Bu çocuklar yaşamlarında herhangi bir olay ve herhangi bir birey karşısında çabuk suçlanan, çabuk sinirleri boşalan, çabuk ağlayan, çabuk küsen, ortamlarda silik görünen, çevredekilerin otoritesine çabuk girebilen, aşırı duygusal ve hassas bireyler olurlar (Eroğlu, 2017). Otoriter tutumu sergileyen anne-babalar yüksek denetleyici, baskıcı, aşırı cezalandırıcı ve aşırı kontrolcü anne-babalardır (Tuzgöl Dost vd., 2019). Bu tutumdaki anne-babaların çocukları ile olumlu iletişimleri çok azdır ve zorunlu olmadıkça iletişim kurmazlar. Çocuklarının fikirlerini sunmalarına, görüş bildirmelerine olanak sağlamazlar. Çocuklarından sürekli olarak koydukları sert davranış kalıplarına ve kurallara uymalarını beklerler (Günalp, 2007). Bu tutumla yetişen çocuklar kendilerine güvenmediklerinden dolayı kendilik algılarını oluşturamazlar, kaygılı bağlanırlar. Bu çocuklarda depresif bulgulara, intihar düşüncelerine, yaşamdan zevk alamama düşüncelerine, umutsuz düşüncelere ve madde kullanımlarına rastlanır (Kolburan vd., 2012). Bu tutumun sergilendiği ortamda büyüyen çocuklar anne-babalarının kendilerini yermelerinden çekinirler. Bu sebeple sürekli olarak davranışlarını, fikirlerini, yaşam tarzlarını kontrol altında tutmaya yönelik davranışlar sergilerler. Yanlış yapmaktan fazlasıyla çekinirler. Hata yapmaktan ve yaptıkları hataların içine çekilmekten, problemlerini çözememekten korkarlar. Bu da hayata karşı sınırlı davranmalarına, hata yapmamalarına, kendilerini geliştirmemelerine, statü kazanamamalarına sebep olur. Kendisinin desteklenmediğini ve sevilmediğini hissedenden çocuk, bu duygularını da kolay kolay dile getiremez. Bu tutumun estiği ortamlarda bulunan çocuklar ileride kimseyle iletişim kuramayan, anlayışsız, sevgisiz bireyler olarak yetişirler ve bu çocuklar anne-babalarına karşı öfkeli ve şefkâtsiz olarak yetişirler. İlişkilerinde başarısızdırlar. Sinirlerine hâkim değillerdir ve anlık duygu değişimleri vardır (Günalp, 2007). Anne-babaların belki de çoğunluğunun benimsedikleri bu tutum pozitif ve sağlıklı bir tutum değildir (Eroğlu, 2017).

3.2. Demokratik Tutum

Demokratik tutumda çocuğun yetiştirildiği ortamda eşitlik esastır. Anne ve babalar bir konuda kendi kendilerine karar vermezler. Kararlara çocuğun katılımını da sağlarlar ve çocuğun verdiği kararlara, paylaştığı fikirlere saygılı olurlar. Anne ve babanın kararı nasıl saygı ile karşılanıyorsa çocuğun kararı da saygı ile karşılanır.

Anne-babalar çocuklarına anlayışlı, sabırlı bir şekilde yaklaşır. Onların bağımsızlaşmasını ve kendilerini tanımasını, kendi kimliklerini keşfetmelerini sağlarlar (Yavuzer, 2007). Çocuk, anne-babanın gözünde kendi fikirleri, kararları ve değerleri olan bir bireydir. Bu da çocuğun özgürleşmesini, sağlıklı bir kişilik ve ruhsal yapı oluşturmasını sağlar. Anne-babalar çocuğun kendine has kişiliğini oluşturmasında destekleyicidir. Demokratik tutumda sınırlar belirli kurallara göre çizilmiştir. Aşırı sınırlar, sıkı kurallar yoktur. Çocuk da bu kurallara uyum sağlar. Bu aile ortamında yetişen çocuklar fikirlerini açık bir şekilde ifade edebilmektedir. Anne-babalar yol göstericidir (Okumuş, 2018). Demokratik tutumda anne-baba ve çocuk arasındaki iletişim açık ve dengelidir. Çünkü her iki tarafın da kendini ifade edebilme yeteneği gelişmiştir. Anne-babaların toleranslı davranmaları, çocukların birtakım kurallar hariç isteklerini kendi karar verdikleri gibi uygulamalarına olanak sağlamak manasındadır. Bu sağlıklı tutum çocuğun özgüven kazanmasına, sosyal çevrede uyumlu olmasına olanak sağlar. Ancak çocuğa karşı fazla toleranslı olmak çocuğun uyumsuz ve egoist bir birey olarak yetişmesine neden olur.

Demokratik tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarının davranışlarını tesirli bir şekilde yönlendirir (Dokuyan, 2016). Aslında tesirli bir şekilde yönlendirmelerin arkasında çocuğun anne-babasına sonsuz güven duyması etkilidir. Anne-babalar eşitlikçi tutumdan vazgeçmediklerini gösterdikleri her an çocuklarının güvenini kazanmışlardır. Bu yüzden demokratik tutumun benimsendiği ailelerde anne-baba ve çocuk arasında güven bağı ve duygusu gelişmiştir.

Anne-babalar çocuğun beslenme, korunma vs. gibi temel gereksinimlerini karşılamakla birlikte onlara koşulsuz sevgi sunar. Bu sunduğu sevgi koşulsuzdur. Sevgi ve saygı herhangi bir koşul olmaksızın çocuğa aktarılır (Dokuyan, 2016). Demokratik tutumda anne-babalar çocuklarının değişim ve gelişmelerini takip ederler. Ve gelişim ve değişimlerine göre hareket ederler. Değişimlerinin olduğu evrede her zaman için

çocuklarının destekleyicisi olurlar (Mutlu & Yıldırım, 2019). Fikirleri açıkça ifade etme, saygıya, önemsenmeye, paylaşmaya önem verilir. Atılganlık, sorumluluk alma, kendine güven, duyguları açığa vurabilme, karar verebilme bu tutumla güçlendirilir. Anne-baba en başta çocuk ile arasındaki ilişki ve etkileşime özen gösterir. Anne-babalar çocuklarıyla severek ilgilenirler. Aile, çocuklarının görev ve sorumluluklarını anlamasına ve geliştirmesine olanak sağlar (Mutlu & Yıldırım, 2019). Demokratik ortamda büyüyen çocuklar, birey olarak kendisine değer veren, etrafına saygılı ve uyumlu, fikirlerini açıkça ifade edebilen, anlayışlı, kurallara aşırı bir şekilde bağlanmayıp zamanı geldiğinde de gereken eleştiriyi yapabilen, kendini savunabilen girişken bireyler olarak yetişirler.

Demokratik ailelerde yetişen çocuklar anne-babanın bir uzantısı olarak değil, anne-babayla aynı haklara sahip bireyler olarak görülür (Tuzcuoğlu, 2003).

Demokratik tutumda, çocukla açık iletişim kurulup ve psikolojik anlamda destek verilip çocuğun özgürleşmesine fırsat verilmektedir. Beraberinde çocuğun konulan kurallara uyması beklenir (Sümer vd., 2010). Ilımlı, samimi bir havanın hâkim olduğu bu tutumun çocuğun zihinsel, duygusal, davranışsal, toplumsal açıdan gelişiminde yol alacağı en sağlıklı tutum olduğu düşünülmektedir (Bornstein & Bornstein, 2007 aktaran Sak vd., 2015). Bu tutumun hâkim olduğu ailelerde davranışlarının sonuçlarının neler olabileceği bellidir. Anne-baba ve çocuklar bu sınırlara ve kurallara uymaya özen gösterirler. Ve bu kural ve sınırlar hep birlikte ortak bir fikirle belirlenmiştir. Çocuk ve anne-babalar arasındaki ilişkide saygı ve sevgi vardır. Anne-babalar çocuklarına karşı rol model olduklarının bilinci içerisinde olduklarıdır. Ve çocukları için tutarlı ve demokratik bir model olmaya çalışırlar. Bu tutumla büyüyen çocuklar; kendine güvenli, başkalarına sabırlı ve saygılı, kurallar çerçevesinde ilerleyen, sorumluluk sahibi, ön yargısız, farklı fikir ve düşüncelere saygılı, empatik düşünceler geliştiren, pozitif kişilik özelliklerine sahip bireyler olurlar (İkiz, 2015). Anne-babaların tutum ve davranışları birbiriyle dengelidir. Kararsız tutuma asla yer vermezler. Kararlı adımlarla ilerlerler. Bu tutumla büyüyen çocukların sorumluluk almasına, problemlerin üstesinden gelmesine fırsat verilir (Kolburan vd., 2012). Bu fırsatla birlikte çocuğun kendine olan güveni artar. Bu tutumdaki anne-babalar aşırı kontrolcü değildirler. Gerektiği kadarıyla çocuklarını denetim altına alırlar. Anne-babalar çocuklarının yeteneklerinin farkındadır ve çocuklarının da kendi yeteneklerini fark etmelerine olanak sağlarlar. Çocuklarının

becerilerinin, yeteneklerinin gelişmesinde büyük rol oynarlar. Yapılan araştırmalar bu tutumla yetişen çocukların çevrelerine ve kendilerine saygısı olan bireyler olarak yetiştiklerini, daha az anksiyete yaşadıklarını ortaya çıkarmıştır (Kolburan vd., 2012). Bu anne-baba tutumunda çocukların sağlıklı bir psikolojik yapı geliştirmesi beklenir. Diğer tutumlar için ise bu geçerli değildir (Özdemir vd., 2012).

3.3.Mükemmeliyetçi Tutum

Anne-babaların çocuklarına fiziksel ve zihinsel anlamda normalin çok üstünde olmaları düşüncelerini zorla benimsettiği ve çocuklarının başarılarını aşırı kontrol ettiği ve denetimsiz bir şekilde değiştirme, iyileştirme çabasına girdiği tutumdur. Anne-babalar çocuklarından en güzel, en zeki, en başarılı olmalarını isterler. Bu tutumda çocuklardan beklentiler fazladır. Çocuk bu beklentileri karşılayamaz. Ve çoğunlukla ruhsal açıdan yıpranır. Çocuk, fiziksel olarak normalin altında ya da normalin üstünde bir kilodaysa, ondan bedensel olarak daha iyi bir şekilde görünmesi, mesleki açıdan daha iyi bir konumda olması, daha iyi bir eş seçmesi, fiziksel anlamda daha iyi görünmesi, yaptığı bir işte en iyisi olması istenir. Bu baskılar çocuğun aşırı bir şekilde kendisini denetlemesine neden olur. Bu da çocukta fizyolojik ve psikolojik rahatsızlıklara yol açar. Birçok konuda anne-babasının hedeflediğine ulaşamayan çocuk kendisini başarısız ve işe yaramaz olarak hisseder.

Anne-babalar kendi ulaşamadıkları hayallere çocuklarının ulaşmasını isterler ve bu hayaller hakkında çocuğun istek ve fikirlerini almazlar. Anne-babalar çocuklarını hep yüksek yerlerde, yeteneklerinin olmadığı yerlerde, kapasitelerinin üzerindeki yerlerde hayal ederler. Bu hayallere ulaşmaları için sert bir tavır içerisine girerler. Aslında bu hayaller kendi hedefleridir ve bu hayalleri çocuklarının hedefleri olarak düşünürler. Her zaman çocuklarından fazlasını isterler. Çocukların da bu hedeflere ulaşabilecek kapasiteleri yoksa sürekli kendilerini baskı içerisinde hissederler (Aydoğdu & Dilekmen, 2016).

Bu tutumun benimsendiği ailede yetişen çocuk, kendisini her zaman başarısız olarak atfeder. Bir şeyleri başarabileceğine inanmazlar. Bu inançları yok olmuştur. Başarılı olsalar dahi yine de huzuru yakalayamazlar. Bunun nedeni ise sürekli olarak başardıklarının üzerinde bir başarı aramalarıdır. Aslında bu sürecin bir sonunun

olmadığının farkındadırlar. Bu yüzden hiçbir zaman mutlu olamazlar ve bu döngünün içinde sürüklenip giderler (Oral, 2015).

3.4.Serbest Tutum

Bu tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarının hiçbir davranış ve tutumlarına sınırlama getirmezler. Yanlışlarını düzeltmezler. Çocuğun iyi ya da kötü istedikleri her zaman önemsendir. Tek çocuğa sahip anne-babalar genellikle bu tutumu benimserler. Bu tutumla yetiştirilen bireyler hayatlarında zorluklarla karşılaştıklarında, istedikleri olmayınca, olumsuz cevap aldıklarında hayal kırıklığı yaşarlar (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Her şeyi hemen elde etmek isterler. İstekleri her zaman olsun isterler.

Genellikle bu tutumu sergileyen anne-babalar geç yaşta çocuk sahibi olmuş anne-babalarlardır. Aile sistemi içerisinde başka da çocuk yok ise ailedeki bireyler çocuğun üstüne fazlasıyla düşerler. Çocuğu hayatlarının merkezi yaparlar. Çocuk ne derse anne-baba onu yapmaya yönelir. Otorite çocuğun elindedir. Çocuğun her isteğinin yerine getirilmesi çocukla sağlıklı ve mantıklı bir iletişim kuruluyor anlamına gelmez. Çocuk sürekli olarak şımartılır. Anne-babalar sevgiyi ve ilgiyi abartır. Bu fazla sevgi ve ilgi ile yetişen birey hayata karşı doyumsuz olur ve her şeye sahip olsa dahi mutlu bir kişilik yapısı ve ruhsal yapı geliştiremez. Bu stille yetişen çocuklar yetişkin bir birey haline geldiklerinde hakları olmayan durum ve nesnelere de sahiplenmeye çalışırlar. Bu durumda aile sistemi içerisinde otorite çocuğun elinde olduğundan çocuk anne-babalarına saygı göstermez. Bu tutumdaki çocuklara sınırsız haklar verilmiştir. Kurallar yoktur, sınırlar belli değildir. Bu sebeple çocuk yetişkin bir birey olduğunda dahi sınırları ve kuralları gereksiz görür. Bu tutumla yetiştirilen çocuklar sorumluluk almaktan kaçınırlar (Kaya, 2010).

3.5.İlgisiz ve Kayıtsız Tutum

İlgisiz anne-babalar çocuklarının istek ve düşünceleriyle ilgilenmezler. İhtiyaçlarını görmezler ve gereksinimlerini karşılamazlar. Anne-babalar bu tutum ve davranışlarıyla çocuğu yok sayar. Çocuk genellikle tek başınadır. Çocuk karşılaştığı sorunlarla kendi kendine mücadele eder. Anne-babanın hayatında çocuğa dair çaba ve ilgi yoktur. Desteksiz ve güvensiz kalan ve ihmâl, istismar edilen çocuk kendisini yapayalnız hisseder. Bunlar sonucunda çevresindeki bireylere güvensiz bir yaklaşım sergilerler

(Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Anne-babanın sergilediği bu tutum bir anlamda duygusal istismardır. Duygusal istismar çocukla anne-baba arasındaki bağları kopartır. Çocuk anne-babasıyla iletişim kuramaz hale gelir. Yapılan araştırmalar sonucunda bu tür ihmâl ve istismarlara maruz kalan çocukların sürekli olarak çevresindeki bireylere, gruplara, nesnelere zarar verdiği ve bundan sonra da suçluluk hissine kapıldığı ve bu döngü arasında sıkışıp kaldığına dair bilgilere ulaşılmıştır (Güenalp, 2007).

Bu tutumda anne-babalar ve çocuklar arasında kuvvetli bir bağ ve güçlü bir iletişim yoktur. Çocuklar yetişkin bir birey haline geldiklerinde de bu iletişimsizliğin devamını görmek mümkün olacaktır. Anne-baba ve çocuk arasında sağlıklı bir iletişim yoktur. İlişkiler kopuktur. Çocuk psikolojik anlamda ihmale uğratılır. Araştırmalar dâhilinde yine bu çocukların şiddete eğilimli oldukları bilgisine ulaşılmıştır. Bu çocuklar, yetişkin birer birey olduklarında da antisosyal davranış ve tutumlar sergilerler (Oral, 2015). Bu ortamda yetişen çocuklar sevgi ve ilgiye çok muhtaçtırlar. Tek dilekleri annesinden ve babasından sevgi, ilgi ve destek görmektir. Bir birey olduklarını, aile içinde kendilerinin de olduklarını fark ettirmeye çalışırlar. Fakat çocuk bu güveni ve sevgiyi yetiştiği ortamda bulamayınca başka bireylere yönelir. Sevgiyi, desteği, kabul görmeyi, onaylanmayı çevresinden ister. Zamanla büyüyüp yetişen çocuk bir birey haline gelir ve bu defa da kendisi anne ve babasına karşı sevgi ve ilgi beslemez (Kaya vd., 2012).

Bu tutumda anne-babalar çocuklarının varlığından habersizdirler. Hiçbir şekilde sınır yani kural koymazlar. Çocukları bir konuda başarılı tutum sergilediklerinde farkında olmazlar. Problemlerini, hatalarını durmadan eleştirirler ve çocukta düşük kendilik algısının oluşmasına neden olurlar. Çocukların başarılarını dikkate almazlar, hatalarını ise sürekli olarak hatırlatırlar. Bu tutumu benimseyen anne-babalar bazen de kendi iş hayatlarına, duygusal yaşamlarına öyle odaklanmışlardır ki kendileri ile ilgilenmekten çocuğa vakit bulamazlar. Bu ortamda büyüyen çocuk özgüvensiz olur ve kendisini sürekli başarısız olarak nitelendirir ve başkaları ile kendisini karşılaştırır. Sürekli olarak başkalarının başarılarına odaklanır ve kendi başarılarını görmezden gelir. Sevgi ile büyümeyen çocuk, çevresindeki bireyleri sevmekte zorlanır. Çevresine karşı anlayışsız ve öfkeli bir tutum sergiler. Eleştirilmekten çekindiği için de sürekli başkalarına karşı kendini koruma yoluna gider. Kendisinden güçsüz olanlara karşı negatif duygular geliştirir. Bu çocukların kendilik algısı gelişmemiş bireyler olarak yetişme ihtimalleri vardır (Güenalp, 2007).

3.6.İzin Verici Tutum

İzin verici tutumu benimseyen anne-babalar, çocuklarına fazla özgürlük sağlarlar. Çocuklarını denetlemezler. Ve çocuklarına karşı aşırı bir anlayış içerisindedirler. Bu tutumda anne-babalar hiçbir şekilde kural koymazlar. Belirli konularda sınır çizmezler. Tüm kararları çocuk verir. Çocuklar, telefonla oynama, film seyretme, uyuma, uyanma, bir yere gitme, yemek yeme gibi durumlarda anne-babalarının fikirlerine danışmadan kendi başlarına hareket ederler. Bu tutumu benimseyen anne-babalar, çocuklarının isteklerini doğru-yanlış olarak ayırt etmeden yerine getirirler. Çocuklarına çok fazla özgürlük tanır. Çocuklarının her dediklerine olumlu yanıt veren anne-babalar dengeli bir tutum sergilemezler. Çocuğun her isteğini yerine getirmek de ihmâl boyutunda bir davranıştır. Uzaktan bakıldığında çocuklarıyla ilgili görünen anne-baba çocuklarıyla ilişkilerini tutarlı bir şekilde devam ettiremez. Bu tutumda büyüyen çocuk, psikolojik, sosyal, davranışsal açıdan gelişemez. Yetişkin bir birey olduğunda da tutum ve davranışlarını yönetemez hâle gelir.

İzin verici tutumdaki anne-babanın çocuğa karşı ilgisi, demokratik tutumdaki anne-babanın çocuğa karşı ilgisine benzerdir. Ancak anne-babanın çocuğa sınırlar çizme ve kurallar koyma açısından rahat olduğu görülür. Fazla anlayışlı bu tutumda büyüyen çocuk ve ergenlerin stres, anksiyete gibi sorunlarla başa çıkabilme kapasiteleri, sorumluluk alabilme kapasiteleri, kendini kontrol edebilme ve davranışlarını tanımlayabilme kapasiteleri düşüktür (Sümer vd., 2010 aktaran Özyürek & Özkan, 2015). Çocuk sürekli olarak bağımsız bir şekilde hareket eder. Buna göre davranışlar sergilerler. Çocuk anne-babalarının kendi davranışlarına karışmadığını, yorum yapmadığını görünce kendisiyle ilgilenmediklerini düşünür. Bu ortamda büyüyen çocuklar genellikle sosyal çevrelerinde de bu rahatlığı ve bağımsızlığı ararlar. Bulamadıklarında da mutsuzluk yaşarlar (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). İzin verici anne-babalar çocuklarına oldukça fazla bağımsızlık tanır, çocuklarını sonradan denetime tabi tutamaz hale gelirler. Çocuklar bu durumda artık anne-babalarının kontrolü altına girmek istemezler ve her alanda özgürlük ararlar. Bu tutumla büyüyen çocuklar istediklerinde uyurlar, istediklerinde okula giderler, istediklerinde oyun oynarlar ve istedikleri vakitte dışarı çıkarlar (Demir, 2007). Bu tutumu benimseyen anne-babalar, ılımlıdır ama çocuklarından bir istekleri yoktur. Çocuklarına sorumluluk vermezler. Çocuklarına ve çocuklarının davranışlarına karşı belirli normlar

geliştiremezler. Anne-babalığı çocuğun her istediği yerine getirilmelidir olarak düşünürler ve buna uygun davranışlar sergilerler (Tuzgöl Dost vd., 2019).

Fazla ılımlı anne-baba davranış ve tutumları çocuğun hep kendini düşünen, çevresine önem vermeyen olumsuz kişilik özellikleri geliştirmesinde etkili olur. Her şeye tamam diyen ve her şeyi olumlu karşılayan anne-babalar çocuklarına istediği her ortamda her istediğini yapabilecekleri fikrini benimsetirler. Bu tavırlarla büyüyen çocuk, her istediğini yapma girişiminde bulunur ve bu da kurduğu ilişkilerin olumsuz olmasına neden olur. Çocuk sosyal çevresinde de büyük problemlerle karşılaşır (İkiz, 2015). Bu tutumu içselleştiren ve benimseyen anne-babaların geçmişlerine bakıldığında fazla baskıcı, sıkıcı, otoriter, kuralcı ortamda yetiştikleri ve bu tavırların tam terslerini çocukları üzerinde gerçekleştirdikleri ortaya çıkar. Bu düşünce ve tutumlar iyimserdir fakat bu tutumlar sayesinde çocuk olumsuz özellikler oluşturacaktır. Çocukların iyi kötü, doğru yanlış her şeyi yapmalarına izin verilir. Anne-babalar çocuklarına hayır diyemezler. Bu nedenle çocukları bir şekilde kendilerine zarar verdiklerinde dâhi buna seyirci kalırlar. Anne-babalar bir süre sonra bu tutumlarını değiştirmeye çalışsa da artık çocuk üzerinde etkili olamazlar. Bu tutumun hâkim olduğu ailede yetişen çocuklar gerçek hayata atıldıklarında olumsuz bir geri dönüt aldıklarında buna tahammül edemezler ve çabucak kırılırlar. Zamanla kuralların hâkim olduğu ortamlara dâhil olduklarında kurallara uymakta zorlanırlar. Bu çocuk ve bireylerin sosyal uyum seviyeleri düşüktür. Bu süreçte her şeye olumlu cevap vermek kadar her şeye de olumsuz cevap vermek de hatalıdır. Bu dengenin sağlanması gereklidir. Çocuğa neden olumsuz veya olumlu cevap verildiği yönünde açıklamalar yapılmalıdır. Bu anne-baba tutumu da dengeli ve tutarlı bir tutum değildir (Eroğlu, 2017). Bu tutumu benimseyen anne-babalar, çoğunlukla ailesinden şefkât ve ilgi görememişlerdir. Ya da anne-babalarının çalışma saatlerinin fazlalığından ve çocuğuyla birlikte güzel zamanlar geçiremediğini düşünmesi sebebiyle kendilerini suçlu hissedip çocuklarının her dediğini yapmak düşüncesinde olabilirler (Yavuzer, 2011 aktaran Uygun & Kozikoğlu, 2020).

3.6.1. İzin Verici-İhmalkâr Tutum

İzin verici-ihmkâr tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarını hiçbir şekilde denetlemezler ve davranışlarına sınırlama koymazlar. Çocuklarıyla ilgilenmezler. Sevgi ve ilgi göstermezler. İzin verici tutumda çocuğa karşı sevgi ve şefkât vardır. Ancak izin

verici-ihmkâr tutumunda çocuğa karşı sevgi de yoktur. Anne-babalar, “Çocuğumuzla verimli, hoş vakit geçirebildik mi?”, “Geçirmek için neler yapabiliriz?” gibi endişelere kapılmazlar. Bu ailede yetişen çocuklar anne-babalarının hayatlarına dâhil olamazlar. Anne-baba ve çocuk arasında duygusal, fikirsel paylaşım yoktur. Anne-babalar “çocukları yokmuş gibi” hareket ederler. Plan ve programlarını sadece kendilerine yönelik yaparlar. Çocuklarıyla ilgili şeyleri merak etmezler. Çocuğunun istek ve gereksinimlerinden bihaber anne-babalar çocuklarını psikolojik olarak kabul etmezler. Çocuklarının zamanlarını nasıl ve nerede değerlendirdikleri hakkında bilgileri yoktur. Bu tutumdaki anne-babalar, çocuklarının boş zamanlarında neyle meşgul olduklarından, okuldan sonra neler yaptıklarından, dışarı ne zaman çıktıklarından, eve ne zaman geldiklerinden, hobilerinin neler olduğundan, arkadaşlarının kimler olduğundan, kimlerle vakit geçirdiğinden, başarılarından, başarısızlıklarından, derslerinin ne durumda olduğundan haberleri yoktur. Çocuklarının çevreleriyle, eğitimleriyle ilgilenmezler. Anne-babalar çocuklarını kendi sosyal alanlarına dâhil etmezler. Çocuklarının hareketlerinin doğruluğunu ve yanlışlığını denetlemezler.

Yapılan birkaç araştırmada izin verici-ihmkâr anne-babaların ergen çocuklarının madde bağımlılığı, suça karışma, şiddet içeren davranışlara yönelme gibi olumlu olmayan davranışları daha fazla benimsediği belirtilmiştir (Steinberg, 2007 aktaran Subaşı & Öğretir Özçelik, 2019).

Anne-babalar bilerek ve isteyerek ya da zaten çocuklarıyla ilgilenmedikleri için çocuklarına karşı dışlayıcı hareket ve tavırlarda bulunurlar. Gereksinimlerini dikkate almama, başarılı oldukları konuları göz ardı etme, fikirlerini önemsememe bazen de acımasız hareketler sergileme gibi hoş olmayan davranışları benimserler (Gökçedağ 2001 aktaran Chernopolski vd., 2019).

3.6.2.İzin Verici-Müsamahakâr Tutum

Çocuğun olumsuz tutum ve davranışlarını kontrol etmeyen ve çevresine bilerek olumsuz davranışlarda bulunmasına izin veren, çocuğa sınırsız haklar veren, çocuğa ahlaki değerleri öğretirken sınırları hiçe sayan ve çocuğun her istediğini yapmaya özen gösteren anne-babalar bu tutumu benimser. Bu tutum da çocuk merkezdedir. Çocuk, anne-babasının üstünde rahatça baskı kurabilmektedir. Çocuğun bütün davranışları

hoşgörü ile karşılaşılır. Çocuğun hataları görmezden gelinir. Bu aile içerisinde yetişen çocuk doyumsuz, başkaldıran, yardımlaşmadan ve sosyal çevrede birlik içerisinde bulunmaktan hoşlanmayan bireyler olarak yetişirler. İzin verici-hoşgörülü tutumdaki aileler hoşgörülü olmayı çocuğun sağlığı için temel bir etken olarak düşünebilirler. Gerçekten de hoşgörülü ve anlayışlı tutum çocukları psikososyal anlamda geliştirir. Fakat sınırsız bir hoşgörü çocuklar üzerinde olumsuz bir etki bırakır. Anne-babalar, çocuklarına karşı oldukça fazla anlayış gösterdiklerinden çocuklarının da kendilerine ve çevrelerine karşı anlayış göstereceklerini düşünebilirler. Bu tutumda büyüyen çocuklar sosyal çevrelerine karşı çoğunlukla toleranslı değillerdir. Ancak sosyal çevrelerinin kendilerine karşı toleranslı olmasını beklerler.

Yapılan çalışmalar, izin verici-hoşgörülü tutum devam ettikçe çocuğun da anlık duygu durumlarını denetleyebilme kapasitesinin düştüğünü belirtmektedir. Çocuk, daha çok şiddet içerikli tutum ve davranışlara yönelir. Öfke patlamaları yaşar. Bunlar da aile içinde büyük ve farklı sorunların yaşanmasına neden olur. Sürekli şiddet içerikli davranış ve tutum sergileyen ve sürekli öfke patlamaları yaşayan çocuğa karşı anne-baba sert kurallar koymaya başlar. Bir yanda baskıcı tutumun bir yanda izin verici-hoşgörülü tutumun sergilenmesi aile içerisinde ve aile bireyleri arasında karışıklığa ve çatışmaya sebep olur (Şendil, 2003 aktaran Çetinkaya, 2019).

Anne-babalar bu tutumda sınırsız bağımsızlık tanırırlar. Çocuklarının verdiği her karara olumlu yaklaşırlar. Gerekli yerlerde çocuklarının verdikleri kararlara engel olmazlar. Bu tutumda büyüyen çocuklar genelde sinirli, geçimsiz, çevresindekilerin dediklerine ve önerilerine kulak asmayan bireyler olarak yetişirler. Bazı durumlarda da oldukça egoist davranan bu çocuklar, çoğunlukla çevresindekilerin ilgisinin üzerlerinde olmasını isterler (Yılmazer, 2007 aktaran Chernopolski vd., 2019). Bu ailelerde yetişen çocuklar çoğu şeyden memnuniyet duymazlar. Anne-babalar genellikle bu durum karşısında oldukça şaşkındırlar. Çünkü çocuklarının her istediğini karşıladıkları anda çocuklarının her şeyden memnun kalacaklarını düşünürler. Ancak bekledikleri gibi olmaz. Çocuklar sabır ve zaman isteyen süreçlerden çabucak sıkılırlar. Anne-babalarının kendilerine gösterdiği müsamahakârı çocuklar derslerine, eğitim süreçlerine göstermezler.

Aşırı müsamahakâr bir ortamda büyüyen çocuklar eleştiriye kapalı olduklarından kendilerini birçok alanda yetiştiremezler. Anne-babalar, çocuklarının kontrolü

altındadır. Kural tanımayan çocuklar, sosyal çevrelerindeki kural ve normlara uymaya özen göstermezler. Çevreleriyle uyum içinde değillerdir. Egoist, sorumluluk almayan, fazla hassas bireyler olarak yetişirler. Çocukların sosyal ve bilişsel anlamda olgun bireyler olarak yetişebilmesi için anne-baba kontrolü şarttır (Okumuş, 2018).

3.7.Dengesiz ve Kararsız Tutum

Dengesiz ve kararsız tutum çocuğun yetişme sürecini, değişimini negatif olarak etkiler. Anne-babaların benzer tutumlara ayrı zamanlarda çeşitli geri dönütler vermesi, çocukla aynı ortamdayken çocuğu eleştirmeleri, çocuğun tutumlarına aynı zamanda annenin ya da babanın pozitif veya anne ya da babanın negatif geri dönütte bulunması çocuğun tutarsız, kararsız olmasına sebebiyet verir. Bu aile içerisinde kalan ve yetişen çocuklar mutsuz, dengesiz, çabucak karar alamayan yetişkinler olurlar (Eşsizoglu vd., 2012). Bu tutumda büyüyen çocukların çoğunlukla karar mekanizmaları gelişmez. Bu tutumu benimseyen anne-babaların kararları oldukça birbirinden bağımsızdır. Verdikleri kararlar çeşit çeşittir. Bir süreç içerisinde çocuklarına olumlu tepkide bulunan anne-baba, başka bir süreç içerisinde yine aynı tepkide bulunması gerekirken olumsuz bir tepkide bulunur. Bu tutumdaki anne-babalar, bir süreç içerisinde çocuklarına karşı uyumlu, sevecen yaklaşırlarken; başka bir süreçte aşırı baskıcı, denetleyici, sıkıcı, otoriter tutum içinde yaklaşırlar. Bu ortamda yetişen bireyler hangi durumlarda nasıl davranılması gerektiğini bilemezler ve çok fazla kararsız kalırlar (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Bu tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarına kural koyarlar fakat bu kuralları ne zaman gerçekleştirecekleri belli değildir. Sınırlar aşıldığında ödülün mü kuralların mı geçerli olacağı her zaman için muallakta kalır. Anne-babalar sürekli olarak tutarsız ve değişken davrandıklarından dolayı çocuklar anne-babalarını tutarsız olarak nitelendirirler. Annenin bir olayda hoşgörülü tutumu karşısında baba cezalandırıcı tutum sergiliyorsa bu tavırlar çocuğa yansıyacaktır ve çocuğun da tutarsız olmasına yol açacaktır. Dengesi sağlanamayan tavırlar genellikle ortak bir fikrin oluşturulmadığı ortamlarda gerçekleşir. Çocuk en basit bir şey istediğinde dâhi baba onaylıyor, anne ise onaylamıyorsa çocuk bu durumun karşısında içerisinde çıkılması zor karmaşık bir sürece girecektir. Kalabalık ortamda; büyükannesiyile, büyükbabasıyla, halasıyla, teyzesiyle, amcasıyla yetişen çocuklarda sınırsız ve tutarsız davranışlara oldukça sık rastlanır. Çünkü asıl anne-babalar çocuğun istediğini yapmamakta kararlılar iken

ortamdaki diğerk yetişkinler çocuğın isteklerini bir bir yerine getirirler. Bu da çocuğın kafasının karışmasına ve dengesiz tutumlar sergilemesine sebep olur (Okumuş, 2018).

3.8.Aşırı Koruyucu Tutum

Aşırı koruyucu tutum ve davranışlar çocuğın dünyaya gelmesinden yetişkinlik yaşlarına kadar sürebilir. Bu tarzda büyüyen çocukların hep kendinden yaşça büyük bireyler tarafından korunma istekleri vardır. Bu çocukların benlik saygısı gelişmemiştir. Kendilerine verilen görevleri başkalarının tamamlamasını beklerler. Çoğunlukla bu çocuklar pasif bireylere dönüşürler. Girişken değillerdir. Bu tutumda yetişen çocuklar ürkek, başkalarına kolayca ve çabucak güvenemeyen bireyler olurlar. Bu tutumda büyüyen çocuklar çevresindekilerle etkileşim kurmakta zorlanırlar. Bu çocukların sosyal becerileri, psikomotor becerileri gelişmemiştir. Aşırı müdahaleci davranışlarla büyüyen çocukların, anksiyete bozukluklarından olan sosyal fobiyi yaşama olasılığı fazladır. Sosyal fobi, tanınmayan bireylerle yan yana gelme durumundan ve diğerk bireylerin bakışlarının üzerinde olabileceği olasılığından çekinme durumudur. Sosyal fobisi olan bireyler sosyal olaylara, aktivitelere girişemezler ve sürekli olarak tedirgindirler (DSM-III-R, 1989 aktaran Dokuyan, 2016). Aşırı korumacı tutumda çocuğın sorumluluğında olan işleri anne-babalar yapar. Burada anne-babanın aşırı denetimci olmak gibi bir hedefi yoktur. Anne-babalar çocukları için sürekli kaygılandıklarından dolayı çocuğa ait sorumlulukları üstlenirler. Çocukların birçok konuda deneyim kazanmasına engel olurlar. Tüm işlerde ve sorumluluklarda çocuğa karşı aşırı korumacı tavır takınıldığından dolayı çocuklar kendilerini yetersiz hissederler. Bu tutumla büyüyen çocukların özsayıları yoktur. Anne-babalarına çok fazla bağılıdır. Bu bağılılık ve bağımlılıklarını yetişkin bir birey olduklarında da çevresindeki kişilere karşı devam ettirirler. Bu çocuklar endişeli, kimseye güvenemeyen ve hemen karar veremeyen bireylere dönüşürler (Sezer, 2010 aktaran Bilecik, 2017).

Bu tutumda anne-babalar fazla müdahaleci davranarak çocuğın bireyselleşmesinin, bağımsızlaşmasının önüne geçer. Anne-baba olmanın verdiği içgüdüyle de çocuğa kol kanat germek yerinde bir davranıştır. Fakat bu davranışların çocuğın benliğini tanıyıp geliştirmesini etkileyecek kadar olması çocuğa zarar verir. Anne-babalar çocuğın büyüme ve gelişimi ile ilgili öğrenmesi gereken bilgileri anlamasının önüne geçer. Çocuğın nasıl davranması gerektiğine kendileri karar verirler. Çocuğın kendi

dediklerine göre tutumlar sergilemesini beklerler. Çocuk bu yüzden kendini ve büyüme evrelerini tanıyamaz (Kulaksızoğlu, 2002 aktaran Ceylan vd., 2016). Bu tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarını fazlaca denetim altına alırlar. Çocuğun üstüne fazlasıyla düşülür. Merkezde çocuk ve onun istekleri, hayatı vardır. Bu şekilde yetiştirilen çocuklar kendi problemlerini tek başlarına çözemezler, her zaman arkalarında bir destek unsuru beklerler, hedeflerine ulaşmada zorluk yaşarlar. Bu çocuklar olaylara katılmaz, sürece dâhil olmaz ve dışarıdan izlerler. Tüm bu tutum ve davranışları benimserler ve bir süre sonra alışkanlık haline getirirler (Aydoğdu & Dilekmen, 2016). Çocukların anne tarafından aşırı korunması demek çocukların bakımının aşırı anne denetimli koruyuculukla yapılması demektir. Bu koruyuculuk tutumu dört şekilde incelenir. Bunlar; fazlaca temas etme, çocuğu bebekleştirme, olgunlaşmasına izin vermeme ve aşırı denetleme şeklindedir. Fazlaca temas ve duygusal ve fiziksel denetimin abartılması ile anne ve çocuk birbirine bağlanır ve birbirlerinden kopamazlar. Bunlar da bireyin bağımsız kişilik ve yapıcı kişilik özelliklerini geliştirmesini engeller (Demir, 2007). Bu tutumda yetişen çocuklar çok alıngan ve oldukça yaşama kırıktır. Çok hassastır. Anne-babalar, kimseye güveni olmayan bir çocuk yetiştirmiş olurlar. Çocuğun psikolojik ve fiziksel becerileri ve motor becerileri engellenir, tam gelişme sağlamaz. Ve çocuk bu durumların sonucunda kendine güven geliştiremez. Çocuğun kendisine ait fikirleri olmaz (Sak vd., 2015). Bu tutumu benimseyen anne-babalar çocuklarının tek başlarına sorumluluklarını yerine getiremeyeceklerini düşünürler ve çocuklarını sürekli olarak koruma ihtiyacı hissederler. Anne-babalar çocuklarının tek başlarına bir şeyin üstesinden gelemeyeceklerini düşündüklerinden dolayı çocuklarının tüm sorumluluklarını yüklenirler. Çocuklarını zor süreçlerle karşı karşıya getirmezler. Anne-babaların çocuklarıyla iç içe geçmiş karmaşık bir ilişkileri vardır ve bu ilişkiden hiç kopmak istemezler ve koştukları andan itibaren depresif bulgular geliştirirler. Bu ortamda büyüyen çocuklar, tek başlarına sorunlarının üstesinden gelemeyebilirler. Yetişkin bir birey olduklarında dâhi kendilerine sığınacakları bir liman ararlar. Bu bireyler ileride iş yaşamlarında, sosyal çevrelerinde sorumluluk almayan bireyler olurlar ve kendilerini zor süreçlerden koruyamazlar. Savunmasız ve çekingen bir kimlik geliştirirler (İkiz, 2015). Bu müdahaleci tavrın arkasındaki sebeplerden biri annenin kendisini tek başına hissetmesi ve birçok konuda eşinden gerekli desteği alamaması olabilir. Bu durumdaki anne, çocuğuyla arasındaki aşırı bağı

koparmaz ve çocuğunu bir birey olarak düşünmez. Çocuğu kendisine aşırı derecede bağıllık gösterdikçe anne iyi hisseder. Aşırı müdahaleci tutumla büyüyen çocuklar atılgan değillerdir, kendilerine güvenmezler, ürkek ve çekingendirler. Sürekli çevresindekilerin kendisini harekete geçirmesini beklerler. Sosyal beceri düzeyleri arkadaşlarına göre düşüktür. Çevresindeki kişilere tolerans göstermezler. Aynı zamanda kendilerine de tolerans göstermezler (Demir, 2007 aktaran Chernopolski vd., 2019). Bu tutuma ülkemizde fazlaca rastlanmaktadır (Kaya, 2010).

3.8.1. Helikopter Anne-Babalık

Helikopter anne-babalık aslında kavramın adını ilk defa duyduğumuzda zihnimizde canlanan resme uygun olan çocuğunun etrafında sürekli olarak bulunan ve çocuğu çevreleyen anne-babalık biçimidir (Dönmez, 2019). Anne-babalar çocuklarının yaşamlarına ve kişilik gelişimlerine fazla müdahalede bulunarak helikopter tutumu benimsemiş olurlar (Duygulu, 2018).

Helikopter anne-babalık her zaman için büyük problemlerinden biri olmuştur. Helikopter anne-babalar çocuklarını hayatlarının merkezlerine alırlar. Aynı zamanda çocuklarının her şeyde ve her konuda iyi olmasını isterler. Anne-babalar çocuklarının para harcama konularına, bedensel ve diğer sağlık konularına aşırı derecede müdahale ederler. Çocuklarının kendi kararlarını vermelerine engel olurlar. Helikopter anne-babalar çocuklarının karşılaştığı her problemi ortadan kaldırırlar. Veya her an kaldırma çabası içerisine girerler. Çocukları için kendilerini her zaman tek dayanak olarak kabul ederler. Bu düşünceleri aslında kötü değildir. Anne-babalar bunları çocuklarına yardım amacıyla yaptıklarını söylerler. Ancak yine de anne-babanın çocuğa karşı aşırı dayanak sağlamaları çocuklarının kendilik değerlerini düşürebilir. Bu tutumdaki anne-babaların çocuklarının depresyon, anksiyete gibi sorunları yaşama oranları daha yüksektir (Fischer vd., 2007 aktaran Ekşi vd., 2020). Yapılan çalışmalar helikopter tutumu benimseyen anne-babaların çocuklarının huzursuzluk, yaşamı değersiz bulma düzeylerinin yüksek olduğunu ortaya çıkarmıştır. Helikopter anne-babaya sahip çocuklar akranlarına oranla daha belirgin ve daha çok psikolojik nedenlere bağlı fiziksel hastalıklar yaşarlar (Ekşi vd., 2020). Yapılan bir diğer çalışmada helikopter anne-baba ile büyüyen çocukların benmerkezci ve özsever bireyler olarak yetiştikleri ortaya çıkmıştır (Yılmaz, 2019).

Helikopter anne-baba tutumu son yıllarda birçok toplumda fazlalaşmıştır. Helikopter tutuma sahip ailelerin gelir düzeyleri çoğunlukla çok iyidir. Bu tutumda çocuğun arzuladıkları anne-baba tarafından duyulmamaktadır. Aslında bu tutumdaki anne-babaların tavır ve tutumlarının ardında kendi benlikleri yer almaktadır. Bu tutumu benimseyen anne-babaların çocuklarıyla alakalı kullandığı ortak cümleler vardır. Bu cümlelerde anne-babanın kendisi ve çocuğu ayrılmaz bir bütün olarak kastedilir. Bu cümleler genelde benzeşir. Bu cümlelerin çoğunda çocuğun merkezde olduğu görülür. Çocuğun ilerleyen zamanlarda yetişkin bağımsız bir birey haline geleceği düşünülmez. Çocuğun özerkleşeceği düşünülmeden hareket edilir. Çoğunlukla bu tutumdaki ailelerin kullandığı cümlelerde anne-baba ve çocuğun aşırı derecede birbirine bağımlı olduğu manası vardır. Anne-babalar aslında çocuğun kendilerinden ayrılmasından, özgürleşmesinden korkarlar.

3.8.2. Anne Bekçiliği

Anne bekçiliği, aileyle alakalı sorumlulukların dağıtılması konusunda, annelerin tutumları üzerinde etkili olan, annelerin sert kurallar koyduğu ve anneliğin kıymetli olduğunu kendisine ve çevresine benimsetmek adına kadınların sorumluluğunda olduğunu düşündüğü işleri sürekli olarak yerine getirme arzusudur. Bekçilik tanımı sadece annelere yönelik yapılmamalıdır. Çünkü bekçilik zaman zaman babalar tarafından da benimsenen tutum biçimlerindedir. Fakat araştırmalar çoğunlukla anne bekçiliği üzerinde durmaktadır (Allen & Hawkins, 1999 aktaran Karabulut & Şendil, 2017).

Toplumda kalıplaşmış cinsiyet modelleri ve bunlar hakkındaki fikirler zamanla farklılaşmasına rağmen çocuklarla ilgilenme, ev işleri denildiğinde bundan sorumlu tutulan anneler olduğu fikri farklılık göstermemiştir. Birçok konuda aynı zamanda cinsiyet modelleri hakkında fikirler değişikliğe uğramasına rağmen ev içerisindeki sorumlulukların, çocukla ilgili sorumlulukların sadece anneye ait olduğu fikri değişiklik göstermemiştir. Yapılan bir araştırmada annelerin yemek yapma, evi temizleme, düzenleme ve çocuklarla ilgilenme gibi şeyleri üstlendikleri sonucuna varılmıştır. Araştırma sonucunda anneler, aldıkları bu sorumluluklardan memnun olduklarını ve eşlerinin bu sorumlulukları özensiz ve düzensiz yaptığını belirtmişlerdir. Yani anneler benimsenen cinsiyet rol paylaşımından rahatsızlık duymamaktadırlar ve bu durumdan

şikayetçi değillerdir. Fakat bu memnuniyet tüm annelerin fikirlerini yansıtmamaktadır. Sadece araştırma kapsamındakilerin fikirlerini yansıtmaktadır (Akgöz Aktaş, 2017).

Annelerin bu şekilde düşünmelerine ve davranmalarına neden olan etkenler araştırıldığında çeşitli faktörler ortaya çıkmaktadır. Bu zamana kadar annelerin yani kadınların hayatında siyasette söz sahibi olma, çalışma hayatına atılma, ekonomik özgürlük kazanma gibi aile yaşamını etkileyen farklılıklar yaşanmıştır. Bu durumda babalar da çocuklarıyla ve evdeki işlerle ilgilenmeye başlamışlardır. Fakat babaların sorumlulukları özenli bir şekilde yerine getirmedeği düşünüldüğünden anne ve babaların arasında büyük farklılıkların olduğu düşüncesi ortaya çıkmıştır. Ev ve çocukla, yemekle, bakımla alakalı durumlar günümüzde de annelerle bağdaştırılmaktadır. Bu durumlar sonucunda da annelerin bu tutumu devam etmektedir.

3.9.Yavaş Anne-Babalık

Yavaş anne-babalık, anne-babalığın sindirilerek ve endişelerden uzak bir şekilde yaşanmasıdır. Bu tutumda anne-babalar anne-babalığın ne anlama geldiğinin farkına vardıklarından ve anne-babalığı gerçekten benimsediklerinden bahsediler. Anne-babalar normalde iş yaşamındaki sorumluluklara, evdeki sorunluluklara ve çocuklarıyla ilgili birçok sorumluluğa yetişmeye çalışırken yıpranmaktadırlar. Yaşamlarındaki sorumlulukları tamamlayabilmek adına, kendilerine ve de çocuklarına gün içerisinde zor hedefler koymaktadırlar. Bu süreç, hem çocukları için hem kendileri için uzun vadede yorucu olmaktadır. Hayatı hızlandırılmış şekilde yaşayan anne-babaların çoğunlukla çocuklarından istekleri de mükemmeliyetçi bir yapıdadır. Çocuklarından istek ve beklentilerinin fazla olması da hem kendilerini hem de çocuklarını zorlar. Hayatın koşturması içerisinde yorulan anne-babalar çocuklarına gereken zamanı ayırmak isteseler de ayıramazlar. Çocuklarıyla oyun oynayamazlar. Çocuklarıyla geçirecekleri zamanda başka sorumluluklarını yerine getirmeyi tercih ederler. Bu yüzden de çocuklar, duygusal ve psikolojik anlamda doyuma ulaşamazlar ve farklı yollara başvururlar. Bu doyuma ulaşabilmek için teknolojik aletlerle ve oyuncaklarla fazlasıyla zaman geçirirler. Eğer çocuk, ergenlik dönemindeyse ya da ergenlik döneminin ilk evresindeyse kendisini fark ettirmek adına kötü çevreler edinebilir. İşte bunları yaşamamak adına anne-babaların hızlandırılmış yaşamlarına biraz dur diyebilmesi ve çocuklarına yeterli vakti ayırması gerekir. Yavaş anne-babalığı savunan anne-babalar bu

düşünce içerisinde olduklarını her an belirtmektedirler. Ve yavaş anne-babalığı benimseyen anne-babalar, yavaşlamak için hep beraber yaşamının gerekliliğini de savunmaktadırlar (Mermer, 2018 aktaran Dönmez, 2019). Bu tutumdaki anne-babalar, yapılacak işleri, sorumlulukları birlikte tamamlarlar ve bunun tadına birlikte varırlar. Birliktelik hem anne-babalar hem de çocukları için büyük mutluluktur. Birlikte yapılan işler sayesinde aile bireyleri, hayatlarını aynı zamanda yavaşlatmış olurlar. Birbirlerini desteklemiş ve anlamış olurlar.

Yavaş anne-babalıkta anne-babaların ilk ve en önemli sorumluluğu aslında kendi yaşamlarını dinginleştirmek ve yalınlaştırmaktır. Ancak bunları başarabildiklerinde çocuklarıyla birlikte endişesiz bir hayat sürdürebileceklerdir. Ve gerçek anlamda kendi ve çocuklarının ihtiyaçlarını anlayabileceklerdir. Yine bu tutumdaki anne-babalar maddiyatı çok fazla düşünmekten ve dış çevreyi düşüncelerinin ve yapacaklarının merkezine almaktan uzaktırlar. Yavaş anne-babalık ailenin birliğine ve gerçekten mutluluğuna önem veren bir tutumdur. Özetle, yavaş anne-babalığa göre, endişesiz ve yaşamdan zevk alabilen, kendine güveni olan, süperi değil yeterli olanı ve iyiyi tercih eden çocuk büyütebilmek için ilk olarak anne-babaların yaşamlarına sadeliğin ve durgunluğun eşlik etmesi şarttır (Dönmez, 2019).

3.10.Minimalist Anne-Babalık

Minimalist anne-babalık, anne-babaların aile düzenini sürdürebilmek için gereksinim duydukları her şeye her zaman zaten sahip olduklarını belirten bir tutum biçimidir. Bu tutumu benimseyen anne-babalar, iş ve diğer sorumluluklarını yerine getirirlerken çocuklarıyla da ilgilenmeye özen gösterirler. Onlar bunu başarabilmenin nedeni olarak yaşamlarında çok çeşitli alternatiflerinin olmadığından, çok çeşitli eşya ve oyuncaklarının olmadığından ve çok fazla sorumluluklarının olmadığından bahsederler. Minimalist anne-babalar, süper anne-baba olmaya çalışmazlar. Çocukları için en iyi oyuncağı, en iyi kıyafeti, en iyi okulu, en iyi yiyeceğı seçmek için kendilerini yormazlar. Bu tutumdaki anne-babalara göre bir şeyin sadece iyi olması uygundur. En iyi olmaya çalışmak ve en iyiyi aramak yorucudur. Minimalist tutumdaki anne-babalar, ilk olarak kendilerini, kendi ilgi alanlarını, kendi sevdiklerini, kendi zevklerini, kişisel özellikleri ve hayat gayelerini tanırlar. Daha sonrasında ailelerini, çocuklarını ve onların isteklerini anlamak için çaba sarf ederler. Aldıkları kararlarda da yalınlığı tercih ederler.

Sayıca az alternatif arasından aileleri ve çocukları için uygun olanı seçerler. Minimalist anne-babalar için aslolan elindeki alternatifler arasından çok şey elde edebilmek ve fazlaca verime ulaşabilmektir (Sayar, 2019).

4.ERGENLİK DÖNEMİNDE STRES

Stres kelimesi, Latince “estricia”nın karşılığıdır. Stres, onyedinci, onsekizinci ve ondokuzuncu yüzyıllarda farklı şekillerde tanımlanmıştır. Onyedinci yüzyılda stresin eş anlamlısı olarak felaket, sefalet, üzüntü, elem gibi kelimeler kullanılmıştır. Daha sonraki yüzyıllarda stres; kuvvet, zorlama gibi kelimelerle tanımlanmıştır. Bu defa bireye, nesneye, psikolojik yapıya dikkat çekilerek tanımlama yapılmıştır. Bu tanımlamadan kopmayarak stres, bireyin zorlukların etkisiyle yapısının olumsuz bir şekilde değişikliğe uğramasına karşı oluşturduğu bir direnç durumu şeklinde açıklanmıştır (Güçlü, 2001). Stres, bireylerin hayatlarında yaşanan olgulara bedensel ve bilişsel olarak tepki gösterme halidir (Eryılmaz, 2009). Stres, bireylerin negatif veya pozitif hissetmelerine sebep olur (Güçlü, 2001). Özetle; stres, var olan zihinsel, fiziksel ve psikolojik sınırların tehlikeye düşmesiyle meydana gelen bir durum olarak açıklanmaktadır (Eryılmaz, 2009). Stres, bireylere bedensel ve duygusal olarak farklı şekillerde ve farklı derecelerde etki eder. Stres bazı zamanlar bireyler için olumludur. Yapılan araştırmalarda stresin bazı durumlarda olumlu olacağı, bireyi destekleyeceği ve dikkatli, başarılı olmasını sağladığı bulgusuna ulaşılmıştır. Fakat kısa süreli stresin olumlu etkisinin olduğu eklenmiştir. Yoğun ve uzun yaşanan stres, kalp rahatsızlıklarına ve ruhsal rahatsızlıklara, anksiyete, depresyon gibi bozukluklara neden olmaktadır (Mental Health Foundation, 2020). Stresin olumsuzlukları erişkinleri etkilediği gibi çocuk ve ergenleri de etkiler. Çocuklar ve ergenler de farklı sebeplerden dolayı strese maruz kalırlar. Stres, her dönemde ve her yaşta bireyler için zorlayıcıdır. Ancak stres, ergenler için içerisinde buldukları hızlı ve fırtınalı bedensel ve duygusal değişim dönemlerinin de etkisiyle özellikle tehlike arz eder (Byrne vd., 2007).

Ergenlik döneminde bireyler, diğer dönemlerden farklı olarak belli stres faktörleriyle karşı karşıyadırlar. Ergenler, birçok farklı gelişim dönemlerinden geçerken bununla birlikte erişkinlik dönemine de adım atarlar. Ergenlerden toplumdaki değer ve normları benimsemeleri ve kurallara adapte olmaları istenir. Ergenler gelişim süreçlerini esenlikle tamamlayabilmek için farklı stres faktörleriyle başa çıkmak zorundadır. Derslerdeki başarısızlıklar, arkadaş ve öğretmenlerle ilişkilerdeki problemler, sınavlarda başarılı olamama endişesi, anne-babayla yaşanan tartışmalar, bozuk ilişkiler, ilköğretimden ortaöğretime geçmiş olma durumu çoğu ergenin yaşadığı stresli durumlardandır (Krapic vd., 2015). Aile ve çevre ile ilgili yaşanan stresli durumlar

yalnızca stres faktörü olarak değerlendirilmez. Aile ve sosyal çevre ile ilgili durumlar ergenlerin yaşamlarında karşılaşacakları diğer çeşitli streslere karşı ne tür tepkide bulunacaklarını hakkında fikir verir (Bouma vd., 2008). Ergenlerde birikerek çoğalan stres durumları yani stresin kronikleşmesi anksiyete, depresyon gibi duygusal problemlere; saldırganlık, suç gibi antisosyal tutumlara; madde kullanımı, riskli araç kullanma gibi tehlikeli durumlara, fiziksel problemlere sebep olur. Bedensel, ilişkisel bağlamda yaşanan stres durumları ise travma sonrası stres bozukluğunun görülmesine sebep olabilir (Krapić vd., 2015). Ergenler duygusal ve davranışsal bozukluklara, hastalıklara önceki gelişim dönemlerinde verdikleri tepkilerden daha çeşitli tepkiler verirler. Bu bozukluk ve hastalıklar ergenler için stres oluşturur. Yani hastalığın ve bozukluğun kendisi de ergenler için başlı başına bir strestir (Güdek vd., 2016). Ergenlik fiziksel, ruhsal ve sosyal gelişimlerin olduğu bir dönemdir. Ergenler, bu gelişim dönemlerinde normal yaşamsal olayları dâhi strese çevirebilir. Bu ruhsal anlamda kötü sonuçlara neden olabilir. Bu stres içeren durumların uzun vadede devam etmesi ergenlerin ruhsal iyilik halini olumsuz etkileyebilir (Cejudo vd., 2018).

Erişkinlikte benimsenen davranış ve tutumlar büyük oranda çocukluk, ergenlik evresindeki durumlardan etkilenir. Bu sebeple stres faktörlerinin açıklanması, bilinmesi ve stresli durumların ortaya çıkmasının önlenmesi oldukça önemlidir (Niwa vd., 2013).

4.1.Ergenlik Döneminde Stres Belirtileri

Stres, çoğunlukla bedensel problemlerle kendini gösterir. Ergenlikte sık sık yaşanan baş ve karın ağrıları, somatik bozukluklar stresin belirtileri arasındadır (Schramm vd., 2015). Yaşanan uyku problemleri de stres belirtileri arasındadır (Kalmbach vd., 2018). Çok yorgun bir ergenin stresi yönetebilmesi oldukça zordur. Bu yüzden stres yaşayan bazı ergenler oldukça fazla uyurlar. Ergenin okulda yaşadığı problemler de strese neden olmakta ya da ergenler yaşadıkları stres sebebiyle de eğitimle ilgili problemlerle karşı karşıya kalmaktadır. Akademik başarısızlığın devam etmesi, notların düşüşü ergenlerde stresin belirtileri arasındadır. Çok çabuk ve çok sık sinirlenmek ergenlerin stresli bir durum içerisinde olduğunu gösterir. Çok sık ve çok fazla sinirlenen ergenler yaşadıkları stresli olaylar karşısında kendilerini çok bunalmış hissedebilirler (Janssen, 2020). Ergenin sosyal çevresinden soyutlanması da stres yaşadığının göstergesi olabilmektedir

(Campagne, 2019). Arkadaşlarıyla daha az vakit geçirmesi, akranlarına ilgisizlik duyması yine stres belirtileri arasındadır. Sık sık stresle karşı karşıya kalan ergenler daha sık hastalanırlar. Bu hastalıklar çok ciddi hastalıklar değildirler ancak ergenin stres içerisinde olduğu sinyali verebilmektedir. Davranışsal bozukluklar da stres belirtisidir. Ergenler sosyal çevresi ve tanımadığı bireyler tarafından nasıl konumlandırıldığı konusunda da kaygılanabilirler. Kaygı düzeyi normalden fazlaysa bu durumda da yoğun stres yükünden şüphelenilir (Janssen, 2020).

4.2.Ergenlerde Stresle Başa Çıkma

Hayatta yaşanan hızlı değişimler bireylerin psikoloji ve fizyolojisini olumsuz olarak etkiler. Bireyler de bunlarla başa çıkabilmek için sürekli tepkiler geliştirirler. Bireyler yaşamlarındaki yenilik ve değişikliklerle tek bir anda değil her an karşılaşır. Bu da strese sebep olur. Stres bunlar haricinde yaşamın içerisinde doğal olarak bulunur. Bu sebeple stressiz bir yaşam düşünülemez. Stressiz bir yaşamın düşünülmemesi de stresle başa çıkma stratejilerine ve stresle başa çıkma mücadelesine verilen değeri artırmaktadır (Turan & Aksoy Poyraz, 2015). Başa çıkma, bireylerin karşılaştığı olumsuzlukları yok etmek ve ihtiyaçlarını karşılamak, bunların denetimini sağlamak için zihinsel ve davranışsal yöntemlere başvurmasını tanımlar. Başa çıkmanın amacı bireyi bedensel ve ruhsal olumsuzluklardan korumaktır (Basut & Erden, 2005). Stres yaşayan bireyler, stresli yaşamdan uzaklaşmak için farklı başa çıkma stratejilerine yönelirler. Bu düşünceden yola çıkılarak başa çıkma stratejileri ile ilgili farklı modeller üretilmiştir. ‘Stresle Başa Çıkma Modeli’ bu modellerden biridir. Buna göre stres yaşayan bireyler, stresli olaylarla başa çıkabilmek için problem odaklı ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerini kullanırlar. Problem odaklı başa çıkma stratejilerini benimseyen bireyler, olası problemlerden çekinmez, problemi mantıklı ve gerçekçi bir biçimde açıklar ve bu problemi çözmek için farklı yolları denerler. Bu yüzden strese sebep olan durumları ortadan kaldırmada bu başa çıkma stratejisi geçerli ve yararlı olarak düşünülmektedir. Duygu odaklı başa çıkma stratejilerini benimseyen bireyler, problemleri anlamlandırmakta zorlanır ve problemlerden dolayı ortaya çıkan duyguları yok etmeye çabalar. Bu stratejide bireyler, stresli olaylarla karşılaştığında problemden kaçma, kurtulma, yadsıma gibi fonksiyonel olmayan davranışlara başvurur (“Madde Bağımlılığı ve Stresle Başa Çıkma Yolları”, 2019).

Son yıllarda çoğu araştırmacı da bu konu üzerinde durmuş ve ergenlerin başa çıkma stratejilerini araştırmıştır. Ergenlerin anne-babalarıyla, akranlarıyla, çevresiyle ilişkilerinden ve akademik başarısızlıklarından doğan stresle mücadele etmek için problem ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerini denediklerini saptamışlardır. Bazı araştırmacılar da problem odaklı başa çıkma stratejisini kullanan ergenlerin daha az uyum problemiyle karşı karşıya kaldıklarını ve ergenlerin başa çıkma kapasitelerinin toplumsal bağlamlardan olumlu veya olumsuz şekilde etkilendiğini saptamışlardır (Compas, 1987). Yapılan çeşitli çalışmalarda araştırmacılar, ergenlerin anne-babasıyla ve aile bireyleriyle ilişkilerinin gelişimlerini olumlu ya da olumsuz etkilediği sonucuna ulaşmışlardır. Yine bir araştırmacı yaptığı bir çalışmada ergenlerin baş etme yetenekleri ile ılımlı, güvenli anne-baba ve çocukların bulunduğu ortam arasında pozitif anlamda bir bağlantı olduğunu ve bu ılımlı, güvenli ilişkinin de ergenlerin ruhsal sağlığını etkilediğini saptamıştır (Kocayörük, 2010). Stresle başa çıkmada problem ve duygu odaklı başa çıkmanın haricinde bir başka başa çıkma stratejisi de vardır. Bu da kaçınma başa çıkmadır. Bu başa çıkma stratejisini kullanan bireyler, sorunları yok sayarlar ve zihinsel, davranışsal anlamda kaçınma gösterirler. Ergenlik dönemindeki hızlı gelişim ve değişimler ise bütün başa çıkma stratejilerinin oluşumunu ve kullanılmasını etkiler. Ergenlik döneminde aslında stresle başa çıkmada kullanılan birçok strateji vardır ve etkisiz başa çıkma stratejileri de çoğunlukla bu dönemde bırakılır. Örneğin 13-15 yaş aralığında kaçınma başa çıkma stratejisi ergenler tarafından daha az kullanılmaya başlanmıştır. Ve ergenliğin daha ileriki dönemlerinde de problemleri yok sayma düşünceleri daha da azalmaya başlamıştır. Yine de ergenlik dönemi etkisiz başa çıkma stratejilerinin olduğu bir dönem olarak da kabul edilir. Etkisiz başa çıkma stratejilerini kullanan ergenler çoğunlukla sosyal çevresinden uzaklaşmaktadır ve çoğunlukla ergenlerde madde kullanımı görülmektedir (Aldwin, 2007).

Erkek ergenler duygu odaklı başa çıkma stratejisini daha az kullanırken kız ergenler daha fazla kullanmaktadır. Bunun sebebi olarak kızların erkeklerden daha çabuk gelişme göstermesi ve bununla birlikte daha fazla stres yaşamaları gösterilmektedir. Ayrıca yapılan araştırmalarda erkek ergenlerin madde kullanımına ve baskıcı başa çıkma stratejilerine daha fazla yöneldiği saptanmıştır (Wilson vd., 2005).

Ergenlik döneminde ortaya çıkan stresin etkisini azaltmada yardımcı referanslar arasında stresle başa çıkma stratejilerinin yanında ergenin kişilik özellikleri, zihinsel değerlendirmesi ve sosyal destekleri de bulunur (Lazarus & Folkman, 1984). Stresle baş etmeyi etkileyen faktörler arasında ergenin mizacı ve kişilik özelliklerinin yanında ergenin özbenliğini nasıl anlamlandırdığının etkisi de vardır. Bunlar, stresli olaylarla karşılaşıldığında stresle başa çıkma stratejilerinin etkililiğini ve stresli olayların anlamlandırılmasına etki eder. Dışadönük ergenlerin kişilik özelliklerinin problem odaklı başa çıkma stratejilerini kullanmalarında etkili olduğu ve nevrotiliğin de pasif ve kaçınma başa çıkma stratejileriyle ilgili olduğu saptanmıştır. Nevrotiklik, stresli durumların nüks etmesiyle ve stresli durumlara daha fazla karşılaşmayla alakalıdır. Özgüveni yüksek olan ergenler çoğunlukla problem odaklı başa çıkma stratejilerini kulanırlarken, özgüveni düşük olan ergenler çoğunlukla kaçınmacı ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerini kulanırlar. Stresle başa çıkma stratejileri çoğunlukla etkili ve etkisiz olarak ayrılmamaktadır. Etkililik olayın türüne, çeşitli başa çıkma stratejileri arasındaki birleştirmelere, stresli bir olay karşısında hangi vakitte kullanıldığıyla ilgili olabilmektedir. Kaçınma stratejileri kısa süreli olarak duygusal anlamda çekilen sorunları azaltmada faydalıdır. Problem odaklı stratejilerin ise uzun süreli faydaları vardır. Stresle baş etmeyle sağlık problemlerinin ilişkisinin araştırıldığı çalışmalarda birtakım başa çıkma stratejilerinin daha fazla sağlıklı olmayla, birtakım başa çıkma stratejilerinin ise sağlık problemleriyle alakalı olduğu saptanmıştır. Yine ergenlerle ilgili yapılan çalışmalarda kaçınma ve duygu odaklı başa çıkma stratejilerini kullanan ergenlerin daha fazla depresyon ve anksiyete yaşadıklarını, problem odaklı başa çıkma stratejilerini kullanan ergenlerin ise ümitsizlik ve depresyonu daha az yaşadıklarını saptamışlardır (Wilson vd., 2005). Özetle; ergenler başa çıkma yeteneklerinin yoksunluğunda, ruhsal sorunlarla karşı karşıya kalabilirler. Özkıyım ve madde kullanımı girişimlerinde bulunabilirler (Rew, 2005).

Sosyal destek, stres ve sağlık ilişkisini olumlu ya da olumsuz etkileyen etmenlerden biridir. Sosyal destek, düzenli insan iletişim ve etkileşimlerinin varlığını içeren kişilerarası toplumsal kaynaklar olarak açıklanmaktadır. Yapılan araştırmalarca sosyal desteğin çoğunlukla ergenlerin sosyal uyumlarını olumlu etkilediğine ve sosyal destekten yoksun ergenlerin ise anksiyete, depresyonla karşılaşma oranlarının yüksek olduğuna ulaşılmıştır. Sosyal destek, stresin olumsuz etkilerini en aza indirerek stresin

olumsuz etkilerine karşı tampon işlevi görür (Cohen & Wills, 1985). Ergenlik döneminde anne-babanın ve diğer aile bireylerinin, arkadaşlarının sosyal desteği ergen için önemlidir. Anne-baba desteği, ergenin sosyal uyumuna katkı sağlar. Çatışmanın, şiddetin, ihmalkârlığın hâkim olduğu bir aile ortamında yetişen ergenlerin gelişimleri ise olumsuz etkilenir. Anne-baba desteğinin, ilgisinin ergenlerin tehlikeli tutum ve davranışlar sergilemesini ve riskli durumlara karışmasını engellediği söylenmektedir ve aynı zamanda bu durumları azalttığı saptanmıştır. Yapılan çalışmalarca sosyal desteğin yoksunluğunda ergenlerin çok fazla fiziksel problemlerle karşı karşıya geldiği saptanmıştır (Repetti vd., 2002). Ve arkadaş çevresinin desteğinin eksikliğinde ergenlerin kendilerini bir gruba ait hissedememe durumunu yaşadıkları belirtilmiştir. Bunun sonucunda da antisosyal tutum ve davranışlara başvurdukları vurgulanmıştır (Rook, 2003). Ergenlik dönemi süresince stresli durumlar ve başa çıkma stratejileri, farklı davranışsal ve ruhsal sorunların başlamasında ve süregelen hale gelmesinde etkili olduğundan ergenlik döneminde yaşanan stres ve stresle başa çıkma stratejileri ciddi bir öneme sahiptir (Compas, 1998).

5.ERGENLİK DÖNEMİNDE ANKSİYETE

Anksiyete, hoş olmayan bir durumla karşılaşacakmış gibi hissetme ve sebebi belirsiz bir sıkıntı duyma halidir (Öztürk & Uluşahin, 2015). Anksiyete sırasında meydana gelen fikirler, depresifliğe sebep olan fikirlerle aynı değildir. Anksiyete, bireylere sürekli olarak risk altında olduğu düşüncesini verir. Bu risk bedensel, zihinsel ve de sosyal kaynaklıdır (Greenberger & Padesky, 2019). Anksiyetenin tanımlaması bir başka şekilde bireyin yaşamını tehlikeye soktuğunu düşündüğü ve belli olmayan, denetimi altında tutamadığı durumlarda meydana gelen zihinsel, emosyonel, davranışsal ve bedensel boyutları olan karışık bir cevap sistemi şeklinde yapılmıştır. Çocukluk dönemi tamamlandıktan sonra bireyler ergenlik dönemine adım atarlar. Ergenlik dönemi, ergenlerde farklı ve yeni anksiyetelerin görüldüğü bir dönemdir. Bu evrede gözlenen bedensel, hormonal ve zihinsel gelişim ve değişimlerle doğrusal olarak ergenler sürekli olarak anksiyete ile karşılaşır (Çivitçi, 2006). Bu dönemde çok fazla yaşanan anksiyetelerden bir tanesi ergenin vücudu ile alakalı karşılaştığı anksiyetelerdir. Bu dönemde ergenler daha çok kendisiyle ilgilenir ve bu sebeple ergenin vücuduyla alakalı anksiyeteler oluşur. Bedenin görünüşü, ergenlerin kendi bedenleri ile alakalı fikirleri, sosyal çevresinde bulunan bireylerin kendi bedeni hakkındaki düşünceleri ergenler için önemlidir. Ergenlik döneminde erkeklerde vücut görünümü ile alakalı anksiyeteler fazla görülmez. Ancak kızlarda vücut görünümü ile alakalı yaşanan anksiyeteler fazladır (Sabiston vd., 2007). Bu dönemde yaşanan bir diğer anksiyete sebebi ise akran grubunun değerinin fazlalaşmasıyla birlikte ergenlerin sosyal ilişkilerinde karşılaştığı anksiyetelerdir.

Ergenlik döneminde görülen anksiyeteleri tetikleyen nedenler, genellikle ergenin kendisiyle ilgili olumsuz değerlendirmelerine neden olmaktadır. Öz güveni azalan ve kendisiyle ilgili otomatik olumsuz düşünceler oluşturan ergenlerin davranışlarında ve duygu gösteriminde aşırılıklar, davranış sorunları ve bunların tetiklediği semptomatik fiziksel belirtiler artmaktadır. Tüm bu olumsuz belirtiler ergenin duygularına ve davranışlarına yansımaktadır. Eğer ergen durumu felaketleştirmeden daha mantıklı düşünceler oluşturursa bu durum anksiyete düzeyini azaltabilmektedir. Anksiyete süreci Şekil 1’de verilmiştir.

olduğundan bu zamanda anksiyete bozuklukları daha hızlı bir şekilde ilerler (Grant, 2013). Çoğunlukla ergenler anksiyeteyi kısa süre içinde olup biten ve kendilerine zarar vermeyen durumlar olarak değerlendirmişlerdir. Ergenlerde görülen anksiyete, ergenin kendisini değersiz hissettiğiyle de alakalıdır. Ergenlik döneminde ergenler, özgüvensizlik yaşarlar. Yetersiz olduğuna inandıkları konular üzerinde çokça düşünürler. Olumlu düşüncelere yönelmezler. Bazı ergenler çoğu konuda ve yaşamlarının ilerleyen dönemleri için ümitsizdirler. Bağımsız birer birey olup olamayacaklarını sorgulayıp dururlar. Yine bunlar ergenlerde anksiyete oluşumuna neden olabilir. Ergenlerin yaşadığı anksiyeteyi, patolojik anksiyeteden ve semptomlarını da anksiyete bozukluklarından ayrı değerlendirmek önemlidir (Wolman, 1998). Ergen yeteneklerini anlayıp onları ilerlettiğinde ve gösterdiğinde kendi kendine birçok şeyin üstesinden gelebileceğini anlayabilir. Kendi gücünü keşfedebilir. Böylelikle bireyin kendini algılayış biçimi ve kendisine saygısı hayatının birçok evresinde bireye olumlu bir imaj kazandırır. Fakat bu olumlu imaja en çok ergenlik döneminde ihtiyaç duyulur. Ergen bu olumlu imajı oluşturamadığında sosyal çevresinin kendisi hakkında olumsuz fikirlere kapılacağını düşünebilir ve bu olumsuz fikirler anksiyete oluşumuna neden olabilir (Mutlu & Yıldırım, 2019).

Aile içerisinde yaşanan çatışmalar, anne ya da babanın ya da her ikisinin ruhsal bozukluğunun olması, benimsenen anne-baba tutumunun otoriter ve aşırı koruyucu olması ergenin anksiyete yaşaması ve kendisini değersiz hissetmesi gibi olumsuz sonuçları doğurur (Dogra vd., 2009). Yapılan araştırmalarla, anne ve babanın ergene karşı aşırı kontrol ve denetim sağlamasının ergende anksiyeteye sebep olduğu sonucuna ulaşılmıştır (Perieva vd., 2014).

Ergenlik döneminde anksiyete bozukluklarının teşhisi özellikle zordur. DSM'de genellikle çocukluk döneminde teşhis edilen bozukluklar için ayrı bir bölüm olduğundan, ergenlik döneminde görülen anksiyete bozukluklarının çoğunun yetişkinlikte geliştiği varsayılmaktadır (Newman & Erickson, 2010). Bu bozukluklardan biri olan ayrılık anksiyete bozukluğu nadiren ergenlik döneminde teşhis edilir ((McLeod vd., 2007). Ergenlik, psikopatolojinin gelişimi açısından özellikle önemli bir dönemdir (Kushner vd., 2004). Bu dönem genellikle kaygı gelişimi için önemli olan kendilik ve diğerleri, gelişimsel kaygılar ve kişilerarası ilişkiler hakkındaki gelecekteki inançlara zemin hazırlar. Bu nedenle, hassas oldukları konuların ve anksiyete bozukluklarının

özelliklerinin doğru bir şekilde anlaşılması, ruh sağlığı uzmanları için önemlidir (La Greca & Harrison, 2005).

Ergenlik döneminde salgılanan hormonların anksiyete bozukluklarının gelişimi üzerindeki etkilerini incelemeye yönelik çalışmalar vardır. Pawlak ve diğerlerinin (1999) yaptığı bir çalışma, ergenlik döneminde erkeklerde anksiyete riskini artıran kortizolün psikopatoloji ile ilişkisini ortaya koymuştur. Anksiyete bozukluğu bulunan ergenlerde, bir olaydan önce, olay anında ve sonrasında tekrarlayan nitelikte kendilerine odaklı olumsuz düşünceleri bulunabilir. Ergenin sürekli olarak kendine ve olaylara ya da kişilere odaklı bu olumsuz düşüncelere odaklanmasına ruminasyon adı verilmektedir. Bu otomatik düşünceler, ergenin yoğun anksiyete yaşamasını provake eder (Byrne vd., 2007).

Ergenlerde sık görülen davranışlardan biri olan utangaçlık tek başına bir rahatsızlık olarak değerlendirilmez ancak görülme sıklığı, şiddeti ergenlerin günlük yaşamını etkiler duruma gelmesi durumunda anksiyete nedeni olur. Cheek (2010) utangaçlık davranışları gösteren ergenlerin sosyal ortamda endişe oluşturan bir durumla karşılaştıklarında mide bulantısı, kas ağrısı, baş dönmesi gibi somatik tepkiler gösterdiklerini, utangaç ergenlerde anksiyete belirtilerinin %65 gibi yüksek oranda olduğunu belirtmektedir.

5.1.Ergenlik Döneminde Anksiyete Belirtileri

Anksiyete; duygusal, davranışsal, bedensel ve zihinsel olarak yaşanan değişimlerle kendini belli eder. Yani anksiyetenin duygusal belirtileri, davranışsal belirtileri, zihinsel ve bedensel belirtileri mevcuttur. Ergenler de eğer bu belirtiler iki haftadan daha fazla bir süreyle devam ederse anksiyeteden şüphelenilir. Ergenlerde duygusal ve davranışsal belirtiler, her zaman endişeli olma ve endişesini denetim altına alamama, mutsuz ve gergin hissetme, sakinleşememe, eleştirilere karşı aşırı hassas olma şeklinde ortaya çıkar. Problemler karşısında sürekli olumsuzluklara odaklanmaları, problemlerden kaçmaları, aşırı çekingen ve sosyallikten uzak olmaları, sürekli olarak aynı fiili gerçekleştirilmesi gerektiğini düşünmeleri, zihninden atamadıklarını belirttikleri fikirlerin bulunması da anksiyete belirtileridir. Kasların sürekli gergin olması, kalp atışının değişmesi, baş, göğüs ve mide ağrılarının yaşanması, aşırı terlemenin olması, ağızda

kuruluğun hissedilmesi, uyku sorunlarının olması, nefes almada güçlük hissedilmesi bedensel belirtileridir. Dikkatini toplamada zorluk çekme, odaklanamama, sık sık unutkanlık yaşama, verilen sorumlulukları, ödevleri tamamlamada zorluk yaşama da anksiyetenin zihinsel belirtileri arasındadır (“Anxiety Disorders in Teenagers”, 2019).

Anksiyete belirtilerinin yaklaşık olarak 11 yaşlarında ortaya çıktığı düşünülmektedir (Grills-Taquechel vd., 2010). Ergenler, ilköğretimden ortaöğretime geçerken, daha önceden tanımadığı akran gruplarına dâhil olduğunda, okulda öğretmenleri tarafından çok fazla denetime maruz kaldığında da anksiyete yaşama olasılıkları artmaktadır (Vanlede vd., 2007). Türk toplumunda ergenlik dönemindeki ergenlerin, geleneksel, geçiş ve değişmiş şeklinde üç çeşit bağlam içerisinde yetiştiği görülür. Geleneksel bağlamda yetişen ergenler önceki nesillerin benimsediği değer ve normları kabul eder ve bunlara uygun hareket ederler. Bağımsızlıklarını kazanamazlar. Bağımlı kişilik yapısı oluştururlar. Geçiş şeklinde ve değişmiş bağlamlarda yetişen ergenler ise sağlıklı bir rol modeli gözlemleyemedikleri için farklı norm ve değerleri kabul ederler. Bu sırada yetiştikleri sosyal çevre ile ilişkilerini keserler. Bu durum da anksiyeteli kişilik yapısı oluşturmalarına sebep olur (Kozacıoğlu, 1986).

5.2.Ergenlik Döneminde Anksiyete Bozuklukları

Ergenlik dönemi; sosyal, ruhsal, bedensel, zihinsel gelişimlerle beraber ergenin var olan anksiyete bozukluğu semptomlarına karşı tedbirsiz olduğu bir süreçtir. Ergenlik dönemi, sosyal çevresi ve kendisi ve gelecekle ilgili endişelerin yoğun olduğu bir dönem olduğundan bu zamanda anksiyete bozuklukları daha hızlı bir şekilde ilerler (Grant, 2013).

DSM-5’te tanımlanan yaygın anksiyete bozukluğu, sosyal fobi, panik bozukluk ve özgül fobinin ergenlerin yaşadığı anksiyete bozukluklarından olduğu belirtilmiştir. Sosyal fobisi olan ergenler, yeni girdikleri bir yerde kendilerini ifade edemezler. Ortamdaki insanlarla kolayca iletişime geçemezler. Özgül fobi ise bazı olay ve objelere karşı veya bu olay ve objeleri herhangi bir yerde yeniden görme olasılığıyla oluşan abartılı ve mantığa uygun olmayan bir kaygıdır. Özgül fobisi olan ergenler, kaygılarının abartılı olduğunun farkındadırlar. Ancak bu durumla başa çıkamazlar. Panik atak geçiren ergenler; kalpte çarpıntı, sarsıntı, ağlama, nefessiz kalma, terleme, kaygılanma

vb. yaşarlar. Yaygın anksiyete bozukluğu olan ergenlerde ise devamlı, abartılı bir kaygı durumu mevcuttur. Abartılı kaygılanma hayatlarının düzenli yapısını bozabilir. Ergenler bu durumda gündelik faaliyetlerini ve sorumluluklarını yerine getiremezler (Başer, 2020).

Çocukluk döneminde çok fazla zorluğa katlanmak, sonraki dönemlerde anksiyete bozukluklarının gelişmesine sebeptir. Kişi çok fazla zorlukla mücadele ettikten sonra da sonraki yaşamında strese karşı psikolojik olarak savunmasız kalabilir (Espejo vd., 2006). Yapılan araştırmalar çocuk ve ergenlerde yaygın bir biçimde emosyonel ve davranışsal problemlerin ve anksiyete bozukluklarının yaşandığını bildirmektedir (Öner vd., 2008). Anksiyete bozuklukları, çocuk ve ergenlerin eğitim hayatlarında ve sosyal hayatlarındaki ilişkilerde başarısızlıklara sebep olabilmektedir. Bu başarısızlıklar ergenin ve çocuğun yetişkinlik döneminde karşılaştığı problemlerle ilişkilendirilmektedir (Pine vd., 1998). Yapılan çalışmalarda ergenlerde anksiyeteye beraber depresyonun, somatizasyon bozuklukların, özkıyım ve anksiyeteyi denetleme, yok etme hedefiyle alkol, sigara vb. kullanımının görülebildiği saptanmıştır (Beidel vd., 1999; Essau vd., 1999). Ergenlik döneminde yaşanan kaygının klinik semptomları ile yetişkinlik döneminde yaşanan kaygının klinik semptomları birbirine yakındır. Ergenlik döneminde yaşanan değişim ve gelişim evreleri bu psikiyatrik bozuklukların tanı ve sağaltımını etkileyebilmektedir. Çoğunlukla anksiyete bozuklukları, ergenlik döneminden itibaren kendini göstermeye başlamaktadır. Dolayısıyla ergenlik dönemi bu açıdan da önemlidir. Anksiyete bozukluğu yaşayan ergenler, genellikle bir anksiyete bozukluğu yaşadığı bilgisine sahip değillerdir. Bu sebeple de yaşadığı sürecin gerektirdiği tedaviyi alamamaktadırlar. Bu bozuklukların sağaltımı yapılmazsa anksiyete bozuklukları süregelen birer bozukluğa çevrilirler. Anksiyete bozukluklarının olumsuzluklarını önleyebilme fırsatı, en çok ergenlik çağında olduğundan bu bozukluklara ergenlik döneminde tanı konması ve bozuklukların ergenlik döneminde tedavi edilmesi son derece önemlidir (Grant, 2013).

6.ERGENLİK DÖNEMİNDE DEPRESYON

Depresyon, Latince “depresus” kelimesinden türemiştir. Kederli, bitkin anlamlarına gelmektedir. Türkçede ise bu kelime çökkünlük manasındadır (Isıtan, 2019). Depresyon; bireylerde duygularındaki güvensizlikle ve düşüncelerindeki yavaşlamayla meydana gelen ve ruhsal çöküntünün eşlik ettiği bir psikiyatrik bozukluktur. (Kulaksızoğlu, 1998 aktaran Demir & Yıldırım, 2017). Depresyonun esas semptomları yaşamdan önceki kadar zevk almama, hobilere karşı ilgisizlik ve isteksizlik duyma, uyku düzeninde bozulma, yorgunluk, unutkanlık, iştahsızlık ve cinsel isteksizliktir (Tan, 2018). Depresyon, hayata karşı ilgide azalma olarak açıklanan ve dokuz semptomdan beş veya daha fazla semptomun görüldüğü, iki hafta ya da daha fazla süreyle devam eden depressif ruh hâli ve ilgi kaybı ile karakterizedir. Çocuk ve ergenlerde bu dokuz semptom; mutsuzluk, aktivitelere karşı ilgisizlik, iştahta farklılık, uykuda düzensizlik, seyrekleşmiş bedensel aktiviteler, azalmış enerji, özgüvensizlik, bozulmuş zihinsel beceriler ve özkıyım düşüncelerinde artış olarak açıklanmaktadır (Saczawa, 2016). Depresyon, çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçerken artış göstermektedir. Aile içerisinde yaşanan çatışmaların ve özgüvensizliğin, okul başarısızlığının depresyonu ortaya çıkardığı vurgulanmaktadır. Depresyonu olan ergenler; değersizlik, suçluluk, umutsuzluk, mutsuzluk, öfke, özkıyımı düşünme gibi semptomları gösterir. Bu semptomlar iki haftadan uzun sürüyorsa ve bunlara iştahsızlık, uyku düzensizlikleri, kiloda düşüşler de eşlik ediyorsa ergende depresyondan şüphelenilmelidir (Kulaksızoğlu, 1998 aktaran Demir & Yıldırım, 2017). En son ergenlerle çalışılan bir araştırmada, hayat boyu ve bir yıllık depresyon yaygınlık yüzdeleri %11 ve %7,5 olarak saptanmıştır (Avenevoli vd., 2015). Yetişkinlik döneminde ortaya çıkan psikiyatrik rahatsızlıklar çoğunlukla ergenlik döneminde görülen depresyonla ilgilidir (Avenevoli vd., 2008 aktaran Saczawa, 2016). Daha erken depresyon başlangıcı, daha yüksek nüks etme olasılığı ile beraber daha fazla bedensel ve ruhsal problemler, daha düşük başarı ve yetişkinlikte daha düşük yaşam kalitesiyle bağlantılıdır (Zisook vd., 2007; Birmaher vd., 1996). Ergenlik döneminde depresyonla karşılaşan bireylerin sonraki zamanlarda özkıyım düşünceleriyle, ilişkisel problemlerle, madde bağımlılığı ve akademik sorunlarla karşılaşma olasılığı daha fazladır (Harrington & Vostanis, 1995).

Ergenlik dönemi ve daha önceki dönemlerle ilgili yapılan çalışmalarda depresyon oranının yaş ile birlikte artış gösterdiği saptanmıştır (McGee vd., 1992). Depresyonun

dokuz yaştan önce görülme olasılığı azken, dokuz ve sonraki yaşlar arasında yani ergenlik döneminin sonuna kadar olan yaşlar arasında depresyon hızlı bir şekilde artış göstermektedir. Bu olgu kızlarda daha net bir şekilde gözlenmektedir (Lewinsohn vd., 1994; Matos vd., 2003).

6.1.Ergenlik Döneminde Depresyon Belirtileri

Depresyonun semptomları tüm dönemlerde aynıdır. Fakat bazı dönemlerde bazı semptomlara daha fazla rastlanır. Yetişkinlik dönemindeki depresyonda rastlanan çoğunlukla yaşamdan zevk almama, durgunluk semptomlarına çocukluk döneminde fazla rastlanmaz. Çocukluk döneminde fiziksel problemlere, halüsinasyonlara, ergenlik döneminde hezeyanlara daha çok rastlanır. Çocuklar üzgün olduklarını dile getirebilirler. Fakat çocuklar depresyondayken yetişkinler gibi üzgün oldukları dışarıdan gözlemlenemeyebilir. Yani çocuk ve ergenlerin daha çok huzursuz bir görünümüleri vardır. Kendini suçlama, umutsuzluk ve sonraki yaşam kaygıları ergenlerde daha sık gözlemlenir (Tan, 2018). Ergenlerde süregelen öfke ve mutsuzluk hali, unutkanlık ve iştahta değişiklik, karamsarlık ve sosyal çevreden izole olma durumu, dikkat problemleri ve uyku düzeninde değişiklik, özgüvensizlik ve özbakımda azalma, aile bireyleri ile sık sık devam eden anlaşmazlıklar varsa depresyondan şüphelenilir (Küçükyaşıcı, 2016).

6.2.Ergenlik Döneminde Depresyona Neden Olan Faktörler

Ergenlik döneminde depresif duygu durum fazlaşmaktadır. Ergenlik döneminden önceki dönemlerde ergenlik dönemine oranla daha az depresyon yaşanmaktadır. Ergenlik döneminde ergenlik dönemi öncesi döneme göre iki kat daha fazla depresyon yaşanmaktadır (Steinberg, 2007).

Ergenlik döneminde artan sorumlulukların ve fiziksel, psikososyal değişikliklerin getirdiği kaygıya olumsuz yaşam olaylarının eklenmesiyle birlikte depresyon meydana gelebilir. Son çocukluk döneminden itibaren stres faktörlerinin artması ergenlerde depresyon düzeyinin artışına neden olabilir. Çocukluk döneminden ergenlik dönemine geçişle birlikte duygusal problemlerle ve stresle daha çok karşılaşmaktadır. Ergenlik döneminin sonlarına doğru bireylerin benlik saygıları artmaktadır. Birey kimliğini daha gerçekçi olarak araştırmaya ve görmeye başlar. Ancak ergenler çoğunlukla bu son

döneme girmeden önce yani ergenlik dönemi süresince özsaygılarında düşmeler yaşar, gelecek hakkında kaygıları fazlalaşır. Bu kaygının çok uzun bir süre devam etmesi ergen için sağlıklı bir durum değildir. Uzun süre kaygısı devam eden ergenlerde depresyon ve buna benzer duygu durum bozukluklarıyla karşılaşılabilir. Sonrasında medikal tedaviye ihtiyaç duyulabilir. Ergenlik döneminde depresyon teşhisi koymak diğer dönemlere göre biraz daha zorlaşır. Çünkü ergenlik dönemindeki depresyon çoğunlukla anksiyete, psikosomatik problemler ve madde kötüye kullanımı, davranış bozukluklarıyla beraber görülmektedir. Düşük ekonomik düzeydeki ergenlerin ise üzüntü gibi semptomlar göstermek yerine daha çok psikosomatik problemlerle gelme olasılıkları daha fazladır (Steinberg, 2007).

Ergenlik döneminde yaşanan depresyona neden olan faktörler arasında daha önce depresyon tanısı almış aile bireylerinin olması, kronik rahatsızlıkların bulunması, travmalar, cinsel taciz gibi olumsuz ve stres yükü yoğun olan yaşam olayları, anne-babanın boşanması, aile içerisinde yaşanan tartışmalar, aile-çocuk çatışmaları, anne-babanın uyumsuzluğu bulunmaktadır. Yakın çevresinde depresyon teşhisi konmuş ergenlerin depresyon yaşama oranları %10-13 daha fazladır (Yalom, 2008). Ergenin daha önce geçirdiği psikiyatrik rahatsızlıklar, aile bireylerindeki duygu durum bozuklukları, aile bireylerinden gelen düşük destek algısı, ailenin ilgisizliği, aile içerisinde sürekli stres verici olayların yaşanması, ailenin gelir düzeyinin çok düşük olması da depresyona neden olan faktörler arasındadır. Bu faktörler içerisinde aile ile ilgili faktörler ve aile ortamı önemlidir. Yine anne ile bağı zayıf ve etkileşimi yetersiz olan çocukların, duyguların tanınmadığı, ifade edilmediği ve desteğin fonksiyonsuz olduğu çatışmalı aile ortamlarında ergenlerin depresyon açısından daha fazla risk altında ve depresyona daha yatkın olduğu belirtilmektedir (Özer vd., 2002).

7.YÖNTEM

7.1.Araştırmanın Modeli

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisini ortaya koymak amacıyla yapılan bu araştırma, ilişkisel tarama modelindedir. Genel tarama modeli türlerinden, ilişkisel tarama modeli; iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasında, birlikte değişim varlığı ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan bir araştırma modelidir (Fraenkel ve Wallen, 2009; Karasar, 2005).

7.2.Çalışma Grubu

Çalışma grubunu Konya ili merkez ilçelerinde ikamet eden, 2020-2021 eğitim-öğretim yılında lisede öğrenimini sürdüren 15-18 yaş aralığındaki ergenler oluşturmuştur. Çalışmaya gönüllü katılım gösteren ve sorulara tam yanıt veren 517 ergen çalışma grubunu oluşturmuştur.

7.3.Veriler Toplama Araçları

Araştırmada veri toplama araçları olarak ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarını belirlemek amacıyla “Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)”, depresyon, anksiyete ve stres düzeylerini tespit etmek amacıyla “Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)” ve kişisel bilgilerini tespit etmek amacıyla “Kişisel Bilgi Formu” kullanılmıştır. Bu ölçeklerin özellikleri aşağıda açıklanmıştır.

7.4.Anne-Baba Tutum Ölçeği (ABTÖ)

Anne-Baba Tutum Ölçeği, çocuğa tepki vermede duyarlılık, talepkârlık boyutlarından ve anne-baba tutumuyla alakalı yapılmış olan ölçeklerden faydalanılarak Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch (1991) tarafından hazırlanmıştır. Ölçek puanlarına uygulanan faktör analizleri sonucunda kabul/ilgi, denetleme ve psikolojik özerklik olarak 3 adet faktör ortaya çıkmıştır. Boyutlardan kabul/ilgi boyutu, çocukların anne-babalarını ne derece sevecen, ne derece ilgili ve ne derece katılımcı olarak algıladıklarını ölçmeyi hedeflemektedir. Kabul boyutu toplamda 9 maddeyle ölçülmektedir. Denetleme boyutu ise, çocukların anne-babalarını ne derecede denetleyici olarak algıladıklarını ölçmeyi hedeflemektedir. Bu boyut toplamda 8

maddeyle ölçülmektedir. Diğer bir boyut olan psikolojik özerklik boyutu ise, anne-babanın demokratik tutumu ne derecede sergiledikleri ve çocuklarının bireyselliklerini ifade etmesinde ne derecede cesaretlendirdiklerini ölçmeyi hedeflemektedir. Psikolojik boyut da toplamda 9 maddeyle ölçülmektedir.

Maddeler 4 dereceli Likert-tipi, 7 dereceli likert tipi ve 3 dereceli likert tipi ölçek üstünde değerlendirilmektedir. Ölçek üzerinde iki farklı şekilde ölçüm yapılmaktadır. Katılımcıların verdikleri yanıtlar ile demokratikliğin düzeyleri ölçülmektedir. Üç boyutta ortancanın üstünde puan alan anne-babalar toplamda 3 puan almaktadır ve demokratik olarak kabul edilmektedir. Ortancanın altında puan alanların anne-babaları ise 0 puan almakta ve demokratik tutumda olmayan olarak kabul edilmektedir. Herhangi iki boyutta ortancanın üstünde puan alan çocukların anne-babaları toplamda 2 puan almaktadır ve bir ölçüde demokratik olarak kabul edilmektedir. Bir boyutta ortancanın üstünde puan alan çocukların anne-babaları ise toplamda 1 puan almaktadır ve bir ölçüde demokratik tutumda olmayan olarak kabul edilmektedir. Yapılan ikinci ölçümde ise boyutların ortancanın üstünde veya altında olmasına bakılarak; çocukların anne-babaları demokratik, izin verici-ihmkâr, otoriter, izin verici-hoşgörülü olarak kabul edilmektedir (Yılmaz, 2000).

7.5. Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)

Bu araştırma, Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği (DASS-42)'nin lise öğrencileri üzerinde psikometrik özelliklerini saptamak için yapılan betimsel bir çalışmadır. Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu Lovibond & Lovibond (1995) tarafından geliştirilmiştir. Daha sonra Akkuş Çutuk & Kaya (2018) tarafından Türkçeye uyarlanmıştır. Ölçek 42 maddeden oluşmaktadır. Bu maddelerden 14'ü depresyon (3, 5, 10, 13, 16, 17, 21, 24, 26, 31, 34, 37, 38, 42), 14'ü anksiyete (2, 4, 7, 9, 15, 19, 20, 23, 25, 28, 30, 36, 40, 41) ve 14'ü stres (1, 6, 8, 11, 12, 14, 18, 22, 27, 29, 32, 33, 35, 39) ile ilgilidir. Depresyonla ilgili maddeler katılımcıların hoşnutsuzluk, değersizlik, çaresizlik, ilgi kaybı ve düşük enerji düzeylerini saptamaktadır. Anksiyete ile ilgili maddeler katılımcıların otonomik uyarılmışlık, durumsal anksiyete, öznel anksiyete ve kas tepkisi düzeylerini belirlemektedir. Stresle ilgili maddeler ise katılımcıların rahatlatma güçlüğü, sinir uyarımı, kolay üzülme ve sıkılma, rahatsızlık, aşırı tepki verme ve tahammülsüzlük belirtilerinin düzeyini belirlemektedir. Ölçeğin maddeleri 0 ile 3 arasında

değerlendirilmektedir. 0, bana hiç uygun değil anlamındadır. 1, bana biraz uygun; 2, bana genellikle uygun; 3, bana tamamen uygun anlamındadır. Ölçek, 4'lü Likert tipi bir ölçektir. Sonunda toplanan puanlar, her alt boyut için 0 ile 42 arasında değişim göstermektedir. Ölçekte depresyon, anksiyete ve stres normal, hafif, orta, ileri ve çok ileri olmak üzere 5 kategoriyle verilmiştir (Akkuş Çutuk, 2018).

7.6.Kişisel Bilgi Formu

Katılımcılara dair bazı kişisel bilgilere ulaşılması amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanmıştır. Bu form; katılımcıların cinsiyetini, yaşını, kaçınıcı çocuk olduklarını, kaçınıcı sınıfta olduklarını, anne-baba eğitim durumunu, kardeş sayısını, ikâmet ettiği ilçeyi, aile gelir düzeyini, herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenme durumlarını aydınlatacak niteliktedir ve toplamda 10 sorudan oluşmaktadır.

7.7.Verilerin Toplanması

Etik Kurul onayının alınmasından sonra Konya merkez ilçelerindeki lise düzeyindeki okullar belirlenerek okul müdürlerinden ve rehber öğretmenlerden randevu alınıp araştırma hakkında detaylı bilgiler verilmiştir. Araştırmanın yapıldığı dönemde pandemi nedeniyle alınan önlemlerden dolayı, okul yöneticilerinin onayı ile lise öğrencilerinin whatsapp gruplarına, etüt merkezlerine devam eden öğrenci gruplarına, hedef grubu kapsayan sosyal etkinlikler sürdüren belediye gibi kurumların organize ettiği sosyal etkinlik gruplarına veri toplama formlarındaki sorular gönderilmiş ve gönüllülük esasına göre formları dolduran ergenlerin cevapları alınmıştır. Ölçek formunu doldurmada gönüllülük esası ön planda tutulmuştur. Bu konuda ergenlere, öğretmenlere, ailelere ve yetkililere detaylı bilgilendirmeler yapılmış ve uygulamalar gerçekleştirilmiştir.

7.8.Verilerin Analizi

Öncelikle “Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)” ve “Anne-Baba Tutum Ölçeğinden alınan puanların gruplar arasında normal dağılıp dağılmadığı test edilmiştir. Yapılan istatistikler sonucunda basıklık ve çarpıklık değerlerinin (Skewness ve Kurtosis) +1 ve -1 arasında olup olmadığı değerlendirilmiş ve ölçeklerden elde edilen puan ortalamaları arasında anlamlı ilişki kısmi korelasyon testleri ile analiz edilmiştir. Gruplar arasındaki dağılımın normal olduğu değerlerde bağımsız gruplar t

testi ile; ikiden fazla grupların karşılaştırmasında ise tek faktörlü varyans analizi (One-Way ANOVA) kullanılmıştır. Grupların normal dağılmadığı durumlarda ise nonparametrik testlerden ikili grupların karşılaştırılmasında Mann-Whitney U-testi, çoklu grupların karşılaştırılmasında ilişkisiz örneklem için Kruskal Wallis H testi kullanılmıştır. Yapılan analizlerde anlamlılık düzeyi 0,05 olarak alınmıştır.

7.9.Araştırmanın Varsayımları

Araştırmaya katılan ergenlerin ölçek sorularını cevaplarırken samimi oldukları, gerçek duygu ve düşüncelerini yansıttıkları varsayılmaktadır.

Ölçek formlarının örnekleme giren bütün ergenlere uygun ortam ve eşit koşullarda uygulandığı varsayılmaktadır.

Kullanılan istatistiksel testlerin araştırmanın amacına ve sonuçların tespitine uygun olduğu varsayılmaktadır.

7.10.Araştırmanın Sınırlılıkları

Araştırmanın örneklemi Konya ili merkez ilçelerinde ikamet eden ve lise öğrenimine devam eden 15-18 yaş aralığındaki 234'ü erkek (%45,3), 283'ü kız (%54,7) ergen ile sınırlıdır. Dolayısıyla bu araştırmanın sonuçları bu gruba giren ergenlere genellenebilir.

Bu çalışmada kullanılan veriler süre olarak 2020-2021 yılında lise öğrenimine devam eden öğrenciler ile sınırlıdır.

Bu çalışma ergenlerin çalışmada kullanılan ölçeklere verdikleri cevaplar ile sınırlıdır.

Ergenlerin kişisel bilgileri kişisel bilgi formundan elde edilen verilerle sınırlıdır. Ergenlerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri hakkında elde edilen bilgiler "Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği-Lise Formu (DASS-42)" ve ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları hakkında elde edilen bilgiler "Anne-Baba Tutum Ölçeği"ndeki maddelerle sınırlıdır.

7.11.Araştırmanın Etik Yönü

Verileri toplamak amacıyla araştırma kapsamına alınan kurum ve okullarda uygulama yapabilmek için öncelikle KTO Karatay Üniversitesi Etik Kurulunun 03.11.2020 tarih ve 2020/001 sayısı ile etik onay alınmıştır. Araştırmada yer alan katılımcılara ulaşmadan önce okul yöneticilerine, bazı durumlarda ebeveynlere çalışmanın amacı ve kapsamının detaylı şekilde açıklandığı bilgi formu sunulmuş; katılımın gönüllülük esasına dayandığı ve kişisel bilgilerinin gizli tutulacağı belirtilmiştir.

8.BULGULAR

Çalışma grubundakilerin demografik değişkenlerinin minimum-maximum değerleri, verilen cevapların yüzdeler değeri, ortalamaları ve standart sapmaları Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1. Çalışma grubundakilerin demografik özellikleri (N=517)

Değişkenler		f	%	Min.	Max.	Mean	Std.
Cinsiyet	Kız	283	54,7	1,00	2,00	1,4519	,49816
	Erkek	234	45,3				
Yaş	15 Yaş	302	58,4	1,00	4,00	1,7288	,98424
	16 Yaş	92	17,8				
	17 Yaş	85	16,4				
	18 Yaş	38	7,4				
Sınıf	9.Sınıf	241	46,6	1,00	4,00	2,0231	1,15780
	10.Sınıf	121	23,4				
	11.Sınıf	57	11,0				
	12.Sınıf	98	19,0				
İkamet Edilen İlçe	Meram	185	35,8	1,00	3,00	1,9327	,80299
	Selçuklu	183	35,4				
	Karatay	149	28,8				
Kardeş Sayısı	Kardeşim Yok	24	4,6	1,00	4,00	2,7173	,82756
	2 Kardeş	198	38,3				
	3 Kardeş	195	37,7				
	4 ve üzeri kardeş	100	19,3				
Kaçınıcı Çocuğunuz ?	İlk Çocuk	223	43,1	1,00	4,00	1,9000	,96649
	2. Çocuk	170	32,9				
	3. Çocuk	78	15,0				
	4.ve üzeri çocuk	46	9,0				
Ailenizin Gelir Düzeyi	Düşük	35	6,7	1,00	4,00	2,3423	,65265
	Orta	287	55,5				
	İyi	179	34,6				
	Çok İyi	16	3,1				
Herhangi Bir Spor veya Sanat Dalı ile İlgileniyor musunuz?	Evet	226	43,7	1,00	2,00	1,5615	,49668
	Hayır	291	56,3				
Annenizin Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	1	,2	1,00	9,00	4,3558	1,34950
	Okur-Yazar	4	,8				
	İlkokul	201	38,9				
	Ortaokul	71	13,7				
	Lise	116	22,4				

	Üniversite	96	18,6				
	Yüksek Lisans	27	5,2				
	Doktora	1	,2				
Babanızın Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	2	,4				
	Okur-Yazar	5	1,0				
	İlkokul	114	22,1				
	Ortaokul	71	13,7	1,00	9,00	4,8712	1,37299
	Lise	120	23,2				
	Üniversite	166	32,1				
	Yüksek Lisans	34	6,6				
	Doktora	5	1,0				

Çalışma grubunda (N=517), kızların oranı %54,7 iken erkeklerin oranı %45,3'tür. 15 yaşında olanların oranı %58,4, 16 yaşında olanların oranı %17,8, 17 yaşında olanların oranı %16,4 ve 18 yaşında olanların oranı %7,4'tür. Ergenlerin %46,6'sı 9.sınıfa giderken, 10.sınıfa gidenlerin oranı %23,4, 11.sınıfa gidenlerin oranı %11 ve 12.sınıfa gidenlerin oranı %19'dur. Ergenlerin %35,8'i Meram ilçesinde, %35,4'ü Selçuklu ilçesinde, kalan %28,8'lik kısmı ise Karatay ilçesinde ikâmet etmektedir. Ergenlerin kardeş sayılarının dağılımı ise şöyledir: Ergenlerin %4,6'sı tek çocuk iken, %38,3'ü 2 kardeş, %37,7'si 3 kardeş ve %19,3'ü 4 ve üzeri sayıda kardeşe sahiptir. İlk çocuk olanların oranı %43,1, ikinci çocuk olanların oranı %32,9, üçüncü çocuk olanların oranı %15 ve 4. ve üzeri çocuk olanların oranı %9'dur. Aile gelir düzeylerinde ise %6,7'si düşük gelirli, %55,5'i orta gelirlidir. %34,6'sı iyi gelire sahipken, %3,1'i çok iyi gelir düzeyine sahip olduğunu ifade etmiştir. Ergenlerden spor veya sanat dalı ile ilgilenme sorusuna evet cevabı verenlerin oranı %43,7 iken hayır cevabını verenlerin oranı %56,3'tür. Ergenlerin anne eğitim durumu en çok %38,9 oran ile ilkokul mezunu iken ona en yakın %22,4 oranıyla lise mezunudur. Baba eğitim durumu ise %32,1 oran ile üniversite mezunu iken ona en yakın %23,2 oran ile lise mezunudur.

Cinsiyet değişkeni ile Anne-Baba Tutum Ölçeği alt grubu kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanları arasında herhangi bir fark olup olmadığını anlamak için bağımsız t testleri yapılmıştır. Sonuçları paylaşılmıştır.

Tablo 2. Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile anne-baba tutum ölçeği alt boyutlarından kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol denetleme toplam puanı arasındaki fark- Bağımsız Örneklem T testi sonuçları

Cinsiyet		N	Mean	F	Sig.
Kabul-ilgi	Kadın	283	2,9282	2,876	0,091
	Erkek	234	2,9915		
Psikolojik-özerklik	Kadın	283	2,4024	0,101	0,751
	Erkek	234	2,4905		
Kontrol-denetleme	Kadın	283	2,3463	0,007	0,936
	Erkek	234	2,2783		

Cinsiyet değişkeni ile Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutu kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanları arasında herhangi bir fark olup olmadığını anlamak için yapılan bağımsız örneklem t testi sonuçları değerlendirildiğinde herhangi bir fark olmadığı ortaya konmuştur. ($p > 0,05$).

Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları Tablo 3'te paylaşılmıştır.

Tablo 3. Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları

	Algılanan Anne - Baba Tutumu									
	Demokratik		İzin Verici-İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici-Müsamahakâr		Ki_Kare	
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Kız	115	22,24	111	21,47	61	11,79	15	2,9		
CİNSİYET Erkek	63	12,18	37	7,15	37	7,15	78	15,08	15,871	
Toplam	178	34,42	148	28,62	98	18,94	93	17,98		

Cinsiyet değişkenine göre ki-kare testi yapıldığında kızlar %22,24 oranında anne-babalarını daha demokratik, %21,47 oranında izin verici-ihmkâr, %11,79 oranında otoriter ve %2,9 oranında izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Erkeklerde ise anne-babalarını demokratik olarak algılayanların oranı %12,18, izin verici-ihmkâr olarak algılayanların oranı %7,15, otoriter olarak algılayanların oranı yine %7,15 ve izin verici-müsamahakâr olarak algılayanların oranı %15,08'dir.

Ergenlerin yaş değişkeni ile Anne-baba Tutum Ölçeği alt grupları, kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasında ilişki olup olmadığını incelemek için Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analizleri yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 4'te verilmiştir.

Tablo 4. Ergenlerin yaş değişkeni ile anne-baba tutum ölçeği alt boyutları kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasındaki ilişki-Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları

		N	Mean	F	Sig.
Kabul-ilgi	15 Yaş	302	3,0125	3,574	0,014
	16 Yaş	92	2,9517		
	17 Yaş	85	2,8144		
	18 Yaş	38	2,845		
Psikolojik özerklik	15 Yaş	302	2,4205	0,435	0,728
	16 Yaş	92	2,4674		
	17 Yaş	85	2,485		
	18 Yaş	38	2,4591		
Kontrol- denetleme	15 Yaş	302	2,3597	4,746	0,003
	16 Yaş	92	2,2772		
	17 Yaş	85	2,2588		
	18 Yaş	38	2,1842		

Yaş değişkeni ile Anne-baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasında ilişki olup olmadığı incelenmiş ve yaş değişkeniyle kabul-ilgi ve yaş değişkeniyle kontrol-denetleme arasında istatistiksel olarak farklılık saptanmıştır. ($p < 0.05$).

Hangi gruplar arasında farklılık olduğunu belirlemek amacıyla Post_Hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 5. Ergenlerin yaş değişkeni ile kabul-ilgi alt boyutu ve yaş değişkeni ile kontrol-denetleme alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc testi analiz sonuçları

(I) Yaş		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Kabul-ilgi	16 Yaş	0,06082	0,06479	0,924
	15 Yaş 17 Yaş	,19813*	0,06615	0,02
	18 Yaş	0,16748	0,11873	0,663
(I) Yaş		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Kontrol denetleme	16 Yaş	0,08251	0,04057	0,177
	15 Yaş 17 Yaş	0,10086	0,04183	0,076
	18 Yaş	,17547*	0,05864	0,015

Yapılan analiz sonucunda, 15 yaş ile 17 arasında algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından kabul-ilgide değişim olduğu tespit edilmiştir. ($0,020 < 0,05$). Yapılan analiz sonucunda, 15 yaş ile 18 arasında algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından kontrol-denetlemede değişim olduğu tespit edilmiştir. ($0,015 < 0,05$).

Ergenlerin yaş değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdellik değerleri Tablo 6'da verilmiştir.

Tablo 6. Ergenlerin yaş değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları

	Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare	
	Demokratik		İhmalkâr		Otoriter		Müsamahakâr			
	n	%	n	%	n	%	n	%		
15	115	22,24	67	12,96	62	12	58	11,22		
YAŞ	16	30	5,8	31	6	15	2,9	16	3,09	36,015
	17	20	3,87	35	6,77	16	3,09	14	2,71	
	18	13	2,51	15	2,9	5	0,97	5	0,97	
Toplam	178	34,42	148	28,63	98	18,96	93	17,99		

Yaş değişkenine göre ki-kare testi yapıldığında 15 yaşında olanların %22,24'ü anne-babalarını demokratik, %12,96'sı izin verici-ihmkâr, %12'si otoriter ve %11,22'si izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. 16 yaşında olanların %5,8'i anne-babalarını demokratik, %6'sı izin verici-ihmkâr, %2,9'u otoriter ve %3,09'u izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. 17 yaşındaki ergenlerin %3,87'si anne-babalarını demokratik, %6,77'si izin verici-ihmkâr, %3,09'u otoriter ve %2,71'i izin verici-

müsamahakâr olarak algılamaktadır. 18 yaşındaki ergenlerin %2,51'i anne-babalarını demokratik, %2,9'u izin verici-ihkalkâr, %0,97'si otoriter ve %0,97'si izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır.

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf ile Anne-Baba Tutum Ölçeği alt gruplarından, kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme arasındaki ilişkileri incelemek adına Tek Yönlü Anova (One-Way Anova) analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 7'de verilmiştir.

Tablo 7. Ergenlerin sınıf değişkeni ile anne-baba tutum ölçeği alt boyutları kabul- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasındaki ilişki-Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları

		N	Mean	F	Sig.
Kabul-ilgi	9.Sınıf	241	3,0507	5,036	0,002
	10.Sınıf	121	2,8926		
	11.Sınıf	57	2,922		
	12.Sınıf	98	2,8254		
Psikolojik özerklik	9.Sınıf	241	2,4242	0,255	0,858
	10.Sınıf	121	2,4757		
	11.Sınıf	57	2,4444		
	12.Sınıf	98	2,4444		
Kontrol-denetleme	9.Sınıf	241	2,3859	7,402	,0000
	10.Sınıf	121	2,2913		
	11.Sınıf	57	2,2325		
	12.Sınıf	98	2,2207		

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkeni ile Anne-Baba Tutum Ölçeği alt boyutlarından kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanları arasında ilişki olup olmadığı incelenmiş ve ergenlerin okumakta olduğu sınıf ile kabul- ilgi ve kontrol-denetleme toplam puanları arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. ($p < 0,05$).

Farklılıkları incelemek adına Post_Hoc testi uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 8'de verilmiştir.

Tablo 8. Ergenlerin sınıf değişkeni ile kabul-ilgi alt boyutu ve sınıf değişkeni ile kontrol-denetleme alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc testi analiz sonuçları

Dependent Variable		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Kabul-ilgi	9.Sınıf	10.Sınıf ,15815*	0,05684	0,034
		11.Sınıf 0,12869	0,08668	0,6
		12.Sınıf ,22532*	0,06902	0,008
Dependent Variable		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Kontrol-denetleme	9.Sınıf	10.Sınıf 0,09457	0,03703	0,066
		11.Sınıf ,15344*	0,05277	0,028
		12.Sınıf ,16523*	0,04298	0,001

Yapılan Post_Hoc test sonucu, 9.sınıf ile 10 ve 12.sınıf ergenler arasında algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeğinin kabul-ilgi alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. ($p < 0,05$). 9.sınıf ile 11 ve 12.sınıf ergenler arasında algılanan Anne-Baba Tutum Ölçeğinin kontrol-denetleme alt boyutunda anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. ($p < 0,05$).

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri Tablo 9’da verilmiştir.

Tablo 9. Ergenlerin sınıf değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları

	Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare	
	Demokratik		İzin Verici - İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici - Müsamahakâr			
	n	%	n	%	n	%	n	%		
Ergenin Okumakta Olduğu Sınıf	9.Sınıf	98	18,95	47	9,1	50	9,67	46	8,9	35,924
	10.Sınıf	42	8,12	40	7,74	20	3,86	19	3,67	
	11.Sınıf	14	2,7	21	4,09	12	2,32	10	1,93	
	12.Sınıf	24	4,64	40	7,74	16	3,09	18	3,48	
	Toplam	178	34,41	148	28,67	98	18,94	93	17,98	

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkenine göre Ki_Kare testi yapıldığında 9.sınıfta olanların %18,95'inin anne-babalarını demokratik, %9,1'inin izin verici-ihmkâr, %9,67'sinin otoriter ve %8,9'unun izin verici-müşamahakâr olarak algıladığı görülmektedir. 10.sınıfta olanların %8,12'si anne-babalarını demokratik, %7,74'ü izin verici-ihmkâr, %3,86'si otoriter ve %3,67'si izin verici-müşamahakâr olarak algılamaktadır. 11.sınıfa giden ergenlerin %2,7'si anne-babalarını demokratik, %4,09'u izin verici-ihmkâr, %2,32'si otoriter ve %1,93'ü izin verici-müşamahakâr olarak algılamaktadır. 12.sınıfa giden ergenlerin ise %4,64'ü anne-babalarını demokratik, %7,74'ü izin verici-ihmkâr, %3,09'u otoriter ve %3,48'i ise izin verici-müşamahakâr olarak algılamaktadır.

Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri Tablo 10'da verilmiştir.

Tablo 10. Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları

		Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare
		Demokratik		İzin Verici-İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici-Müşamahakâr		
		n	%	n	%	n	%	n	%	
Kardeş Sayısı	Kardeşim Yok	8	1,55	9	1,74	6	1,16	1	0,2	71,825
	2 Kardeş	76	14,7	51	9,86	31	6	40	7,74	
	3 Kardeş	66	12,77	59	11,41	37	7,16	33	6,38	
	4 ve üzeri Kardeş	28	5,42	29	5,6	24	4,64	19	3,67	
Toplam		178	34,44	148	28,61	98	18,96	93	17,99	

Ergenlerin kardeş sayısı incelendiğinde, kardeşi olmayanların %1,55'inin anne-babalarını demokratik, %1,74'ünün izin verici-ihmkâr, %1,16'sının otoriter ve %0,2'sinin izin verici-müşamahakâr olarak algıladığı görülmektedir. 2 kardeş olanların %14,7'si anne-babalarını demokratik olarak algılarken, %9,86'sı izin verici-ihmkâr, %6'sı otoriter ve %7,74'ü izin verici-müşamahakâr olarak algılamaktadır. 3 kardeş olanların %12,77'si demokratik, %11,41'i izin verici-ihmkâr, %7,16'sı otoriter ve %6,38'i izin verici-müşamahakâr olarak algılamaktadır. 4 ve üzeri kardeş olanların ise

%5,42'si anne-babalarını demokratik olarak algılamakta, %5,6'sı izin verici-ihmkâr, %4,64'si otoriter, %3,67'si ise izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır.

Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile algılanan anne-baba tutumları arası Ki_Kare test sonuçları Tablo 11'de verilmiştir.

Tablo 11. Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelerle değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare
		Demokratik		İzin Verici-İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici-Müsamahakâr		
		n	%	n	%	n	%	n	%	
Kaçınıcı Çocuksunuz?	İlk Çocuk	84	16,25	53	10,25	48	9,28	38	7,35	38,018
	2. Çocuk	65	12,57	52	10,06	21	4,06	32	6,19	
	3. Çocuk	15	2,9	27	5,22	23	4,45	13	2,51	
	4. ve üzeri Çocuk	14	2,71	16	3,1	6	1,17	10	1,93	
	Toplam	178	34,43	148	28,63	98	18,96	93	17,98	

Ergenlerin Ki-Kare test sonuçları incelendiğinde ise ilk çocukların anne-babalarını %16,25 oranında demokratik olarak algıladığı, %10,25'inin izin verici-ihmkâr, %9,28'inin otoriter ve %7,35'inin izin verici-müsamahakâr olarak algıladığı ortaya çıkmaktadır. 2. çocukların %12,57'si anne-babalarını demokratik, %10,06'sı izin verici-ihmkâr, %4,06'sı otoriter ve %6,19'u ise izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. 3. çocukların %2,9'u demokratik, %5,22'si izin verici-ihmkâr, %4,45'i otoriter ve %2,51'i izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. 4. ve üzeri çocuk olan ergenlerde ise anne-babalarını demokratik olarak algılayanların oranı %2,71, izin verici-ihmkâr olarak algılayanların oranı %3,1, otoriter olarak algılayanların oranı %1,17 ve izin verici-müsamahakâr olarak algılayanların oranı ise %1,93'tür.

Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile kontrol- ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetim toplam puanları arasındaki ilişki için Tek Yönlü Anova (One-Way Anova) analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 12'de verilmiştir.

Tablo 12. Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile ABTÖ alt boyutları kabul-ilgi, psikolojik özerklik ve kontrol-denetleme toplam puanı arasındaki ilişki-Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları

		N	Mean	F	Sig.
Kabul-ilgi	Düşük	35	2,8000	3,861	,009
	Orta	287	2,9098		
	İyi	179	3,0497		
	Çok İyi	16	3,1042		
	Total	517	2,9568		
Kontrol-denetleme	Düşük	35	2,3429	2,755	,042
	Orta	287	2,2779		
	İyi	179	2,3617		
	Çok İyi	16	2,4141		
	Total	517	2,3155		
Psikolojik özerklik	Düşük	35	2,6635	3,649	,013
	Orta	287	2,4638		
	İyi	179	2,3619		
	Çok İyi	16	2,4722		
	Total	517	2,4423		

Yapılan analiz sonucunda ergenlerin ailelerin gelir düzeyi ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik toplam puanları arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. ($p < 0,05$). Farklılıkları belirlemek amacıyla Post_Hoc testleri uygulanmıştır. Sonuçlar Tablo 13'te verilmiştir.

Tablo 13. Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc Testi analiz sonuçları

Dependent Variable		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
Kabul-ilgi	Orta	Düşük	,10979	,10294 ,874
		İyi	-,13986*	,05007 ,032
		Çok İyi	-,19437	,12755 ,611
Kontrol-denetleme	Orta	Düşük	-,06498	,06402 ,897
		İyi	-,08386*	,03123 ,044
		Çok İyi	-,13619	,08092 ,504
Psikolojik özerklik	Düşük	Orta	,19969	,09636 ,238
		İyi	,30161*	,09762 ,020
		Çok İyi	,19127	,20206 ,927

Yapılan testler sonucunda ergenlerin aile gelir düzeyi, kabul-ilgide ve kontrol-denetlemede orta ile iyi arasında farklılık göstermişken, psikolojik özerklikte düşük ile iyi arasında farklılık göstermiştir.

Aile gelir düzeyi değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelerle değerleri Tablo 14’te verilmiştir.

Tablo 14. Ergenlerin aile gelir düzeyi değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelerle değerleri-Ki_Kare sonuçları

	Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare
	Demokratik		İzin Verici-İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici-Müsamahakâr		
	n	%	n	%	n	%	n	%	
Düşük	11	2,13	14	2,71	8	1,55	2	0,39	
Orta	86	16,63	91	17,6	56	10,83	54	10,44	
İyi	74	14,31	40	7,73	30	5,8	35	6,76	
Çok İyi	7	1,35	3	0,58	4	0,8	2	0,39	54,559
Toplam	178	34,42	148	28,62	98	18,98	93	17,98	

Yapılan Ki_Kare testi sonucunu incelendiğinde aile gelir düzeyini düşük olarak belirten ergenlerin %2,13’ünün anne-babalarını demokratik olarak algıladığı, %2,71’inin izin verici-ihmkâr olarak algıladığı, %1,55’inin otoriter olarak algıladığı, %0,39’unun ise izin verici-müsamahakâr olarak algıladığı görülmektedir. Aile gelir düzeyini orta olarak belirten ergenlerin %16,63’ü anne-babalarını demokratik, %17,6’sı anne-babalarını izin verici-ihmkâr, %10,83’ü otoriter, %10,44’ü izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Aile gelir düzeyini iyi olarak belirten ergenlerin %14,31’i anne-babalarını demokratik, %7,73’ü izin verici-ihmkâr, %5,8’i otoriter, %6,76’sı izin verici müsamahakâr olarak algılamaktadır. Aile gelir düzeyini çok iyi olarak belirten ergenlerin ise %1,35’i anne-babalarını demokratik, %0,58’i izin verici-ihmkâr, %8’i otoriter, %0,39’u izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Ailelerin gelir düzeyi arttıkça (iyi ve çok iyi düzeylerinde) ergenlerin anne-babalarını demokratik olarak algılama oranı fazlalaşmaktadır. Düşük ve orta düzey gelirlere sahip olan ergenler anne-babalarını daha çok izin verici-ihmkâr olarak algılamaktadır.

Ergenlerin anne eğitim durumu ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasında bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way Anova analizi yapılmış ve sonuçlar Tablo 15’te verilmiştir.

Tablo 15. Ergenlerin anne eğitim durumu ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasındaki ilişki- Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları

		N	Mean	F	Sig.
Kabul-ilgi	Okur-Yazar Değil	1	3,0000	,999	,431
	Okur-Yazar	4	3,0278		
	İlkokul	201	2,9116		
	Ortaokul	71	2,8998		
	Lise	116	3,0153		
	Üniversite	96	2,9745		
	Yüksek Lisans	27	3,1317		
	Doktora	1	2,5556		
Kontrol-denetleme	Okur-Yazar Değil	1	2,5000	,688	,682
	Okur-Yazar	4	2,5000		
	İlkokul	201	2,3128		
	Ortaokul	71	2,3398		
	Lise	116	2,3200		
	Üniversite	96	2,2760		
	Yüksek Lisans	27	2,3426		
	Doktora	1	2,7500		
Psikolojik özerklik	Okur-Yazar Değil	1	2,3333	3,559	,001
	Okur-Yazar	4	2,1944		
	İlkokul	201	2,5550		
	Ortaokul	71	2,4397		
	Lise	116	2,4234		
	Üniversite	96	2,2894		
	Yüksek Lisans	27	2,2469		
	Doktora	1	3,2222		

Ergenlerin anne eğitim durumu değişkeni ile psikolojik özerklik toplam puanı arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. ($p < 0,05$).

Anne eğitim durumu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki Ki_Kare test sonuçları Tablo 16’da verilmiştir.

Tablo 16. Ergenlerin anne eğitim durumu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelerle değerlendirilmesi-Ki_Kare sonuçları

		Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare
		Demokratik		İzin Verici - İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici- Müsamahakâr		
		n	%	n	%	n	%	n	%	
Anne Eğitim Durumu	Okur-Yazar Değil	1	0,19	-	-	-	-	-	-	60,795
	Okur-Yazar	1	0,19	-	-	2	0,39	1	0,19	
	İlkokul	68	13,15	60	11,6	46	8,9	27	5,22	
	Ortaokul	22	4,26	23	4,45	15	2,9	11	2,13	
	Lise	40	7,74	31	6	21	4,07	24	4,64	
	Üniversite	35	6,77	30	5,8	9	1,74	22	4,26	
	Yüksek Lisans	11	2,13	4	0,77	4	0,77	8	1,55	
	Doktora	-	-	-	-	1	0,19	-	-	
Toplam		178	34,43	148	28,6	98	18,96	93	17,99	

Annesi okur-yazar olmayan ergenler anne-babasını %0,19 oranında demokratik olarak algılamaktadırlar. Annesi okur-yazar olan ergenlerin %0,19'su anne-babasını demokratik, %0,39'u anne-babasını otoriter, %0,19'u ise izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Annesi ilköğretim mezunu olan ergenlerin %13,15'i anne-babasını demokratik, %11,6'sı izin verici-ihmkâr, %8,9'u otoriter, %5,22'si izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin %4,26'sı anne-babasını demokratik, %4,45'i izin verici-ihmkâr, %2,9'u otoriter, %2,13'ü izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Annesi lise mezunu olan ergenlerin %7,74'ü anne-babasını demokratik, %6'sı izin verici-ihmkâr, %4,07'si otoriter, %4,64'ü izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin %6,77'si anne-babasını demokratik, %5,8'i izin verici-ihmkâr, %1,74'ü otoriter, %4,26'sı izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin %2,13'ü anne-babasını demokratik, %0,77'si izin verici-ihmkâr, %0,77'si otoriter, %1,55'i izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Annesi doktora mezunu olan ergenlerin %0,19'u anne-babasını otoriter olarak algılamaktadır.

Ergenlerin baba eğitim durumu ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasında bir farklılık olup olmadığını tespit etmek amacıyla One-Way Anova analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 17’de verilmiştir.

Tablo 17. Ergenlerin baba eğitim durumu ile kabul-ilgi, kontrol-denetleme ve psikolojik özerklik alt boyutları arasındaki ilişki- Tek Yönlü ANOVA (One-Way Anova) analiz sonuçları

		N	Mean	F	Sig.
Psikolojik özerklik	Okur Yazar Değil	2	2,3333	1,923	,064
	Okur Yazar	5	2,3111		
	İlkokul	114	2,5312		
	Ortaokul	71	2,5446		
	Lise	120	2,4139		
	Üniversite	166	2,3568		
	Yüksek Lisans	34	2,4216		
	Doktora	5	2,8000		
	Kontrol-denetleme	Okur Yazar Değil	2		
Okur Yazar		5	2,4000		
İlkokul		114	2,2961		
Ortaokul		71	2,3486		
Lise		120	2,2927		
Üniversite		166	2,3215		
Yüksek Lisans		34	2,3346		
Doktora		5	2,3000		
Kabul-ilgi		Okur Yazar Değil	2	3,0556	2,334
	Okur Yazar	5	3,0667		
	İlkokul	114	2,8187		
	Ortaokul	71	2,8701		
	Lise	120	3,0509		
	Üniversite	166	3,0241		
	Yüksek Lisans	34	2,9444		
	Doktora	5	2,7778		

Ergenlerin baba eğitim durumu değişkeni ile kabul-ilgi toplam puanı arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. ($p < 0,05$). Farklılığı görmek amacıyla Post_Hoc testi uygulanmıştır.

Tablo 18. Ergenlerin baba eğitim durumu değişkeni ile kabul-ilgi alt boyutu arasındaki farklılık-Post_Hoc Testi analiz sonuçları

(I) Babanızın Eğitim Durumu	Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	
İlkokul	Okur Yazar	-,23684	,28349	1,000
	Değil			
	Okur Yazar	-,24795	,29228	1,000
	Ortaokul	-,05140	,08579	1,000
	Lise	-,23221*	,07230	,042
	Üniversite	-,20538	,06971	,095
	Yüksek Lisans	-,12573	,11061	1,000
	Doktora	,04094	,17777	1,000

Yapılan analizler sonucunda kabul-ilgi alt boyutunda, baba eğitim durumunda ilkokul ve lise arasında bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Baba eğitim durumu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelerik değerleri Tablo 19’da verilmiştir.

Tablo 19. Ergenlerin baba eğitim durumu değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin yüzdelerik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Algılanan Anne - Baba Tutumu								Ki_Kare
		Demokratik		İzin Verici-İhmalkâr		Otoriter		İzin Verici-Müşamahakâr		
		n	%	n	%	n	%	n	%	
Baba Eğitim Durumu	Okur-Yazar									
	Değil	1	0,19	0	0	1	0,19	0	0	
	Okur-Yazar	1	0,19	1	0,19	2	0,4	1	0,19	
	İlkokul	34	6,58	38	7,35	27	5,22	15	2,9	
	Ortaokul	27	5,23	22	4,26	13	2,51	9	1,75	524,69
	Lise	37	7,16	36	6,96	23	4,45	24	4,64	
	Üniversite	64	12,38	40	7,74	24	4,64	38	7,35	
	Yüksek Lisans	13	2,51	9	1,74	7	1,35	5	0,97	
Doktora	1	0,19	2	0,39	1	0,19	1	0,19		
Toplam		178	34,43	148	28,63	98	18,95	93	17,99	

Babası okur-yazar olmayan ergenler anne-babasını %0,19 oranında demokratik ve yine %0,19 oranında otoriter olarak algılamaktadır. Babası okur-yazar olan ergenlerin %0,19'u anne-babasını demokratik, %0,4'ü anne-babasını otoriter, %0,19'u ise izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Babası ilkökul mezunu olan ergenlerin %6,58'i anne-babasını demokratik, %7,35'i izin verici-ihmkâr, %5,22'si otoriter, %2,9'u izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin %5,23'ü anne-babasını demokratik, %4,26'sı izin verici-ihmkâr, %2,51'i otoriter, %1,75'i izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Babası lise mezunu olan ergenlerin %7,16'sı anne-babasını demokratik, %6,96'sı izin verici-ihmkâr, %4,45'i otoriter, %4,64'ü izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin %12,38'i anne-babasını demokratik, %7,74'ü izin verici-ihmkâr, %4,64'ü otoriter, %7,35'i izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Babası yüksek lisans mezunu olan ergenlerin %2,51'i anne-babasını demokratik, %1,74'ü izin verici-ihmkâr, %1,35'i otoriter, %0,97'si izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır. Babası doktora mezunu olan ergenlerin %0,19'u anne-babasını demokratik, %0,39'u izin verici-ihmkâr, %0,19'u anne-babasını otoriter ve yine %0,19'u izin verici-müsamahakâr olarak algılamaktadır.

Tablo 20. ABTÖ ve DASS-42 toplam puanlarının Kolmogorov-Smirnov ve Shapiro-Wilk analiz sonuçları

	Kolmogorov-Smirnov ^a			Shapiro-Wilk		
	Statisti c	df	Sig.	Statistic	df	Sig.
ABTÖ_1	,042	517	,031	,997	517	,404
DASS_1	,082	517	,000	,967	517	,000

Yapılan normallik analizinin sonucunda Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeğinin normal dağılıma uymadığı saptanmıştır. Bu yüzden nonparametrik testler uygulanacaktır. ($p < 0,05$).

Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres toplam puanları arasındaki ilişki nonparametric test olan Mann-Whitney U testinde incelenmiştir. Sonuçlar Tablo 21'de verilmiştir.

Tablo 21. Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres toplam puanları arasındaki ilişki- Mann-Whitney U testi analiz sonuçları

Depresyon	Mann-Whitney U	26310,000
	Wilcoxon W	53805,000
	Z	-4,025
	P	,000
Anksiyete	Mann-Whitney U	22580,500
	Wilcoxon W	50075,500
	Z	-6,233
	P	,000
Stres	Mann-Whitney U	23486,500
	Wilcoxon W	50981,500
	Z	-5,695
	P	,000

*p > 0,05

Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği Mann-Whitney U testi analiz sonuçları incelendiğinde cinsiyet grupları ve depresyon, anksiyete ve stres arasında anlamlı bir farklılık saptanmıştır. (p < 0,05).

Ergenlerin yaş değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği toplam puanı arasındaki farkı belirleyebilmek adına Kruskal-Wallis-H testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 22’de verilmiştir.

Tablo 22. Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanı arasındaki fark-Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları

	Yaş	N	Chi-Square	p
Depresyon_1	15 Yaş	302	28,426	,000
	16 Yaş	92		
	17 Yaş	85		
	18 Yaş	38		
Anksiyete_1	15 Yaş	302	18,525	,000
	16 Yaş	92		
	17 Yaş	85		
	18 Yaş	38		
Stres_1	15 Yaş	302	13,953	,003
	16 Yaş	92		
	17 Yaş	85		
	18 Yaş	38		

Ergenlerin yaş değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği ilişkisine yönelik Kruskal-Wallis-H test sonuçları incelendiğinde yaş değişkenine göre Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeğinin değişim gösterdiği saptanmıştır. ($p < 0,05$). Post_hoc test sonuçları Tablo 23'te verilmiştir.

Tablo 23. Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres arasındaki ilişki-Post_Hoc testi analiz sonuçları

Dependent Variable			Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	
Depresyon_1	15 Yaş	16 Yaş	-,02537	,09542	1,000	
		17 Yaş	-,53678*	,10526	,000	
		18 Yaş	-,35355	,15306	,144	
	16 Yaş	15 Yaş	,02537	,09542	1,000	
		17 Yaş	-,51141*	,12524	,000	
		18 Yaş	-,32817	,16742	,285	
	Anksiyete_1	15 Yaş	16 Yaş	,03791	,07965	,998
			17 Yaş	-,33642*	,08472	,001
			18 Yaş	-,09840	,13108	,974
16 Yaş		15 Yaş	-,03791	,07965	,998	
		17 Yaş	-,37433*	,10298	,002	
		18 Yaş	-,13632	,14356	,922	
Stres_1		15 Yaş	16 Yaş	,06644	,09316	,980
			17 Yaş	-,30278*	,08959	,006
			18 Yaş	-,18086	,14324	,763
	16 Yaş	15 Yaş	-,06644	,09316	,980	
		17 Yaş	-,36922*	,11372	,008	
		18 Yaş	-,24730	,15945	,553	

Ergenlerin yaş değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği arasındaki ilişkinin Post_Hoc testle değerlendirildiği çalışmada anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani ergenlerin yaşı 15'ten 17'ye ve 16'dan 17'ye doğru arttıkça depresyon, anksiyete ve stres düzeyi de artmaktadır. ($p < 0,05$). Spearman Korelasyon analizi ile ilişki derecesi Tablo 24'te incelenmiştir.

Tablo 24. Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres arasındaki farklılık-Spearman Korelasyon analizi sonuçları

		Yaş	Depresyon_1	Anksiyete_1	Stres_1
Spearman's rho	Yaş	1,000	,195**	,115**	,113**
	Correlation Coefficient				
	Sig. (2-tailed)		,000	,009	,010
	N	517	517	517	517

Sonuçlar incelendiğinde, yaş arttıkça depresyonun 0,195 puan, anksiyetenin 0,115 puan ve stresin de 0,113 puan arttığı gözlemlenmiştir. ($p < 0,05$).

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği toplam puanı arasındaki farkı belirleyebilmek adına Kruskal-Wallis-H testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 25'te verilmiştir.

Tablo 25. Ergenlerin sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanı arasındaki fark-Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları

	Sınıf	N	Mean Rank	Chi-Square	Sig.
Depresyon_1	9.Sınıf	241	227,87	25,537	,000
	10.Sınıf	121	272,62		
	11.Sınıf	57	264,80		
	12.Sınıf	98	315,37		
Anksiyete_1	9.Sınıf	241	244,60	10,232	,017
	10.Sınıf	121	265,01		
	11.Sınıf	57	239,46		
	12.Sınıf	98	298,37		
Stres_1	9.Sınıf	241	241,29	12,206	,007
	10.Sınıf	121	268,39		
	11.Sınıf	57	242,34		
	12.Sınıf	98	300,66		

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği ilişkisine yönelik Kruskal-Wallis-H test sonuçları incelendiğinde ergenlerin sınıf değişkenine göre Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeğinin değişim gösterdiği saptanmıştır. ($p < 0,05$). Post_Hoc test sonuçları Tablo 26'da verilmiştir.

Tablo 26. Ergenlerin sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki ilişki-Post_Hoc testi analiz sonuçları

Dependent Variable		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.	
Depresyon_1	9.Sınıf	10.Sınıf	-,22656	,09072	,076
		11.Sınıf	-,21782	,12803	,442
		12.Sınıf	-,50230*	,10301	,000
Anksiyete_1	9.Sınıf	10.Sınıf	-,07186	,07388	,911
		11.Sınıf	,01228	,10494	1,000
		12.Sınıf	-,24035*	,08450	,030
Stres_1	9.Sınıf	10.Sınıf	-,13588	,08182	,461
		11.Sınıf	,02272	,12104	1,000
		12.Sınıf	-,29458*	,09151	,009

9 ve 12. Sınıflar arasında Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeğinde farklılık olduğu saptanmıştır. İlişkiyi daha net görmek adına Spearman Korelasyon analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 27’de verilmiştir.

Tablo 27. Ergenlerin sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki farklılık-Spearman Korelasyon analizi sonuçları

		Depresyon_1	Anksiyete_1	Stres_1
Spearman's rho	Correlation Coefficient	,214**	,109*	,127**
	Sig. (2-tailed)	,000	,013	,004
	N	517	517	517

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçeği arasındaki ilişkinin Spearman Korelasyon analiziyle değerlendirildiği çalışmada anlamlı ve pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Yani ergenlerin okumakta olduğu sınıf arttıkça, depresyon seviyesinde 0,214, anksiyete seviyesinde 0,109 ve stres seviyesinde 0,127’lik artış meydana gelmektedir. ($p < 0,05$).

Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile Depresyon, Anksiyete, Stres Ölçekleri toplam puanları arasındaki farkı belirleyebilmek adına Kruskal-Wallis-H testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 28’de verilmiştir.

Tablo 28. Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanları arasındaki fark- Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları

		N	Mean	Chi-Square	Asymp. Sig.
Kardeş Sayısı	Depresyon_1	517	2,1299	3,512	,319
	Anksiyete_1	517	1,9555	,924	,820
	Stres_1	517	2,4888	2,196	,533

Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ilişkisine yönelik Kruskal-Wallis-H test sonuçları incelendiğinde kardeş sayısı değişkenine göre Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeğinin değişim göstermediği saptanmıştır. ($p > 0,05$).

Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği toplam puanı arasındaki farkı belirleyebilmek adına Kruskal-Wallis-H testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 29’da verilmiştir.

Tablo 29. Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile depresyon, anksiyete ve stres ölçeği toplam puanı farkı-Kruskal-Wallis-H testi analiz sonuçları

		N	Mean	Chi-Square	Asymp. Sig.
Kaçınıcı Çocuk	Depresyon_1	517	2,1299	7,537	,057
	Anksiyete_1	517	1,9555	2,639	,451
	Stres_1	517	2,4888	7,984	,046

Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği ilişkisine yönelik Kruskal-Wallis-H test sonuçları incelendiğinde, kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişkene göre stres ölçeğinin değişim gösterdiği saptanmıştır. ($p < 0,05$).

Tablo 30. Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile stres arasındaki ilişki-Post_Hoc testi analiz sonuçları

(I) Kaçınıcı Çocuksunuz		Mean Difference (I-J)	Std. Error	Sig.
İlk Çocuk	İkinci Çocuk	,03003	,07814	,701
	Üçüncü Çocuk	-,23509*	,10095	,020
	Dördüncü ve Üzeri	-,10856	,12427	,383
İkinci Çocuk	İlk Çocuk	-,03003	,07814	,701
	Üçüncü Çocuk	-,26512*	,10495	,012
	Dördüncü ve Üzeri	-,13858	,12754	,278

Kaçıncı çocuk olduğunu belirten değişken ile stres ölçeği arasındaki ilişkinin Post_Hoc testi ile değerlendirildiği çalışmada anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani ergenlerin ailelerin ilk çocuk yerine üçüncü çocuğu olmasıyla stresi de artmaktadır. Aynı şekilde ikinci çocuk yerine üçüncü çocuk olmasıyla da stresin artış gösterdiği saptanmıştır. ($p < 0,05$).

Ergenlerin herhangi bir spor dalı veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile Depresyon, Anksiyete ve Stres Ölçeği toplam puanı arasındaki farkı belirleyebilmek adına Mann-Whitney-U testi analizi yapılmıştır. Sonuçlar Tablo 31’de verilmiştir.

Tablo 31. Ergenlerin bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon, anksiyete, stres ölçeği toplam puanı arasındaki ilişki- Mann-Whitney-U testi analiz sonuçları

	Mann-Whitney U	Wilcoxon W	Z	Asymp. Sig. (2-tailed)
Anksiyete_1	29971,500	55622,500	-1,729	,084
Stres_1	30255,500	55906,500	-1,560	,119
Depresyon_1	28999,500	54650,500	-2,306	,021

Yapılan analizler sonucunda ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon ölçeği arasında bir farklılık olduğu saptanmıştır. ($p < 0,05$). Spearman Korelasyon analizi ile aralarındaki ilişkinin derecesi test edilmiştir. Sonuçlar Tablo 32’de verilmiştir.

Tablo 32. Ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon, anksiyete, stres arasındaki farklılık- Spearman Korelasyon analiz sonuçları

		Herhangi Spor veya Sanat Dalı İle İlgileniyor musunuz?	
		Depresyon_1	
Spearman's rho	Depresyon_1	Correlation Coefficient	1,000
		Sig. (2-tailed)	,102*
		N	517
			517

Yapılan analiz sonucunda pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. ($p < 0,05$). Herhangi bir spor veya sanatla ilgilenmeyen bir ergenin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenene göre depresyon ölçeğinde 0,102’lik bir artış meydana gelmektedir.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre depresyon düzeylerinin yüzdelik değerleri-Ki_Kare sonuçları Tablo 33’te verilmiştir.

Tablo 33. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre depresyon düzeylerinin yüzdelik değerleri-Ki_Kare sonuçları

	Anne-Baba Tutumlarına Göre Depresyon Düzeyleri										Ki_Kare
	Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	100	0,56	18	0,1	28	0,16	14	0,08	18	0,1	2167,141
İzin verici-İhmalkâr	22	0,15	21	0,14	26	0,18	24	0,16	55	0,37	
Otoriter	28	0,29	14	0,14	19	0,19	8	0,08	29	0,30	
İzin verici-Müsamahakâr	50	0,54	9	0,097	15	0,161	9	0,097	10	0,107	

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre depresyon düzeylerinin Ki-kare analiz sonuçları incelendiğinde anne-baba tutumları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($X^2_{(Anne\ Baba\ tutumları)} = 2167.14, p > 0,05$).

Ailesinde anne-baba tutumu “demokratik” olan ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” düzeyde (%0,56); “izin verici- ihmalkâr” tutum içindeki ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” düzeyde (%0,37); “otoriter” tutum içindeki ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” düzeyde (%0,30); “izin verici- müsamahakâr” tutum içindeki ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” düzeyde (%0,54) bulunmuştur.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre anksiyete düzeylerinin yüzdelik değerleri-Ki_Kare Sonuçları Tablo 34’te verilmiştir.

Tablo 34. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre anksiyete düzeylerinin yüzdelerik değerleri-Ki_Kare sonuçları

	Anne-Baba Tutumlarına Göre Anksiyete Düzeyleri										Ki_Kare
	Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	81	0,46	14	0,08	29	0,16	20	0,11	34	0,19	2517,918
İzin verici-İhmalkâr	29	0,196	8	0,05	33	0,22	29	0,196	49	0,33	
Otoriter	26	0,27	6	0,06	21	0,21	15	0,15	30	0,31	
İzin verici-Müsamahakâr	42	0,45	4	0,04	23	0,25	9	0,1	15	0,16	

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre anksiyete düzeylerinin Ki-kare analiz sonuçları incelendiğinde anne baba tutumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($X^2_{(Anne\ Baba\ tutumları)} = 2517,918, p > 0,05$).

Ailesinde anne baba tutumu “demokratik” olan ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeyde (%0,46); “izin verici-ihmkâr” tutum içindeki ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri” düzeyde (%0,33); “otoriter” tutum içindeki ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri” düzeyde (%0,31); “izin verici-müsamahakâr” tutum içindeki ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeyde (%0,45) bulunmuştur.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre stres düzeylerinin yüzdelerik değerleri-Ki_Kare sonuçları Tablo 35’te verilmiştir.

Tablo 35. Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre stres düzeylerinin yüzdelerik değerleri-Ki_Kare sonuçları

	Anne-Baba Tutumlarına Göre Stres Düzeyleri										Ki_Kare
	Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		
	n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	77	0,43	22	0,12	27	0,15	35	0,2	17	0,1	2167,141
İzin verici- İhmalkâr	26	0,18	10	0,07	37	0,25	39	0,26	36	0,24	
Otoriter	27	0,28	12	0,12	18	0,18	18	0,18	23	0,24	
İzin verici-Müsamahakâr	36	0,39	14	0,15	25	0,27	14	0,15	4	0,04	

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre stres düzeylerinin Ki-kare analiz sonuçları incelendiğinde anne baba tutumları ile göre stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır ($X^2_{(Anne\ Baba\ tutumları)} = 2167,141, p > 0,05$).

Ailesinde anne baba tutumu “demokratik” olan ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeyde (%0,43); “izin verici-ihmkâr” tutum içindeki ergenlerin stres düzeyleri “ileri” düzeyde (%0,26); “otoriter” tutum içindeki ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeyde (%0,28); “izin verici-müşamahakâr” tutum içindeki ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeyde (%0,39) bulunmuştur.

Yapılan analizler sonucunda anne-babasını demokratik, izin verici-ihmkâr, otoriter ve izin verici-müşamahakâr olarak algılayan ergenlerin depresyon, anksiyete, stres düzeyleri cinsiyet, yaş, sınıf, ikâmet edilen ilçe, aile gelir düzeyi, herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmedikleri, anne eğitim durumu, baba eğitim durumu değişkenleri açısından incelenmiştir.

Tablo 36. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre stres düzeyleri-yüzdeleri-ki_Kare sonuçları

		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Erkek	44	0,247	11	0,062	10	0,056	9	0,051	4	0,022	81,831
	Kız	33	0,185	11	0,062	17	0,096	26	0,146	13	0,073	
İzin verici-İhmkâr	Erkek	17	0,115	3	0,02	19	0,128	16	0,108	15	0,101	
	Kız	9	0,061	7	0,047	18	0,122	23	0,155	21	0,142	
Otoriter	Erkek	16	0,163	4	0,041	6	0,061	4	0,041	7	0,071	
	Kız	11	0,112	8	0,082	12	0,122	14	0,143	16	0,163	
İzin verici-Müşamahakâr	Erkek	25	0,269	6	0,065	12	0,129	5	0,054	1	0,011	
	Kız	11	0,118	8	0,086	13	0,14	9	0,097	3	0,032	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre ergenlerin stres düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,247 oranla “normal” düzeydedir. Kız ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,185 oranla yine “normal” düzeydedir. Anne-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin stres düzeyi “normal” düzeyde saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,128 oranla “orta” düzeydedir. Kız ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,155 oranla “ileri”dir. %0,142 oranla da “çok ileri”dir. Anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi “orta”, kız ergenlerin stres düzeyi “ileri” ve “çok ileri” düzeyde

saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,163 oranla “normal” düzeydedir. Kız ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,163 oranla “çok ileri”dir. Daha sonraki sırada stres düzeyi %0,143 oranla “ileri” olan kız ergenler yer almaktadır. Anne-babasını otoriter olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi “normal”, kız ergenlerin stres düzeyi “ileri” ve “çok ileri” olarak saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,269 oranla “normal”dir. Daha sonraki sırada stres düzeyi %0,129 oranla “orta” olan erkek ergenler yer almaktadır. Kız ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,14 oranla “orta” olarak saptanmıştır. Anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan erkek ergenlerin stres düzeyi “normal” ve “orta”, kız ergenlerin stres düzeyi “orta” olarak saptanmıştır.

Tablo 37. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının aile gelir düzeyi değişkenine göre stres düzeyleri-yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Aile Gelir Düzeyine Göre Stres Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Düşük	6	0,034	1	0,006	2	0,011	-	-	2	0,011	140,602
	Orta	35	0,197	12	0,067	16	0,09	16	0,09	7	0,039	
	İyi	33	0,185	9	0,051	7	0,039	17	0,096	8	0,045	
	Çok İyi	3	0,017	-	-	2	0,011	2	0,011	-	-	
İzin verici-İhmalkâr	Düşük	-	-	1	0,007	5	0,034	4	0,027	4	0,027	
	Orta	20	0,135	3	0,02	21	0,142	13	0,088	25	0,169	
	İyi	6	0,041	5	0,034	9	0,061	22	0,149	7	0,047	
	Çok İyi	-	-	1	0,007	2	0,014	-	-	-	-	
Otoriter	Düşük	4	0,041	-	-	-	-	1	0,01	3	0,031	
	Orta	13	0,133	10	0,102	12	0,122	13	0,133	8	0,082	
	İyi	10	0,102	2	0,02	6	0,061	2	0,02	10	0,102	
	Çok İyi	-	-	-	-	-	-	2	0,02	2	0,02	
İzin verici-Müsamahakâr	Düşük	2	0,022	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Orta	19	0,204	10	0,108	14	0,151	8	0,086	3	-	
	İyi	15	0,161	4	0,043	9	0,097	6	0,065	1	-	
	Çok İyi	-	-	-	-	2	0,022	-	-	-	-	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının aile gelir düzeyi değişkenine göre ergenlerin stres düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve aile gelir düzeyini düşük olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,034 oranla “normal”dir. Aile gelir düzeyini orta olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,197 oranla normaldir. Aile gelir düzeyini iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,185 oranla “normal”dir. Aile gelir düzeyini çok iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,017 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici- ihmalkâr olarak algılayan ve aile gelir düzeyini düşük olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,034 oranla “orta” düzeydedir. Aile gelir düzeyini orta olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,169 oranla “çok ileri”dir. Aile gelir düzeyini iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,149 oranla “ileri”dir. Aile gelir düzeyini çok iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,014 oranla “orta”dır. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve aile gelir düzeyi düşük olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,041 oranla “normal”dir. Aile gelir düzeyini “orta” olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,133 oranla “normal”dir. Yine %0,133 oranla stres düzeyi “ileri” olan ergenler bulunmaktadır. Aile gelir düzeyini çok iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,02 oranla “ileri”dir. Yine %0,02 oranla stres düzeyi “çok ileri” olan ergenler yer almaktadır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan ve aile gelir düzeyini düşük olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,022 oranla “normal”dir. Aile gelir düzeyini orta olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,204 oranla “normal”dir. Aile gelir düzeyini iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,161 oranla “normal”dir. Son olarak aile gelir düzeyini çok iyi olarak belirten ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,022 oranla “orta”dır.

Tablo 38. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediklerini gösteren değişkene göre stres düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Evet	26	0,146	7	0,039	15	0,084	11	0,062	6	0,034	55,961
	Hayır	51	0,287	15	0,084	12	0,067	24	0,135	11	0,062	
İzin verici-İhmalkâr	Evet	15	0,101	6	0,041	19	0,128	17	0,115	11	0,074	
	Hayır	11	0,074	4	0,027	18	0,122	22	0,149	25	0,169	
Otoriter	Evet	14	0,143	6	0,061	5	0,051	4	0,041	11	0,112	
	Hayır	13	0,133	6	0,061	13	0,133	14	0,143	12	0,122	
İzin verici-Müsamahakâr	Evet	22	0,237	10	0,108	12	0,129	7	0,075	2	0,022	
	Hayır	14	0,151	4	0,043	13	0,14	7	0,075	2	0,022	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişkene göre ergenlerin stres düzeylerinin yüzdellikleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,146 oranla “normal”dir. Hayır yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,287 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,128 oranla “orta” düzeydedir. Hayır yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,169 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,143 oranla “normal”dir. Hayır yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,143 oranla “ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,237 oranla “normal”dir. Hayır yanıtını veren ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,151 oranla “normal”dir.

Tablo 39. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre stres düzeyleri-yüzdelerli değeri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Stres Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Okur-yazar değil	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,006	
	Okur-yazar	-	-	1	0,006	-	-	-	-	-	-	
	İlkokul	33	0,185	9	0,051	13	0,073	6	0,034	7	0,039	
	Ortaokul	9	0,051	3	0,017	3	0,017	4	0,022	3	0,017	
	Lise	14	0,079	5	0,028	7	0,039	10	0,056	4	0,022	
	Üniversite	18	0,101	2	0,011	4	0,022	9	0,051	2	0,011	
	Yüksek Lisans	3	0,017	2	0,011	-	-	6	0,034	-	-	
	Doktora	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
İzin verici-İhmalkâr	İlkokul	11	0,074	2	0,014	16	0,108	14	0,095	17	0,115	
	Ortaokul	1	0,007	2	0,014	8	0,054	8	0,054	4	0,027	
	Lise	7	0,047	5	0,034	1	0,007	11	0,074	7	0,047	
	Üniversite	5	0,034	1	0,007	12	0,081	5	0,034	7	0,047	
	Yüksek Lisans	2	0,014	-	-	-	-	1	0,007	1	0,007	277,136
Otoriter	Okur-yazar	1	0,01	-	-	1	0,01	-	-	-	-	
	İlkokul	12	0,122	7	0,071	7	0,071	9	0,092	11	0,074	
	Ortaokul	2	0,02	2	0,02	5	0,051	2	0,02	4	0,027	
	Lise	8	0,082	1	0,01	4	0,041	5	0,051	3	0,02	
	Üniversite	4	0,041	2	0,02	-	-	2	0,02	1	0,007	
	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,027	
	Doktora	-	-	-	-	1	0,01	-	-	-	-	
İzin verici-Müsamahakâr	Okur-yazar	-	-	1	0,011	-	-	-	-	-	-	
	İlkokul	12	0,129	3	0,032	6	0,065	6	0,065	-	-	
	Ortaokul	6	0,065	2	0,022	3	0,032	-	-	-	-	
	Lise	11	0,118	-	-	4	0,043	6	0,065	3	0,032	
	Üniversite	6	0,065	6	0,065	8	0,086	1	0,011	1	0,011	
	Yüksek Lisans	1	0,011	2	0,022	4	0,043	1	0,011	-	-	
Doktora	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-		

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre ergenlerin stres düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve annesi okur-yazar olmayan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,006 oranla “çok ileri”dir. Annesi okur-yazar olan

ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,006 oranla “hafif”tir. Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,185 oranla “normal”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,051 oranla normaldir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,079 oranla “normal”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,101 oranla “normal”dir. Son olarak annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla oranla %0,034 oranla “ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ve annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,115 oranla “çok ileri”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,054 oranla “orta” ve yine %0,054 oranla “ileri”dir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,074 oranla “ileri”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,081 oranla “orta”dır. Annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,014 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve annesi okur-yazar olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,01 oranla “normal”dir. Ve yine %0,01 oranla “orta” düzeydedir. Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,122 oranla “normal”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,051 oranla “orta”dır. Annesi lise mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,082 oranla “normal”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,041 oranla “normal”dir. Annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,027 oranla “çok ileri”dir. Annesi doktora mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,01 oranla “orta”dır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan ve annesi okur-yazar olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,011 oranla “hafif”tir. Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,129 oranla “normal”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,065 oranla “normal”dir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,118 oranla “normal”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,086 oranla “orta”dır. Son olarak annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin stres düzeyi en fazla %0,043 oranla “orta”dır.

Tablo 40. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Cinsiyetine Göre Depresyon Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Kız	46	0,258	11	0,06	20	0,112	11	0,06	12	0,07	50,885
	Erkek	54	0,303	7	0,04	8	0,045	3	0,02	6	0,03	
İzin verici-İhmalkâr	Kız	8	0,054	9	0,06	18	0,122	11	0,07	32	0,22	
	Erkek	14	0,095	12	0,08	8	0,054	13	0,09	23	0,16	
Otoriter	Kız	14	0,143	10	0,1	13	0,133	2	0,02	23	0,23	
	Erkek	14	0,143	4	0,04	6	0,061	6	0,06	6	0,06	
İzin verici-Müsamahakâr	Kız	24	0,258	3	0,03	15	0,161	6	0,06	6	0,06	
	Erkek	26	0,28	6	0,06	-	0	3	0,03	4	0,04	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre ergenlerin depresyon düzeylerinin yüzdellikleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan kız ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,258 oranla “normal”dir. Erkek ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,303 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan kız ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,22 oranla “çok ileri”dir. Erkek ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,16 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan kız ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,23 oranla “çok ileri”dir. Erkek ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,143 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan kız ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,258 oranla “normal”dir. Erkek ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,28 oranla “normal” düzeyde saptanmıştır.

Tablo 41. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının yaş değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Yaşına Göre Depresyon Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	15 Yaş	70	0,39	11	0,06	19	0,11	10	0,06	5	0,03	146,887
	16 Yaş	16	0,09	5	0,03	5	0,03	-	-	4	0,02	
	17 Yaş	8	0,04	1	0,01	2	0,01	2	0,01	7	0,04	
	18 Yaş	6	0,03	1	0,01	2	0,01	2	0,01	2	0,01	
İzin verici-İhmalkâr	15 Yaş	12	0,08	12	0,08	11	0,07	11	0,07	21	0,14	
	16 Yaş	6	0,04	6	0,04	5	0,03	4	0,03	10	0,07	
	17 Yaş	3	0,02	2	0,01	9	0,06	5	0,03	17	0,11	
	18 Yaş	1	0,01	1	0,01	1	0,01	4	0,03	7	0,05	
Otoriter	15 Yaş	24	0,24	8	0,08	10	0,1	5	0,05	15	0,15	
	16 Yaş	3	0,03	4	0,04	4	0,04	1	0,01	3	0,03	
	17 Yaş	1	0,01	1	0,01	3	0,03	2	0,02	9	0,09	
	18 Yaş	-	-	1	0,01	2	0,02	-	-	2	0,02	
İzin verici-Müsamahakâr	15 Yaş	31	0,33	6	0,06	8	0,09	3	0,03	7	0,08	
	16 Yaş	9	0,1	2	0,02	4	0,04	-	-	1	0,01	
	17 Yaş	6	0,06	1	0,01	3	0,03	6	0,06	1	0,01	
	18 Yaş	4	0,04	-	-	-	-	-	-	1	0,01	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının yaş değişkenine göre ergenlerin depresyon düzeylerinin yüzdellikleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve 15 yaşında olan ergenlerin %0,39'unun depresyon düzeyi "normal", %0,11'inin depresyon düzeyi "orta", %0,03'ünün depresyonu "çok ileri" düzeydedir. 16 yaşında olan ergenlerin %0,09'unun depresyon düzeyi "normal" ve %0,03'ünün depresyon düzeyi "hafif" ve yine %0,03'ünün "orta" düzeydedir. 17 yaşında olan ergenlerin %0,04'ünün depresyon düzeyi "normal" ve yine %0,04'ünün "çok ileri" dir. %0,01'inin depresyon düzeyi ise "hafif", %0,01'inin "orta" ve yine %0,01'inin "ileri" düzeydedir. 18 yaşında olan ergenlerin %0,03'ünün depresyon düzeyi "normal", %0,01'inin depresyon düzeyi "hafif", %0,01'inin "orta", %0,01'inin "ileri" ve yine %0,01'inin "çok ileri" düzeydedir. Anne-babasını demokratik olarak algılayan ve 15 yaşında olan ergenlerin %0,039'unun depresyon düzeyi "normal" olarak saptanmıştır. Bu oran diğer yaş grupları içerisinde depresyonu "normal" düzeyde ilerleyen ergenler arasında en yüksek oranla ilk sırada yer almıştır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ve 15

yaşında olan ergenlerin depresyon düzeyi %0,14 oranla “çok ileri” düzeyde ve ilk sıradadır. 16 yaşında olanların depresyon düzeyi %0,07 oranla “çok ileri” düzeyde ve ilk sıradadır. 17 yaşında olan ergenlerin depresyon düzeyi %0,11 oranla “çok ileri” düzeyde ve ilk sıradadır. Yine anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ve 18 yaşında olan ergenlerin depresyon düzeyi %0,05 oranla “çok ileri” düzeyde ve ilk sırada yer almıştır. Yaş grupları kendi aralarında değerlendirildiğinde ise depresyon düzeyi çok ileri olarak saptanan ergenlerin oranı; depresyonu normal, hafif, orta, ileri düzey olarak saptanan ergenler arasında en fazla yüzdeliğe sahiptir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve 15 yaşında olan ergenlerin depresyon düzeyi %0,24 oranla “normal”dir. %0,15 oranla “çok ileri” düzeydedir. 16 yaşında olanların depresyon düzeyi % 0,04 oranla “hafif” ve yine aynı oranla “orta” düzeydedir. 17 yaşında olan ergenlerin %0,09’unun depresyonu “çok ileri” düzeydedir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan ve 15 yaşında olan ergenlerin %33’ünün depresyon düzeyi “normal”dir. 16 yaşında olanların %0,04’ünün depresyon düzeyi “orta”dır. 17 yaşında olan ergenlerin %0,06’sının depresyon düzeyi “normal” ve yine %0,06’sının depresyon düzeyi “ileri” olarak saptanmıştır.

Tablo 42. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının sınıf değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdeler ve Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Sınıfına Göre Depresyon Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	9.Sınıf	62	0,35	10	0,06	13	0,07	8	0,04	5	0,03	139,478
	10.Sınıf	20	0,11	6	0,03	9	0,05	2	0,01	5	0,03	
	11.Sınıf	8	0,04	-	0	3	0,02	1	0,01	2	0,01	
	12.Sınıf	10	0,06	2	0,01	3	0,02	3	0,02	6	0,03	
İzin verici-İhmalkâr	9.Sınıf	11	0,07	9	0,06	8	0,05	5	0,03	14	0,09	
	10.Sınıf	5	0,03	6	0,04	7	0,05	9	0,06	13	0,09	
	11.Sınıf	4	0,03	3	0,02	2	0,01	2	0,01	10	0,07	
	12.Sınıf	2	0,01	3	0,02	9	0,06	8	0,05	18	0,12	
Otoriter	9.Sınıf	17	0,17	7	0,07	8	0,08	3	0,03	15	0,15	
	10.Sınıf	9	0,09	2	0,02	4	0,04	3	0,03	2	0,02	
	11.Sınıf	1	0,01	3	0,03	3	0,03	1	0,01	4	0,04	
	12.Sınıf	1	0,01	2	0,02	4	0,04	1	0,01	8	0,08	
İzin verici-Müsamahakâr	9.Sınıf	27	0,29	6	0,06	7	0,08	2	0,02	4	0,04	
	10.Sınıf	6	0,06	2	0,02	4	0,04	4	0,04	3	0,03	
	11.Sınıf	7	0,08	-	0	2	0,02	-	0	1	0,01	
	12.Sınıf	10	0,11	1	0,01	2	0,02	3	0,03	2	0,02	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının sınıf değişkenine göre ergenlerin depresyon düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan 9. sınıf öğrencilerinin %0,35'inin depresyon düzeyi "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. 10. sınıf öğrencilerinin %0,11'inin depresyon düzeyi "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. %0,05'inin depresyon düzeyi "orta" düzeydedir. 11.sınıf öğrencilerinin %0,04'ünün depresyon düzeyi "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. 12.sınıf öğrencilerinin %0,06'sinin depresyon düzeyi "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. Anne-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi sınıf değişkenine göre "normal" düzeyde seyretmiştir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan 9.sınıf öğrencilerinin %0,09'unun depresyon düzeyi "çok ileri" düzeyde ve ilk sıradadır. 10. sınıf öğrencilerinin %0,09'unun depresyon düzeyi "çok ileri" ve ilk sıradadır. 11.sınıf öğrencilerinin %0,07'sinin depresyon düzeyi "çok ileri" düzeyde ve ilk sıradadır. 12.sınıf öğrencilerinin %0,12'sinin depresyon düzeyi "çok ileri" ve ilk sıradadır. Anne-

babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyleri sınıf değişkenine göre “çok ileri” düzeyde saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan 9.sınıf öğrencilerinin %0,17’sinin depresyon düzeyi “normal”dir. %0,15’inin depresyon düzeyi “çok ileri”dir. 10.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,09 oranla “normal” düzeydedir. %0,04’ünün depresyon düzeyi “orta”dır. 11.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,04 oranla çok ileridir. 12.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,08 oranla “çok ileri” düzeyde saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan 9.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,29 oranla “normal” düzeydedir. 10.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,06 oranla “normal” düzeydedir. 11.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,08 oranla “normal” düzeydedir. 12.sınıf öğrencilerinin depresyon düzeyi en fazla %0,11 oranla “normal” düzeyde saptanmıştır. Anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyleri tüm sınıf değişkenine göre “normal” düzeyde saptanmıştır.

Tablo 43. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ilçe değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdeler değeri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin İkamet Ettiği İlçeye Göre Depresyon Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Karatay	30	0,169	5	0,028	6	0,034	3	0,017	3	0,017	87,839
	Meram	37	0,208	7	0,039	9	0,051	6	0,034	10	0,056	
	Selçuklu	33	0,185	6	0,034	13	0,073	5	0,028	5	0,028	
İzin verici-İhmalkâr	Karatay	7	0,047	3	0,02	15	0,101	7	0,047	19	0,128	
	Meram	8	0,054	7	0,047	6	0,041	7	0,047	19	0,128	
	Selçuklu	7	0,047	11	0,074	5	0,034	10	0,068	17	0,115	
Otoriter	Karatay	9	0,092	5	0,051	10	0,102	2	0,02	6	0,061	
	Meram	10	0,102	4	0,041	4	0,041	4	0,041	13	0,133	
	Selçuklu	9	0,092	5	0,051	5	0,051	2	0,02	10	0,102	
İzin verici-Müsamahakâr	Karatay	9	0,097	1	0,011	3	0,032	4	0,043	2	0,022	
	Meram	20	0,215	5	0,054	4	0,043	3	0,032	2	0,022	
	Selçuklu	21	0,226	3	0,032	8	0,086	2	0,022	6	0,065	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ilçe değişkenine göre ergenlerin depresyon düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikamet eden ergenlerin %0,169'unun depresyon düzeyi "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. Meram ilçesinde ikamet eden ergenlerin %0,208'inin depresyon düzeyi "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin %0,185'inin depresyon düzeyi "normal" ve ilk sıradadır. Anne-babasını demokratik olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyleri ilçe değişkenine göre "normal" düzeyde seyretmiştir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi %0,128 oranla ilk sırada ve "çok ileri" düzeydedir. Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi %0,128 oranla ilk sırada ve "çok ileri" düzeydedir. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi %0,115 oranla ilk sırada ve "çok ileri" düzeydedir. Anne-babasını izin verici- ihmkâr olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi ilçe değişkenine göre "çok ileri" düzeyde saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,102 oranla "orta" düzeydedir. Daha sonraki sırada %0,092 oranla depresyon düzeyi "normal" olan ergenler yer almaktadır. Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,133 oranla "çok ileri" düzeyde ve ilk sıradadır. Daha sonraki sırada %0,102 oranla depresyon düzeyi "normal" olan ergenler yer almaktadır. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,102 oranla "çok ileri" düzeyde ve ilk sıradadır. Tabloya göre anne-babasını izin verici- müsamahakâr olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi %0,097 oranla "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi %0,215 oranla "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyi %0,226 oranla "normal" düzeyde ve ilk sıradadır. Anne-babasını izin verici- müsamahakâr olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi ilçe değişkenine göre "normal" düzeyde seyretmiştir.

Tablo 44. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdelerik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Anne Eğitim Durumuna Göre Depresyon Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Okur-Yazar Değil	-	-	-	-	1	0,006	-	-	-	-	415,996
	Okur-Yazar	-	-	-	-	1	0,006	-	-	-	-	
	İlkokul	44	0,247	5	0,028	8	0,045	3	0,017	8	0,045	
	Ortaokul	12	0,067	4	0,022	1	0,006	2	0,011	3	0,017	
	Lise	20	0,112	4	0,022	8	0,045	2	0,011	6	0,034	
	Üniversite	20	0,112	5	0,028	7	0,039	2	0,011	1	0,006	
	Yüksek Lisans	4	0,022	-	-	2	0,011	5	0,028	-	-	
İzin verici-İhmalkâr	İlkokul	8	0,054	5	0,034	12	0,081	11	0,074	24	0,162	
	Ortaokul	3	0,02	3	0,02	6	0,041	4	0,027	7	0,047	
	Lise	7	0,047	6	0,041	4	0,027	5	0,034	9	0,061	
	Üniversite	3	0,02	6	0,041	4	0,027	4	0,027	13	0,088	
	Yüksek Lisans	1	0,007	1	0,007	-	-	-	-	2	0,014	
	Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
Otoriter	Okur-Yazar	1	0,01	-	-	1	0,01	-	-	-	-	
	İlkokul	12	0,122	9	0,092	7	0,071	5	0,051	13	0,133	
	Ortaokul	3	0,031	4	0,041	2	0,02	1	0,01	5	0,051	
	Lise	7	0,071	1	0,01	6	0,061	2	0,02	5	0,051	
	Üniversite	5	0,051	-	-	3	0,031	-	-	1	0,01	
	Yüksek Lisans	-	-	-	-	-	-	-	-	4	0,041	
	Doktora	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,01	
İzin verici-Müsamahakâr	Okur-Yazar	-	-	1	0,011	-	-	-	-	-	-	
	İlkokul	14	0,151	3	0,032	5	0,054	4	0,043	1	0,011	
	Ortaokul	6	0,065	1	0,011	2	0,022	2	0,022	-	-	
	Lise	12	0,129	-	-	5	0,054	1	0,011	6	0,065	
	Üniversite	14	0,151	3	0,032	2	0,022	1	0,011	2	0,022	
	Yüksek Lisans	4	0,043	1	0,011	1	0,011	1	0,011	1	0,011	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre ergenlerin depresyon düzeylerinin yüzdelerikleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve annesi okur-yazar olmayan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,006 oranla “orta”dır. Annesi okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,006 oranla “orta”dır. Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,247 oranla “normal”dir. Annesi ortaokul

mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,067 oranla “normal”dir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,112 oranla “normal”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,112 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici- ihmalkâr olarak algılayan ve annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,162 oranla “çok ileri”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,047 oranla “çok ileri”dir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,061 oranla “çok ileri”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,088 oranla “çok ileri”dir. Annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,014 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve annesi okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,01 oranla “normal”dir. Ve yine aynı oranla “orta” düzeydedir. Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,133 oranla “çok ileri”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,051 oranla “çok ileri”dir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,071 oranla “normal”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,051 oranla “normal”dir. Annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,041 oranla “çok ileri”dir. Annesi doktora mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,01 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müşamahakâr olarak algılayan ve annesi okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,011 oranla “hafif”tir. Annesi ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,151 oranla “normal”dir. Annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,065 oranla “normal”dir. Annesi lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,129 oranla “normal”dir. Annesi üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,151 oranla “normal”dir. Son olarak annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,043 oranla “normal”dir.

Tablo 45. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının baba eğitim durumu değişkenine göre depresyon düzeyleri-yüzdelerik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Baba Eğitim Durumuna Göre Depresyon Düzeyleri										Ki_Kare
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Okur-yazar Değil	-	-	-	-	1	0,006	-	-	-	-	
	Okur-yazar	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,006	
	İlkokul	19	0,107	3	0,017	6	0,034	1	0,006	5	0,028	
	Ortaokul	14	0,079	-	-	6	0,034	2	0,011	5	0,028	
	Lise	22	0,124	6	0,034	5	0,028	1	0,006	3	0,017	
	Üniversite	37	0,208	9	0,051	8	0,045	7	0,039	3	0,017	
	Yüksek Lisans	7	0,039	-	-	2	0,011	3	0,017	1	0,006	
	Doktora	1	0,006	-	-	-	-	-	-	-	-	
	Diğer	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	
İzin verici- İhmalkâr	Okur-yazar	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,007	
	İlkokul	3	0,02	2	0,014	7	0,047	8	0,054	18	0,122	
	Ortaokul	3	0,02	2	0,014	3	0,02	3	0,02	11	0,074	
	Lise	11	0,074	8	0,054	8	0,054	6	0,041	3	0,02	
	Üniversite	3	0,02	8	0,054	6	0,041	7	0,047	16	0,108	
	Yüksek Lisans	2	0,014	1	0,007	2	0,014	-	-	4	0,027	369,556
Doktora	-	-	-	-	-	-	-	-	2	0,014		
Otoriter	Okur-yazar Değil	-	-	-	-	1	0,01	-	-	-	-	
	Okur-yazar	1	0,01	1	0,01	-	-	-	-	-	-	
	İlkokul	6	0,061	7	0,071	4	0,041	4	0,041	6	0,061	
	Ortaokul	4	0,041	-	-	2	0,02	3	0,031	4	0,041	
	Lise	7	0,071	6	0,061	5	0,051	-	-	5	0,051	
	Üniversite	10	0,102	-	-	4	0,041	1	0,01	9	0,092	
	Yüksek Lisans	-	-	-	-	3	0,031	-	-	4	0,041	
	Doktora	-	-	-	-	-	-	-	-	1	0,01	
İzin verici- Müsamahakâr	Okur-yazar	1	0,011	-	-	-	-	-	-	-	-	
	İlkokul	9	0,097	2	0,022	-	-	3	0,032	1	0,011	
	Ortaokul	2	0,022	2	0,022	4	0,043	1	0,011	-	-	
	Lise	14	0,151	2	-	1	0,011	3	0,032	4	0,043	
	Üniversite	21	0,226	2	0,022	8	0,086	2	0,022	5	0,054	
	Doktora	-	-	-	-	1	0,011	-	-	-	-	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının baba eğitim durumu değişkenine göre ergenlerin depresyon düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve babası okur-yazar olmayan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,006 oranla “orta”dır. Babası okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,006 oranla “çok ileri”dir. Babası ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,107 oranla “normal”dir. Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,079 oranla “normal”dir. Babası lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,124 oranla “normal”dir. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,208 oranla “normal”dir. Babası yüksek lisans mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,039 oranla “normal”dir. Babası doktora mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,006 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici- ihmalkâr olarak algılayan ve babası okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,007 oranla “çok ileri”dir. Babası ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,122 oranla “çok ileri”dir. Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,074 oranla “çok ileri”dir. Babası lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,074 oranla “normal”dir. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,108 oranla çok ileridir. Babası yüksek lisans mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,027 oranla “çok ileri”dir. Babası doktora mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,014 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve babası okur-yazar olmayan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,01 oranla “orta”dır. Babası okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,01 oranla “hafif” ve yine aynı oranla “normal”dir. Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,041 oranla “hafif” ve yine aynı oranla “çok ileri”dir. Babası lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,071 oranla “normal”dir. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,102 oranla “normal”dir. Babası yüksek lisans mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,041 oranla “çok ileri”dir. Babası doktora mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyleri en fazla %0,01 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan ve babası okur-yazar olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,011 oranla “normal”dir. Babası ilkokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,097

oranla “normal”dir. Babası ortaokul mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,043 oranla “orta”dır. Babası lise mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,151 oranla “normal”dir. Babası üniversite mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,226 oranla “normal”dir. Babası doktora mezunu olan ergenlerin depresyon düzeyi en fazla %0,011 oranla “orta” olarak saptanmıştır.

Tablo 46. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdellik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Cinsiyetine Göre Anksiyete Düzeyleri										Ki_Kare
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Kız	32	0,18	11	0,062	15	0,084	16	0,09	26	0,146	78,387
	Erkek	49	0,275	3	0,017	14	0,079	4	0,022	8	0,045	
İzin verici-İhmalkâr	Kız	12	0,081	3	0,02	16	0,108	13	0,088	34	0,23	
	Erkek	17	0,115	5	0,034	17	0,115	16	0,108	15	0,101	
Otoriter	Kız	11	0,112	4	0,041	11	0,112	15	0,153	20	0,204	
	Erkek	15	0,153	2	0,02	10	0,102	-	-	10	0,102	
İzin verici-Müsamahakâr	Kız	13	0,14	2	0,022	14	0,151	7	0,075	8	0,086	
	Erkek	29	0,312	2	0,022	9	0,097	2	0,022	7	0,075	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre ergenlerin anksiyete düzeylerinin yüzdellikleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan kız ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,18 oranla “normal”dir. Erkek ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,275 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan kız ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,23 oranla “çok ileri”dir. Erkek ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,115 oranla “normal” ve yine aynı oranla “orta” düzeydedir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan kız ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,204 oranla “çok ileri”dir. Erkek ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,153 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan kız ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,151 oranla “orta”dır. Erkek ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,312 oranla “normal” düzeyde saptanmıştır.

Tablo 47. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının sınıf değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdeler-değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Sınıfına Göre Anksiyete Düzeyleri										Ki_Kare
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	9.Sınıf	50	0,281	9	0,051	18	0,101	4	0,022	17	0,096	156,015
	10.Sınıf	16	0,09	2	0,011	9	0,051	6	0,034	9	0,051	
	11.Sınıf	7	0,039	-	-	2	0,011	3	0,017	2	0,011	
	12.Sınıf	8	0,045	3	0,017	-	-	7	0,039	6	0,034	
İzin verici-İhmalkâr	9.Sınıf	10	0,068	5	0,034	9	0,061	10	0,068	13	0,088	
	10.Sınıf	6	0,041	-	-	13	0,088	9	0,061	12	0,081	
	11.Sınıf	6	0,041	-	-	3	0,02	7	0,047	5	0,034	
	12.Sınıf	7	0,047	3	0,02	8	0,054	3	0,02	19	0,128	
Otoriter	9.Sınıf	12	0,122	4	0,041	11	0,112	6	0,061	17	0,173	
	10.Sınıf	9	0,092	-	-	4	0,041	4	0,041	3	0,031	
	11.Sınıf	3	0,031	1	0,01	2	0,02	3	0,031	3	0,031	
	12.Sınıf	2	0,02	1	0,01	4	0,041	2	0,02	7	0,071	
İzin verici-Müsamahakâr	9.Sınıf	19	0,204	4	0,043	15	0,161	2	0,022	6	0,065	
	10.Sınıf	7	0,075	-	-	4	0,043	4	0,043	4	0,043	
	11.Sınıf	9	0,097	-	-	-	-	1	0,011	-	-	
	12.Sınıf	7	0,075	-	-	4	0,043	2	0,022	5	0,054	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının sınıf değişkenine göre ergenlerin anksiyete düzeylerinin yüzdeleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan 9.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,281 oranla “normal”dir. 10.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,09 oranla “normal”dir. 11.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,039 oranla “normal”dir. 12.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,045 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan 9. sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,088 oranla “çok ileri”dir. 10.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,088 oranla “orta”dır. 11.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,047 oranla “ileri”dir. 12.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,128 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan 9.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,173 oranla “çok ileri”dir. 10.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,092 oranla “normal” düzeydedir. 11.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,031 oranla “hafif” yine aynı oranla

“ileri” ve “çok ileri” düzeyde saptanmıştır. 12.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,071 oranla “çok ileri” düzeyde saptanmıştır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamahakâr olarak algılayan 9.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,204 oranla “normal”dir. 10.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,075 oranla “normal”dir. 11.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,97 oranla “normal”dir. 12.sınıf öğrencilerinin anksiyete düzeyi en fazla %0,075 oranla “normal” düzeyde saptanmıştır.

Tablo 48. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ilçe değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzdelerli değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin İkamet Ettikleri İlçeye Göre Anksiyete Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		N	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Karatay	27	0,152	3	0,017	7	0,039	4	0,022	6	0,034	116,307
	Meram	34	0,191	5	0,028	7	0,039	8	0,045	15	0,084	
	Selçuklu	20	0,112	6	0,034	15	0,084	8	0,045	13	0,073	
İzin verici-İhmalkâr	Karatay	6	0,041	3	0,02	15	0,101	10	0,068	17	0,115	
	Meram	12	0,081	3	0,02	8	0,054	7	0,047	17	0,115	
	Selçuklu	11	0,074	2	0,014	10	0,068	12	0,081	15	0,101	
Otoriter	Karatay	9	0,092	1	0,01	6	0,061	8	0,082	8	0,082	
	Meram	9	0,092	4	0,041	6	0,061	2	0,02	14	0,143	
	Selçuklu	8	0,082	1	0,01	9	0,092	5	0,051	8	0,082	
İzin verici-Müsamahakâr	Karatay	9	0,097	1	0,011	4	0,043	3	0,032	2	0,022	
	Meram	19	0,204	1	0,011	6	0,065	1	0,011	7	0,075	
	Selçuklu	14	0,151	2	0,022	13	0,14	5	0,054	6	0,065	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının ilçe değişkenine göre ergenlerin anksiyete düzeylerinin yüzdelerli verilmştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,152 oranla “normal”dir. Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,191 oranla “normal”dir. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,112 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-ihmkâr olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,115 oranla “çok ileri”dir. Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,115 oranla “çok ileri”dir. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,101 oranla “çok

ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,092 oranla “normal”dir. Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,143 oranla “çok ileri”dir. Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,092 oranla “orta”dır. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müşamahakâr olarak algılayan ve Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,097 oranla, Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,204 oranla, Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,151 oranla “normal” olarak saptanmıştır.

Tablo 49. Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmedikleri değişkenine göre anksiyete düzeyleri-yüzelik değerleri-Ki_Kare sonuçları

		Ergenlerin Herhangi Bir Spor veya Sanat Dalı ile İlgilenip İlgilenmediklerine Göre Anksiyete Düzeyleri										
		Normal		Hafif		Orta		İleri		Çok İleri		Ki_Kare
		n	%	n	%	n	%	n	%	n	%	
Demokratik	Evet	30	0,169	5	0,028	11	0,062	6	0,034	13	0,073	52,753
	Hayır	51	0,287	9	0,051	18	0,101	14	0,079	21	0,118	
İzin verici-İhmalkâr	Evet	19	0,128	6	0,041	11	0,074	16	0,108	16	0,108	
	Hayır	10	0,068	2	0,014	22	0,149	13	0,088	33	0,223	
Otoriter	Evet	12	0,122	3	0,031	9	0,092	3	0,031	13	0,133	
	Hayır	14	0,143	3	0,031	12	0,122	12	0,122	17	0,173	
İzin verici-Müşamahakâr	Evet	20	0,215	2	0,022	20	0,215	3	0,032	8	0,086	
	Hayır	22	0,237	2	0,022	3	0,032	6	0,065	7	0,075	

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişkene göre ergenlerin anksiyete düzeylerinin yüzelikleri verilmiştir.

Tabloya göre anne-babasını demokratik olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,169 oranla “normal”dir. Hayır yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,287 oranla “normal”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici- ihmalkâr olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,128 oranla “normal”dir. Hayır yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,223 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını otoriter olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla

%0,133 oranla “çok ileri”dir. Hayır yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,173 oranla “çok ileri”dir. Tabloya göre anne-babasını izin verici-müsamhakâr olarak algılayan ve evet yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi en fazla %0,215 oranla “normal” ve yine aynı oranla “orta”dır. Hayır yanıtını veren ergenlerin anksiyete düzeyi ise en fazla %0,237 oranla “normal”dir.

9. TARTIŞMA

Ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisinin saptanması amacıyla yapılan bu çalışmada günümüzde gittikçe artan ergenlik dönemi depresyon, anksiyete ve stres durumlarında, ailelerin etkisinin önemi ortaya konmuştur.

Çalışma grubunda (N=517) demografik değişkenler incelendiğinde anne eğitim durumuna yönelik verilerde annelerin en fazla oranla %38,9'u ilkokul mezunu, babaların en fazla oranla %31,2'sinin üniversite mezunu olduğu belirlenmiştir. Literatürdeki çalışmalar incelendiğinde, anne-baba tutumlarının ergenlerin kimlik statüleri üstündeki etkisinin bazı değişkenler açısından incelendiği çalışmada ergenlerin çoğunun anne eğitim durumlarının ilkokul, sonrasında lise; baba eğitim durumlarının ilkokul, sonrasında lise olduğu bulunmuştur (Yeşilkılıç vd., 2018). Araştırma kapsamında olan ergenlerin anne eğitim durumu ile literatürdeki ilgili çalışma karşılaştırıldığında, ergenlerin anne eğitim durumunun benzer olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamında olan ergenlerin baba eğitim durumunun literatürdeki çalışma kapsamında olan ergenlerin baba eğitim durumundan daha yüksek olduğu bulunmuştur. Oranlar karşılaştırıldığında, eğitim seviyesinin yükseldiği ve eğitime verilen değerin arttığı görülmektedir. Ancak ekonomik düzeydeki ve toplumsal yapı, düşünce sistemindeki vb. farklılıklar sebebiyle eğitim durumunda değişikliklerin olabileceği düşünülmektedir. Araştırma kapsamında algılanan anne-baba tutumu ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. 18-25 arası üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisinin incelendiği çalışmada da algılanan anne-baba tutumu ile anne eğitim durumu arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Bu açıdan benzer sonuçlara ulaşılmıştır (Dokuzlu, 2016). Gülkaya (2018) yaptığı çalışmasında anne-babanın eğitim ve çalışma durumlarıyla ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki olmadığını bulmuştur. Bu açıdan benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında cinsiyet değişkenleri ve anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak araştırmaya katılan kız ergenlerin anne-babalarını en fazla oranla sırasıyla “demokratik” ve “izin verici-ihmkâr” olarak algıladığı görülmüştür. Kız ergenlerin çoğunluğunun algıladığı “demokratik tutum” olsa da “izin verici-

ihmalkâr” ailelerin oranlarının yüksek çıkması bu tutumu benimseyen ailelerin de olduğunun göstergesidir. Erkek ergenlerin anne-babalarını en fazla oranla sırasıyla “izin verici-müsamahakâr” ve “demokratik” olarak algıladığı görülmektedir. Literatür incelendiğinde, üniversite öğrencilerinin öz-anlayışları ile anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada kızların anne-babalarını erkeklerden anlamlı seviyede daha “demokratik” olarak algıladıkları bulunmuştur (Yılmaz, 2009 aktaran Yalnız, 2014). Literatürdeki diğer araştırmalara bakıldığında ise ergenlerin cinsiyetleri ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur (Yeşilkılıç vd., 2018). Diğer bir araştırmada da kız ergenlerin erkek ergenlere göre anne-babalarını daha “demokratik” algıladıkları bulgusuna ulaşılmıştır (Çakır & Aydın, 2005). Aktaş (2011) tarafından yapılan çalışmada cinsiyet değişkeni ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Kızların erkeklere göre anne-babalarını daha fazla “demokratik” olarak algıladıkları bulunmuştur (Pektaş Selami, 2016). Araştırmamız ve literatürdeki araştırmalar karşılaştırıldığında, cinsiyet değişkenleri ile anne-baba tutumlarının arasında anlamlı ilişki bulunması açısından farklı sonuçlara, kızların anne-babalarını erkeklerden daha fazla “demokratik” olarak algılaması açısından benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında anne-baba tutumları ile yaş değişkeni arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak 15 yaşındaki ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “demokratik”, 16, 17 ve 18 yaşındaki ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “izin verici-ihmalkâr” olarak algılamaktadır. Kopar (2013) yapmış olduğu çalışmasında 14 ve 15 yaşındakilerin anne-babalarını daha çok “izin verici-müsamahakâr”, 16 ve 18 yaşındakilerin daha çok otoriter, 17 yaşındakilerin ise daha çok “izin verici-ihmalkâr” olarak algıladıklarını, en çok algılanan anne-baba tutumunun “izin verici-ihmalkâr”, sonrasında otoriter ve en düşük düzeyde algılanan tutumun “demokratik” anne-baba tutumu olduğunu bulmuştur (aktaran, Çetinkaya, 2019). Bu çalışmada da 17 yaş grubunun anne-babalarını daha “izin verici-ihmalkâr” olarak algılaması bakımından çalışmayla benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Aynı şekilde en çok algılanan tutumun “izin verici-ihmalkâr” olarak bulunması bakımından da benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Araştırma kapsamında 9.sınıfa devam eden ergenler ile 11. ve 12.sınıfa devam eden ergenler arasında algılanan kontrol-denetleme alt grubunda anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır. Literatür incelendiğinde, bir araştırmada 9.sınıf ile 12.sınıf öğrencileri

arasında kontrol-denetim boyutunda anlamlı bir farklılık saptanmıştır (Subaşı & Öğretir Özçelik, 2019). Yani araştırmamızdaki bulgular, literatürdeki bazı araştırmalardaki bulgularla uyusmaktadır. Araştırma kapsamındaki ergenlerin sınıf değişkeni ile anne-baba tutumları arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak 9.sınıfa ve 10.sınıfa devam eden ergenlerin anne-babalarını “demokratik” olarak algıladığı saptanmıştır. 11.sınıfa ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin anne-babalarını “izin verici-ihmkâr” olarak algıladığı saptanmıştır. Ergenlerin 9. ve 10.sınıftan, 11. ve 12.sınıfa geçerken algıladıkları tutumun farklılaştığı ve ailelerin sağlıklı bir tutum olan “izin verici-ihmkâr” tutumu benimsedikleri görülmektedir. Bu durumda da ergenlerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinde artış görülmüştür. Sağlıklı anne-baba tutumlarının ergenlerin ruh sağlığını olumlu yönde etkilediği düşünülürken sağlıklı anne-baba tutumlarının ergenlerin ruh sağlığını olumsuz yönde etkilediği düşünülmektedir.

Barnes & Olson (1985) ergenler ve aileleriyle yapmış oldukları çalışmada sağlıklı bir tutum olan demokratik-eşitlikçi tutumu benimseyen anne-babaların sağlıklı tutumlar içerisinde olan izin verici-ihmkâr, baskıcı tutumu benimseyen anne-babalara göre anne-baba ve ergen arasındaki ilişkilerin daha olumlu olduğunu ve ergenlerin anne-babalarıyla olan iletişimden daha çok doyum sağladıklarını bulmuşlardır. Lamborn, Mounts, Steinberg & Dornbusch (1991) izin verici-hoşgörülü tutumun benimsendiği ailelerde ergenlerin özgüvenlerinin yüksek çıktığını aynı zamanda madde bağımlılığı, dersten kaçma gibi olumsuz tutumlar sergilediklerini bulmuşlardır.

Araştırma kapsamında yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani ergenlerin yaşı 15’ten 17’ye ve 16’dan 17’ye doğru arttıkça depresyon, anksiyete ve stres düzeyi de artmaktadır. Araştırma kapsamında algılanan anne-baba tutumu ve depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak araştırmaya katılan anne-babasını “demokratik” olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi “normal”, anne-babasını “izin verici-ihmkâr” olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi “çok ileri”, anne-babasını “otoriter” olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi “çok ileri”, anne-babasını “izin verici-müsamahakâr” olarak algılayan ergenlerin depresyon düzeyi “normal” saptanmıştır. Bu durumda demokratik ve izin verici-müsamahakâr ailelerde ergenlerin depresyon düzeylerinin “normal” olduğu, otoriter ve izin-verici-ihmkâr ailelerde depresyon düzeylerinin “çok ileri” olduğu görülmektedir. Bu bağlamda literatür incelendiğinde,

çocukların algıladıkları anne-baba tutumları ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelendiği çalışmada demokratik ailelerdeki çocukların depresyon düzeyi azalırken, otoriter ailelerdeki çocukların depresyon düzeyinin arttığı bulunmuştur (Ceylan vd., 2016). Ersoy (2018) tarafından ortaokul öğrencilerinin depresyonunu yordamada algılanan ebeveyn tutumları ve benlik saygısının rolü konulu çalışmada anne-baba tutumlarının depresyon ile demokratik tutum alt boyutu arasında negatif yönde anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Böylelikle araştırma kapsamındaki bulgularla literatürdeki bulguların uyduğu görülmektedir.

Park, Kim & Par (2016) Koreli ergenlerde anne baba tutumlarının ergenlerdeki depresif belirtiler arasındaki ilişkiyi inceledikleri çalışmada; annenin otoriter tutumunun kız ergenlerde olumsuz düşüncelerin artması ve benlik saygısının azalmasına neden olduğu, depresif belirtilerin arttığını saptamışlardır. Aynı çalışmada erkek ergenlere yönelik baskıcı ve otoriter tutumun düşük benlik saygısına neden olduğu vurgulanmaktadır. Huang, Costeines, Ayala & Kaufman (2014), ergenlerin stres, sosyal destek ve depresyon durumlarını inceledikleri çalışmada anne-babaların sorunlara yaklaşımlarının önemini vurgulamışlardır.

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre depresyon düzeylerini incelendiğinde, “demokratik” ailelerde kız ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” saptanmıştır. “izin verici-ihmkâr” ailelerde kız ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” saptanmıştır. “Otoriter” ailelerde kız ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” saptanmıştır. “İzin verici-müsamahakâr” ailelerde kız ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” saptanmıştır. Otoriter ailelerde erkeklerin depresyon düzeyi “normal” kızların depresyon düzeyi “çok ileri” bulunmuştur. Literatür incelendiğinde, Pektaş Selami (2016) ergenlerde anne-baba tutumlarının lise öğrencilerindeki kaygı ve depresyona etkisini araştırdığı çalışmada kızların depresyon ölçeğinden alınan puanın erkeklerin depresyon ölçeğinden alınan puandan daha yüksek olduğunu bulmuştur. Genel anlamda kız ergenlerin depresyon toplam puanlarının erkeklerin depresyon toplam puanından yüksek olduğu bulunmuştur. Bu açıdan benzer sonuçlara ulaşılmıştır.

Erözkan (2009), anne-babaların demokratiklikten uzak olması, aile içerisinde yaşanan kavgaların, babanın katı ve anneyi desteklemeyen davranış ve tutumlarının çocuklarda depresyona, düşük özgüvene, davranış bozukluklarına sebep olduğunu belirtmiştir. Ayrıca anne-babalarını düşüncesiz ve haksız bulan ergenlerin anne-babalarının bu olumsuz tutum ve davranışlarını tekrar edip doğrulamasıyla da depresyona girdiklerini vurgulamıştır.

Kuzgun & Eldeleklioğlu (2005) otoriter tutumda çocuk eğitiminde çocukların sık sık cezalara çarptırılmasının çocukta özgüvensizliğe sebep olduğunu belirtmiştir. Ayrıca çocuğun kaygılı ve nevrotik bir kişilik yapısı oluşturmaya da yol açtığını vurgulamıştır. Otoriter tutumun benimsendiği ailelerde yetişen ergenlerin sosyal çevresindeki durumlara sorgusuz sualsiz uyan, başarılı fakat daha az özgüvenli, depresyona ve madde kullanımına, suça daha yakın ve yatkın olduğu vurgulanmıştır (aktaran, Erözkan, 2009).

Psikolojik rahatsızlıklar kalıtımla gelebilmektedir ancak rahatsızlıkların sebebi doğuştan değil ise çocukların psikolojik rahatsızlıkların sebebi aile olabilmektedir. Ancak psikolojik iyi oluş, ruhsal açıdan sağlıklı olma durumları tümüyle aileyle bağdaştırılmamalıdır. Ancak anne-babaların sürekli çatışma halinde olması, anne-babanın birbirlerine küsmeleri, birbirlerine şiddet uygulamaları ve tüm bu olumsuzlukların çocukların gözlerinin önünde gerçekleşmesi çocuklarda süreğen ve geçici olmayan depresyona sebep olabilmektedir (Yörükoğlu, 1987 aktaran Pektaş Selami, 2016).

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladığı anne-baba tutumları ile ilçe değişkenine göre depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak demokratik ailelerde Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” saptanmıştır. “İzin verici-ihmkâr” ailelerde Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” saptanmıştır. “Otoriter” ailelerde Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “orta”, Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”,

Selçuklu ilçesinde ikamet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” saptanmıştır. “İzin verici-müsamahakâr” ailelerde Karatay ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, Meram ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, Selçuklu ilçesinde ikâmet eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” saptanmıştır. Araştırma kapsamında üç ilçedeki “demokratik” ve “izin verici-müsamahakâr” ailelerde ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, “izin verici-ihmalikâr” ailelerde ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, “otoriter” ailelerde Karatay ilçesi hariç diğer iki ilçedekilerin depresyon düzeyleri “çok ileri” saptanmıştır. Bu duruma ilçelerde yaşayan ailelerin sosyoekonomik yapıları, ulaştığı imkânlar ve yaşam koşulları gibi etmenlerin neden olacağı düşünülmektedir. İlçe bazında değerlendirilen bu bulguların literatüre önemli katkılarda bulunacağı düşünülmektedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin aile gelir düzeyi ile depresyon arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatürdeki bir araştırmada ise gelir düzeyi yükseldikçe depresyon ve semptomlarının azaldığı bulunmuştur (Ceylan vd., 2016). Bu durumda farklı bulgulara ulaşıldığı görülmüştür.

Araştırma kapsamında ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon düzeyi arasında bir farklılık olduğu saptanmıştır. Pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenmeyen bir ergenin, herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenene göre depresyonunda 0,102’lik bir artış meydana geldiği saptanmıştır. Bu bulgulara göre; ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenmesinin ve farklı sosyal aktivitelere katılmasının ergenleri psikolojik açıdan olumlu yönde etkilediği düşünülebilir.

Ergenlerin kaçınıcı çocuk olduğunu belirten değişken ile stres düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Yani ergenlerin ailelerin ilk çocuk yerine üçüncü çocuğu olmasıyla stresi artmaktadır. Aynı şekilde ikinci çocuk yerine üçüncü çocuk olmasıyla da stresin artış gösterdiği saptanmıştır. Aile bireyleri zamanla daha çok beklenmedik stres faktörleriyle ve çeşitli problemlerle karşılaşabilmektedir. Bunlar aile içerisinde yaşanan ölüm, fiziksel ve psikolojik hastalıklar olabilmektedir. Bu beklenmedik stres faktörleri aile bireylerinin stres yükünü artırabilmektedir. Bu olumsuz durumlara veya aile içerisinde yaşanan çatışmalara, olumsuz anne-baba tutumlarına aile içerisinde

bulunan üçüncü ve dördüncü çocuklar daha çok tanık olabilmektedir. Birinci ve ikinci çocukların evlilik, iş durumlarından dolayı evden ayrılma ihtimalleri bulunmaktadır. Dolayısıyla ailenin üçüncü, dördüncü çocukları daha fazla stres yaşayabilmektedirler.

Araştırma kapsamında anne-baba tutumları ile stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak araştırmaya katılan anne-babasını “demokratik” olarak algılayan ergenlerin stres düzeyi “normal”, anne-babasını “izin verici-ihmkâr” olarak algılayan ergenlerin stres düzeyi “ileri”, anne-babasını “otoriter” olarak algılayan ergenlerin stres düzeyi “normal”, anne-babasını “izin verici-müşamahâkar” olarak algılayan ergenlerin stres düzeyi “normal” saptanmıştır. “İzin verici-ihmkâr” ailelerde ergenlerin stres düzeyleri “ileri” saptanmıştır. İzin verici-ihmkâr aileler çocuklarıyla ilgilenmezler. Sevgi ve ilgi göstermezler. Çocuklara gerekli ilgi ve sevginin verilmemesinin çocuk ve ergenlerin stresle karşılaşmasına neden olacağı düşünülmektedir. Araştırma kapsamında ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre stres düzeylerini incelendiğinde, demokratik ailelerde erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal”, kız ergenlerin stres düzeyleri “normal” saptanmıştır. “İzin verici-ihmkâr” ailelerde erkek ergenlerin stres düzeyleri “orta”, kız ergenlerin stres düzeyleri “ileri” saptanmıştır. Otoriter ailelerde erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal”, kız ergenlerin stres düzeyleri “çok ileri” saptanmıştır. “İzin verici-müşamahâkar” ailelerde erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal”, kız ergenlerin stres düzeyleri “orta” saptanmıştır. “İzin verici-ihmkâr” ailelerde kız ergenlerin stres düzeyleri erkek ergenlerin stres düzeylerinden yüksek bulunmuştur. “Otoriter” ailelerde erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal” saptanırken, kız ergenlerin stres düzeyleri “çok ileri” düzeyde saptanmıştır. “İzin verici-müşamahâkar” ailelerde kız ergenlerin stres düzeyleri “orta” saptanırken, erkek ergenlerin “normal” saptanmıştır. Bu durumda bu bulgulara göre kız ergenlerin anne-babalarını erkek ergenlere göre daha “izin verici-müşamahâkar” daha “izin verici-ihmkâr” ve daha “otoriter” algıladıkları düşünülebilir.

Araştırma kapsamında anne-baba tutumlarının anne eğitim durumu değişkenine göre stres düzeyleri incelendiğinde, demokratik ailelerde annesi ilkökul mezunu olan ergenlerin stres düzeyleri “normal”, annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin stres düzeyleri “normal”, annesi lise mezunu olan ergenlerin stres düzeyleri “normal”, annesi üniversite mezunu olan ergenlerin stres düzeyleri “normal”, annesi yüksek lisans mezunu olan ergenlerin stres düzeyleri “ileri” saptanmıştır. Demokratik ailelerde anne

eğitim durumu yüksek lisans olan ergenlerin stres düzeyinin “ileri” olduğu bulunmuştur. Buna yönelik annenin stres yükünün fazlaşması ile ergenlerin stres düzeyinin arttığı ve annenin yaşadığı stresin ergenlere daha fazla yansıdığı yorumu yapılabilir. Yine bu duruma annenin hem iş hem ev hayatıyla ilgilenmesi, çocuklarıyla geçirdiğı zaman ve tüm bu süreçlere yetememe hissi, ekonomik durum gibi etmenler etkili olabilir.

Araştırma kapsamında anne-baba tutumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Literatür incelendiğinde, bir araştırma kapsamında otoriter-baskıcı anne-baba tutumu ile anksiyete düzeyi arasında pozitif ve orta düzeyde anlamlı bir ilişki bulunmuştur. Buna göre de otoriter-baskıcı tutumdaki ailelerin çok fazla kontrolcü, eleştirici davranışlarının çocuklarda anksiyeteye sebep olduğu yorumu yapılmıştır (Dokuzlu, 2016). Araştırma kapsamında araştırmaya katılan anne-babasını “demokratik” olarak algılayan ergenlerin anksiyete düzeyi “normal”, anne-babasını “izin verici-ihmkâr” olarak algılayan ergenlerin anksiyete düzeyi “çok ileri”, anne-babasını “otoriter” olarak algılayan ergenlerin anksiyete düzeyi “çok ileri”, anne-babasını “izin verici-müşamahâkar” olarak algılayan ergenlerin anksiyete düzeyi “normal” saptanmıştır. Bu durumda “izin verici-ihmkâr” ve “otoriter” ailelerde ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri” saptanmıştır. Dilge Yıldırım (2018) otoriter-baskıcı olarak nitelendiren anne-babaların ergenlerde ileri düzeyde anksiyeteye sebep olabileceğini söylemiştir.

Otoriter anne-baba tutumu çocukların fikirlerini benimsemeyen, çocuklarla ilgili durumlarda da çocukların isteklerini önemsemeyen anne-baba tutumudur. Bu doğrultuda ergenlerin algıladığı anne-baba tutumunun otoriter olması halinde ergenlerde kaygı düzeyinin de yüksek çıkması beklenen ve gözlenen bir durumdur (Pektaş Selami, 2016). Pektaş Selami (2016), ergenlerle ilgili yaptığı çalışmasında otoriter anne-babaların çocuklarının durumluk kaygı ve süreklilik kaygı düzeylerini yüksek bulmuştur. Kaya, Bozaslan & Genç (2012) yaptığı çalışmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Bu bulgular araştırmamızdaki bulguları doğrular niteliktedir.

Araştırma kapsamında ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının cinsiyet değişkenine göre anksiyete düzeylerini incelendiğinde, demokratik ailelerde kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” saptanmıştır. İzin verici-ihmkâr ailelerde kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin

anksiyete düzeyleri “orta” saptanmıştır. Otoriter ailelerde kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” saptanmıştır. “İzin verici-müsamahakâr” ailelerde kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “orta”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” saptanmıştır. İzin verici-ihmkâr, otoriter ve izin verici müsamahakâr ailelerde kız ergenlerin anksiyete düzeyleri daha yüksek bulunmuştur.

Genel anlamda yapılan çalışmalarla sosyal anksiyetesi olan bireylerin anne-babalarını korumacı, ihmkâr, reddedici olarak algıladıkları ve anne-babalarının kendilerini mahcup etme eğiliminde oldukları ortaya konmuştur (Hudson & Rapee, 2000). Kaplan & Ak (2018) yapmış oldukları çalışmada anne-baba tutumlarını otoriter olarak algılayan ergenlerin anksiyete ve depresyon puan ortalamalarını, anne-babalarını demokratik olarak algılayan ergenlerin anksiyete ve depresyon puan ortalamalarından yüksek bulmuşlardır.

Ergenlerin her zaman huzurlu ve sağlıklı olabilmeleri için ihtiyaçlarının yeterli düzeyde karşılandığı ve kuralların uygun bir biçimde öğretildiği anne-baba tutumlarına sahip ailelerde çocukluk dönemini tamamlamaları gerekmektedir. Bu sebeple anne-babaların ergenleri geliştiren sağlıklı davranış ve tutumları önem taşımaktadır (Tahiroğlu vd., 2009). İletişimin güçlü olduğu aile içerisinde yetişen çocuklar, gelişimleri için yeterli becerileri kazanmaktadırlar ve sosyal çevrelerinde aktif, bağımsız ve başarılı bireyler olmaktadır. Yapılan çalışmalarla demokratik ailelerde yetişen çocukların sosyal çevrelerinde daha atılgan, fikirlerini zorlanmadan paylaştığı, yaratıcı oldukları; baskıcı ve katı kuralların veya tutarsız tutumların hâkim olduğu ailelerde yetişen çocukların ise sosyal ilişkilerinde kendilerini şiddet ve saldırganlıkla kabul ettirmeye çalıştıkları, kendilerini ifade etmekte zorlandıkları görülmüştür (Pektaş Selami, 2016).

10. SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu araştırma, ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarının depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri ile ilişkisinin saptanması amacıyla yapılmıştır. Araştırmaya 517 ergen katılmıştır. 517 ergenin sosyodemografik özellikleri incelendiğinde, %54,7'sinin kız (283), %45,3'ünün (234) erkek olduğu saptanmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin yaş gruplarına göre dağılımları incelendiğinde, 15 yaşındakilerin oranı %58,4 (302), 16 yaşındakilerin oranı %17,8 (92), 17 yaşındakilerin oranı %16,4 (85), 18 yaşındakilerin oranı %7,4 (38) olarak saptanmıştır. Yani araştırmaya katılanların büyük çoğunluğu 15 ve 16 yaşındaki ergenlerden oluşmaktadır. Araştırmaya katılan ergenlerin sınıflarına göre dağılımları incelendiğinde, 9. sınıfa devam eden ergenlerin oranı %46,6 (241), 10. sınıfa devam edenlerin oranı %23,4 (121), 11.sınıfa devam edenlerin oranı %11 (57), 12.sınıfa devam edenlerin oranı %19 (98) olarak saptanmıştır. Böylelikle araştırmaya katılan ergenlerin çoğunluğunun 9. ve 10.sınıfa devam eden ergenlerden oluştuğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin ikamet ettikleri ilçelere göre dağılımları incelendiğinde, Meram ilçesinde ikamet edenlerin oranı %35,8 (185), Selçuklu ilçesinde ikamet edenlerin oranı %35,4 (183), Karatay ilçesinde ikamet edenlerin oranı %28,8 (149) olarak saptanmıştır. Yani araştırmaya katılan ergenlerin çoğunluğunun birbirine yakın bir oranla Meram ve Selçuklu ilçesinde ikamet ettiği görülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin kardeş sayılarının dağılımları incelendiğinde, kardeşi olmayanların oranı %4,6 (24), 2 kardeş olanların oranı %38,3 (198), 3 kardeş olanların oranı %37,7 (195), 4 ve üzeri kardeş olanların oranı %19,3 (100) olarak saptanmıştır. İlk çocuk olanların oranı %43,1 (223), 2. çocuk olanların oranı %32,9 (170), 3. çocuk olanların oranı %15 (78), 4. ve üzeri çocuk olanların oranı %9 (46) olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin çoğunluğunun kardeş sayısının 2 ve 3 ve ergenlerin çoğunluğunun ailenin ilk ve 2. çocuğu olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin aile gelir düzeylerinin dağılımları incelendiğinde ise aile gelir düzeyi düşük olanların oranı %6,7 (35), orta olanların oranı %55,5 (287), iyi olanların oranı %34,6 (179), çok iyi olanların oranı %3,1 (16) olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin genelinde aile gelir düzeyi orta olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin %43,7'sinin (226) herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilendiği, %56,3'ünün (291) herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenmediği saptanmıştır. Ergenlerin çoğunluğunun herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenmediği

görülmektedir. Araştırmaya katılan ergenlerin anne-baba eğitim durumlarının dağılımı incelendiğinde, annesi okur-yazar olmayanların oranı %0,2 (1), babası okur-yazar olmayanların oranı %0,4 (2) olarak saptanmıştır. Annesi okur-yazar olanların oranı %0,8 (4), babası okur-yazar olanların oranı %1 (5) olarak saptanmıştır. Anne eğitim durumu ilkokul olanların oranı %38,9 (201), baba eğitim durumu ilkokul olanların oranı %22,1 (114) olarak saptanmıştır. Böylelikle araştırmaya katılan ve anneleri ilkokul mezunu olan ergenlerin, babaları ilkokul mezunu olan ergenlerden sayıca fazla olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumu ortaokul olan ergenlerin oranı %13,7 (71), baba eğitim durumu ortaokul olan ergenlerin oranı %13,7 (71) olarak saptanmıştır. Oranların birbirine eşit olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumu lise olanların oranı %22,4 (116), baba eğitim durumu lise olanların oranı %23,2 (120) olarak saptanmıştır. Oranların birbirine yakın seyrettiği görülmektedir. Ancak baba eğitim durumu lise olan ergenlerin, anne eğitim durumu lise olan ergenlerden fazla olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumu üniversite olan ergenlerin oranı %18,6 (96), baba eğitim durumu üniversite olan ergenlerin oranı %32,1 (166) olarak saptanmıştır. Bu durumda baba eğitim durumu üniversite olan ergenlerin, anne eğitim durumu üniversite olan ergenlerden fazla olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumu yüksek lisans olan ergenlerin oranı %5,2 (27), baba eğitim durumu yüksek lisans olan ergenlerin oranı %6,6 (34) olarak saptanmıştır. Bu durumda baba eğitim durumu yüksek lisans olanların oranının, anne eğitim durumu yüksek lisans olanların oranından fazla olduğu görülmektedir. Anne eğitim durumu doktora olanların oranı %0,2 (1), baba eğitim durumu doktora olanların oranı %1 (5) olarak saptanmıştır. Araştırmaya katılan ergenlerin çoğunluğunun anne eğitim durumunun sırasıyla ilkokul, lise ve üniversite olduğu görülmektedir. Baba eğitim durumunun ise sırasıyla üniversite, lise ve ilkokul olduğu görülmektedir. Lise eğitim durumunun her ikisinde de 2. sırayı paylaştığı görülmektedir (Tablo 1).

Ergenlerin cinsiyet değişkeni ile anne-baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak kız ergenlerin çoğunluğunun anne-babalarını “demokratik” ardından “izin verici-ihkalkâr” ardından “otoriter”; erkek ergenlerin çoğunluğunun anne-babalarını “izin verici-müşamahakâr” ardından “demokratik” ve ardından eşit oranlarda “otoriter” ve “izin verici-ihkalkâr” olarak algıladığı

bulunmuştur. Kız ergenler çoğunlukla anne-babalarını “demokratik”, erkek ergenler ise çoğunlukla anne-babalarını “izin verici-müsamahakâr” olarak algılamaktadır.

Ergenlerin yaş değişkeniyle kabul-ilgi alt boyutu ve yaş değişkeniyle kontrol-denetleme alt boyutu arasında istatistiksel olarak farklılık saptanmıştır. 15 ile 17 yaş arasında algılanan kabul-ilgide değişim olduğu, 15 ile 18 yaş arasında algılanan kontrol-denetlemede değişim olduğu saptanmıştır. Yine ergenlerin okumakta olduğu sınıf ile kabul-ilgi ve kontrol-denetleme alt grupları toplam puanları arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. 9.sınıf ile 10 ve 12.sınıfa devam eden ergenler arasında kabul-ilgi alt boyutunda, 9.sınıf ile 11 ve 12.sınıfa devam eden ergenler arasında algılanan kontrol-denetleme alt grubunda anlamlı bir farklılık olduğu saptanmıştır.

Ergenlerin kardeş sayısı değişkeni ile algılanan anne-baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak kardeşi olmayan ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “izin verici-ihmkâr”, 2 kardeş olan ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “demokratik”, 3 kardeş olan ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “demokratik”, 4 ve üzeri kardeş olan ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “izin verici-ihmkâr” olarak algılamaktadırlar. Genel manada ailede çocuk sayısı arttıkça dengeli tutumun sergilenmesinin zorlaşacağı düşünülmektedir. Ancak araştırma kapsamında bu düşüncelere paralel sonuçlara ulaşılmamıştır.

Ergenlerin aile gelir düzeyi ile algılanan anne-baba tutumları arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak aile gelir düzeyi düşük ve orta olan ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “izin verici-ihmkâr”, aile gelir düzeyi iyi ve çok iyi olan ergenlerin çoğunluğu anne-babalarını “demokratik” olarak algılamaktadırlar. Aile gelir düzeyi anne-babaların benimsediği ve ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarını etkilemektedir.

Ergenlerin anne eğitim durumu değişkeni ile psikolojik özerklik alt boyutu toplam puanı arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. Yine baba eğitim durumu değişkeni ile kabul-ilgi alt boyutu toplam puanı arasında istatistiksel olarak bir farklılık saptanmıştır. Annesi okur-yazar olan ergenlerin çoğunluğu anne-babasını “otoriter”, annesi ilköğretim mezunu olan ergenlerin çoğunluğu “demokratik”, annesi ortaokul mezunu olan ergenlerin çoğunluğu “izin verici-ihmkâr”, annesi lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan ergenlerin çoğunluğu anne-babasını “demokratik” olarak algılamaktadır.

Babası okur-yazar olan ergenlerin çoğunluğu anne-babasını “otoriter”, babası ilköğretim mezunu olan ergenlerin çoğunluğu “izin verici-ihmalî”, babası ortaokul, lise, üniversite ve yüksek lisans mezunu olan ergenlerin çoğunluğu anne-babasını “demokratik”, babası doktora mezunu olan ergenlerin çoğunluğu anne-babasını “izin verici-ihmalî” olarak algılamaktadır.

Ergenlerin yaş değişkeni ile depresyon, anksiyete, stres düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Ergenlerin yaşları 15’ten 17’ye ve 16’dan 17’ye doğru arttıkça depresyon, anksiyete ve stres düzeyi de artmaktadır. Yaş arttıkça depresyonun 0,195 puan, anksiyetenin 0,115 puan ve stresin de 0,113 puan arttığı bulunmuştur.

Ergenlerin okumakta olduğu sınıf değişkeni ile depresyon, anksiyete ve stres düzeyi arasında anlamlı bir ilişki saptanmıştır. Pozitif yönlü bir ilişki bulunmuştur. Ergenlerin sınıf düzeyi arttıkça depresyon düzeyinde 0,214, anksiyete düzeyinde 0,109 ve stres düzeyinde 0,127’lik artış meydana gelmiştir.

Ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenip ilgilenmediğini gösteren değişken ile depresyon düzeyi arasında pozitif bir ilişki olduğu saptanmıştır. Herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenmeyen ergenlerin herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgilenen ergenlere göre depresyon düzeyinde 0,102’lik bir artış meydana gelmiştir.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre depresyon düzeylerinin analiz sonuçları incelendiğinde anne-baba tutumları ile depresyon düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak ailesinde anne-baba tutumu “demokratik” olan ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, “izin verici-ihmalî” tutum içindeki ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, “otoriter” tutum içindeki ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, “izin verici-müşahakâr” tutum içindeki ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” düzeyde bulunmuştur.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre anksiyete düzeylerinin analiz sonuçları incelendiğinde anne-baba tutumları ile anksiyete düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak ailesinde anne-baba tutumu “demokratik” olan ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal”, “izin verici-ihmalî” tutum içindeki ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, “otoriter” tutum içindeki ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, “izin verici-müşahakâr” tutum içindeki ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeyde bulunmuştur.

Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarına göre stres düzeylerinin analiz sonuçları incelendiğinde anne-baba tutumları ile stres düzeyleri arasında anlamlı bir ilişki bulunmamıştır. Ancak ailesinde anne-baba tutumu “demokratik” olan ergenlerin stres düzeyleri “normal”, “izin verici-ihmkâr” tutum içindeki ergenlerin stres düzeyleri “ileri”, “otoriter” tutum içindeki ergenlerin stres düzeyleri “normal”, “izin verici-müsamahakâr” tutum içindeki ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeyde bulunmuştur.

“Demokratik” tutum içindeki kız ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-ihmkâr” tutum içindeki kız ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” düzeydedir. “Otoriter” tutum içindeki kız ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-müsamahakâr” tutum içindeki kız ve erkek ergenlerin depresyon düzeyleri “normal” düzeydedir.

“Demokratik” tutum içindeki 9, 10, 11 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, “izin verici-ihmkâr” tutum içindeki 9, 10, 11 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri”, “otoriter” tutum içindeki 9 ve 10.sınıfa devam eden ergenlerin depresyon düzeyleri “normal”, 11 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin depresyon düzeyleri “çok ileri” düzeydedir.

“Demokratik” tutum içindeki kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-ihmkâr” tutum içindeki kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “orta” ve aynı oranla “normal” düzeydedir. “Otoriter” tutum içindeki kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-müsamahakâr” tutum içindeki kız ergenlerin anksiyete düzeyleri “orta”, erkek ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeydedir.

“Demokratik” tutum içindeki 9, 10, 11 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal”, “izin verici-ihmkâr” tutum içindeki 9 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok ileri”, 10.sınıfa devam eden ergenlerin anksiyete düzeyleri “orta”, 11.sınıfa devam eden ergenlerin anksiyete düzeyleri “ileri” düzeydedir. “Otoriter” tutum içindeki 9 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin anksiyete düzeyleri “çok

ileri” düzeydedir. “İzin verici-müsamahakâr” tutum içindeki 9, 10, 11 ve 12.sınıfa devam eden ergenlerin anksiyete düzeyleri “normal” düzeydedir.

“Demokratik” tutum içindeki kız ergenlerin stres düzeyleri “normal”, erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-ihmkâr” tutum içindeki kız ergenlerin stres düzeyleri “ileri”, erkek ergenlerin stres düzeyleri “orta” düzeydedir. “Otoriter” tutum içindeki kız ergenlerin stres düzeyleri “çok ileri”, erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-müsamahakâr” tutum içindeki kız ergenlerin stres düzeyleri “orta”, erkek ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeydedir.

“Demokratik” tutum içindeki düşük, orta, iyi ve çok iyi aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “normal” düzeydedir. “İzin verici-ihmkâr” tutum içindeki düşük ve çok iyi aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “orta”, orta aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “çok ileri”, iyi aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “ileri” düzeydedir. “Otoriter” tutum içindeki düşük aile gelirine sahip ergenlerin stres düzeyleri “normal”, orta aile gelirine sahip ergenlerin stres düzeyleri “normal” ve aynı oranda “ileri”, iyi aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “normal” ve “çok ileri”, çok iyi aile gelirine sahip ergenlerin stres düzeyleri “ileri” ve aynı oranda “çok ileri” düzeydedir. “İzin verici-müsamahakâr” tutum içindeki düşük, orta, iyi aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “normal”, çok iyi aile gelir düzeyine sahip ergenlerin stres düzeyleri “orta” düzeydedir.

Araştırmanın benzer konularda yapılacak olan çalışmalara katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırma Konya ilinin merkez ilçelerinde ikâmet eden ergenlerle sınırlı kaldığından il sayısı veya ilçe sayıları artırılarak ve yaş grupları geniş tutularak benzer konularda tekrardan çalışmalar yapılabilir. Araştırmada ergenlerin algıladığı anne-baba tutumlarına yönelik ölçek kullanılmıştır. Aynı zamanda anne-babaların benimsediğini düşündükleri tutumları anlayabilmek adına ve ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumlarıyla bu tutumları karşılaştırabilmek adına anne-babalar da araştırmaya dâhil edilebilir. Başka bir araştırmada anne ve baba tutumlarının ayrı ayrı araştırıldığı ölçekler kullanılabilir. Nihayetinde her ailede hem anne hem babalar aynı tutumu benimsemez ya da ergen yalnızca annesi ya da yalnızca babası ile bulunabilir ya da ergen yalnızca anne tutumunu ya da yalnızca baba tutumunu daha belirgin algılayabilir. Bu olasılıklar da göz önünde bulundurularak yeni araştırmalar yapılabilir.

Anne-babaların anne-baba tutumları hakkında bilgilendirilmesi, sağlıklı anne-baba tutumlarına yönlendirilmesiyle ergenlerde depresyon, anksiyete ve stres düzeyleri azaltılabilir. Anne-babaların ergenlik döneminde ergenleri depresyon, anksiyete ve strese götürmeyecek tutum ve davranışları benimsemeleri oldukça önemlidir. Bu sebeple aile danışmanları anne-babalara ergenlerin gelişim dönemleri, anne-baba tutumları, ergenlerin karşılaşılabileceği duygu durum bozuklukları, anksiyete ve stres hakkında geniş çaplı bilgilendirici, destekleyici, yönlendirici eğitimler düzenleyebilir. Bu eğitimler belirli aralıklarla düzenlenebilir. Ailenin ergenlik dönemindeki çocuklarının ergenlik dönemi süresince devam edebilir. Bu düzende devam eden eğitimlerin daha nitelikli olacağı düşünülmektedir. Gerekli durumlarda aileyle birlikte ergenlerin de anne-babalarıyla katılım sağlayacağı, anne-baba ve çocuk ilişkilerinin sevgi, saygı, güvene dayalı geliştirileceği, ergenlerin ve ailenin destekleneceği, ergenlere stres, anksiyete, depresyona yönelik etkin baş etme stratejilerinin anlatılacağı, kazandırılacağı, anne-babayla birlikte tüm aile bireylerinin, farklı aile gruplarının da katılım sağlayacağı grup çalışmaları yapılabilir. Bu açıdan grup çalışmaları oldukça işlevsel olabilir. Grup çalışmaları ile anne-babalara tutumlar hakkında ve ergenlerle ilgili birçok konuda psiko-eğitsel çalışmalar düzenlenebilir. Böylece benzer problemleri olan, ergenlik döneminde çocuklarıyla ilgili benzer problemlerle karşılaşan anne-babalar birlik olmayı ve birlik içerisinde çözüme ulaşmayı deneyimleyebilir. Gençlik ve Spor Bakanlığı ve MEB bünyesinde ergenlere yönelik spor ve sanat dalı ile ilgili sosyal aktiviteler düzenlenebilir. Böylece ergenlerin depresyon, anksiyete, stres düzeyleri azaltılabilir. Yine Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ve ilgili bakanlıklar ortak çalışmalarla sosyal hizmet uzmanları, psikologlar, psikolojik danışman ve rehber öğretmenlerin, çocuk gelişim uzmanlarının bulunduğu profesyonel meslek gruplarıyla birlikte okullarda ailelere yönelik eğitimler düzenleyebilir. Bu eğitimlere anne-babaların da katılım sağlamasına özen gösterilmelidir. Bu eğitimlerle yine anne-babalara sergiledikleri tutumlar hakkında bilgilendirilmeler yapılmalı ve benimsedikleri tutum ve davranışların ergenler üzerindeki büyük etkileri konuşulmalıdır. Ergenlerin gerçekleştirdikleri çoğu davranış ve tutumların anne-babalardan rol model alındığı konusunda anne-babalara detaylı bilgilendirmeler yapılmalıdır.

Sonuç olarak, anne-baba tutumlarının ergenlerin depresyon, anksiyete ve stres düzeylerine etkisi olduğu söylenebilir. Bu yüzden anne-babaların ergenlik dönemi ve

öncesi dönemlerde sağlıklı tutumları benimsemesi; depresyon, anksiyete ve stres düzeyi normal düzeyde seyreden bireyler yetiştirilmesi açısından oldukça önemlidir. Bu sebeple anne-babaların ergenlik dönemi gelişim özelliklerine, anne-baba tutumlarına yönelik konunun uzmanları tarafından verilecek eğitimlere katılımı gereklidir. Bu eğitimlerle sağlıklı ruh yapısına sahip bireylerin yetişmesine katkı sağlanabilir ve ergenlik dönemi sağlıklı bir sürece dönüşebilir. Böylelikle ergenlik dönemi ve sonraki dönemlerde ortaya çıkabilecek psikiyatrik bozuklukların önüne geçilebilir.

KAYNAKLAR

- Ahioğlu, E. N., Lindberg (2011). Piaget ve ergenlikte bilişsel gelişim. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 19(1), 1-10.
- Akçan Parlaz, E., Öngel, K., Tekgöl N., Karademirci E. (2012). Ergenlik dönemi: fiziksel büyüme, psikolojik ve sosyal gelişim süreci. *Turkish Family Physician*, 3(4), 10-16.
- Akgöz Aktaş, G. (2017). *Baba katılımı ve çocuk uyumu arasındaki ilişkinin incelenmesi: anne bekleliliği ve evlilik uyumunun etkisi*. Yüksek lisans tezi, Mersin Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Mersin.
- Akkuş Çutuk, Z. (2017). *Duygusal dışavurum amaçlı psiko-eğitim programının ergenlerin depresyon, anksiyete ve stres düzeyine etkisi*. Doktora tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya.
- Akkuş Çutuk, Z., Kaya, M. (2018). Depresyon, anksiyete ve stres ölçeği (DASS-42) lise formu: Türkçe geçerlik ve güvenilirliği, *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 17(68), 1327-1336.
- Aktaş, S. (2011). *9. sınıfta anne baba tutumları ve benlik saygısı arasındaki ilişkinin bazı değişkenler açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Aldwin, C., (2007). *Stress, coping, and development: an integrative perspective*. The Guilford Press.
- Alisinanoğlu, F. (2002). Gençlik dönemi özellikleri ve genç anne-baba iletişimi. *Eğilim ve Bilim*, 27(123), 62-63.
- Altuntaş, G. (2012). *Boşanmış ebeveynler ile boşanmamış ebeveynlerin lise birinci, ikinci, üçüncü sınıflarında okuyan çocuklarının sürekli öfke ve öfke ifade tarzı, benlik saygısı ve anksiyete düzeylerinin karşılaştırılması*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Anxiety disorders in teenagers*. (2019, 5 Şubat). Erişim adresi: <https://raisingchildren.net.au/pre-teens/mental-health-physical-health/stress-anxiety-depression/anxiety-disorders>. Erişim tarihi: 21 Şubat 2021.
- Aral, N., Baran, G., Bulut, S., Çimen, S. (2000). *Çocuk gelişimi*. Yapa Yayınları.
- Avenevoli, S., Swendsen, J., He, J. P., Burstein, M., & Merikangas, K. (2015). Major depression in the national comorbidity survey- adolescent supplement: Prevalence, correlates, and treatment. *J Am Acad Child Adolesc Psychiatry*, 54(1), 37-44.
- Aydın, E. (2019). *Ergenlerin algılanan anne baba tutumlarının benlik saygısı ve psikolojik iyi oluş ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzincan.
- Aydoğdu, F., Dilekmen, M. (2016). Ebeveyn tutumlarının çeşitli değişkenler açısından değerlendirilmesi. *Bayburt Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(2), 570-585.

- Barnes, N., Olson, D. (1985). Parental-adolescent communication and the circumplex model. *Child Development*, 56, 438-447.
- Basut, E., Erden, G. (2005). Suça yönelen ve yönelmeyen ergenlerin stres belirtileri ve stresle başa çıkma örüntüleri yönünden incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 12(2), 48-55.
- Başer, E. (2020). *Yaygın anksiyete bozukluğu olan ergenlerde anne baba tutumlarının incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, Nevşehir.
- Baumrind, D. (1991). The influence of parenting style on adolescent competence and substance use. *Journal of Early Adolescence*, 11(1), 56-95.
- Beidel, D. C., Turner, S. M., & Morris, T. L. (1999). Psychopathology of childhood social phobia. *Journal of the American Academy of Child Adolescent Psychiatry*, 38(6), 643-650.
- Bilecik, S. (2017). Anne baba tutumlarının bireylerin din algısına etkisi. *Değerler Eğitimi Dergisi*, 15(33), 7-38.
- Bilgili, S. (2020). *Aile iletişim kalıplarının ebeveyn tutumları ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Birmaher, B., Ryan, N. D., Williamson, D. E., Brent, D. A., Kaufman, J., Dahl, R. E., Perel, J., & Nelson, B. (1996). Childhood and adolescent depression: A review of the past 10 years. Part I. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 35(11), 1427-1439.
- Bouma, E. M., Ormel, J., Verhulst, F. C., & Oldehinkel, A. J. (2008). Stressful life events and depressive problems in early adolescent boys and girls: The influence of parental depression, temperament and family environment. *Journal of Affective Disorders*, 105(1), 185-193.
- Byrne, D. G., Davenport, S. C., & Mazanov, J. (2007). Profiles of adolescent stress: The development of the adolescent stress questionnaire (ASQ). *Journal of Adolescence*, 30(3), 393-416.
- Canbay, H. (2010). *Lise öğrencilerinin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Campagne, D. M. (2019). Stress and perceived social isolation (loneliness). *Arch Gerontol Geriatr*, 82, 192-199.
- Can, R., Türkyılmaz M., Karadeniz, A. (2010). Ergenlik dönemi öğrencilerinin okuma alışkanlıkları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3), 1-21.
- Cejudo, J., López-Delgado, M. L., Rodrigo-Ruiz, D., & Losada, L. (2018). Emotional intelligence and its relationship with levels of social anxiety and stress in adolescents. *Int. J. Environ. Res. Public Health*, 15, 1073.
- Cernis, E., Chan, C. & Cooper, M. (2019). What is the relationship between dissociation and self-harming behaviour in adolescents, *Clin Psychol Psychother*, 26, 328–338. Doi:10.1002/cpp.2354

- Ceylan, V., Binay, H., Yalçın, M. H., Bilginer, M. A. (2016). Çocukların algıladıkları anne baba tutumları ile depresyon düzeyi arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Psikoloji Araştırmaları*, 3, 6-40.
- Chernopolski, P. M. (Ed.), Shapekova, N. L. (Ed.), Sançar, B. (Ed.), & Ak, B. (Ed.). (2019). *Recent studies in health sciences*. Sofia.
- Cohen, S., & Wills, T. A. (1985). Stress, social support, and the buffering hypothesis. *Psychological Bulletin*, 98(2), 310–357.
- Cheek, J.M. (2010). Shyness. In M. Augustyn, B. Zuckerman, & E. B. Caronna (Eds.), *The Zuckerman Parker Handbook of Developmental and Behavioral Pediatrics for Primary Care* (3rd ed., pp. 352-354). Philadelphia: Lippincott, Williams & Wilkins
- Compas, B. E. (1987). Coping with stress during childhood and adolescence. *Psychological Bulletin*, 101(3), 393–403.
- Çakır, G., Aydın, G. (2005). Parental attitudes and ego identity status of Turkish adolescents. *Adolescence*, 40(160), 847-859.
- Çalış, N. (2019). *Ergenlik döneminde bulunan öğrencilerin aile ilişkilerinin okul yaşamına yansımaları ve okul sosyal hizmeti*. Doktora tezi, Hacettepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Çelik, M. A. (2019). *Lise öğrencilerinin anne-baba tutumlarının kişilerarası problem çözme becerisi ile ilgisi*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çetinkaya, S. (2019). *Algılanan anne baba tutumlarının ergenlerde akıllı telefon bağımlılığı ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Çivitci, A. (2006). Ergenlerde mantıkdışı inanç ve sürekli kaygı ilişkisi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 7(12), 27-39.
- Çok, F., Kutlu, Ö. (2016). *Ergenlerin cinsel eğitimi bir program denemesi*. Pegem Akademi.
- Demir, E. K. (2007). *Ebeveyn tutum ölçeği (ebö)*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Demir, V., Yıldırım, B. (2017). Sanatla terapi programının üniversite sınavına hazırlanan öğrencilerin depresyon, anksiyete v stres belirti düzeylerine etkililiği. *Ege Eğitim Dergisi*, 1(18), 311-344.
- Dilge Yıldırım, D. (2018). *10-14 yaş ergenlerin öz yeterlik düzeyinin anksiyete duyarlılığı ve ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Dogra, N., Parkin, A., Gale, F., & Frake, C. (2009). *A multidisciplinary handbook of child and adolescent mental health for front-line professionals*. Philadelphia, PA: Jessica Kingsley Publishers.
- Dokuyan, M. (2016). 12. sınıf öğrencilerinde algılanan anne-baba tutumları ile benlik saygısı arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 2(2), 1-21.

- Dokuzlu, E. (2016). *18-25 yaş arası üniversite öğrencilerinde anne-baba tutumunun kişinin kaygı düzeyleri ve bağlanma tipi ile ilişkisi*. Yüksek lisans tezi, Üsküdar Üniversitesi, Sosyal Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Duygulu, S. (2018). *Yeni nesil ebeveynlik ve helikopter aileler: k kuşağı ve teknolojik kuşak*. İstanbul.
- Dönmez, D. (2019). *Yeni nesil ebeveynlik ve sosyal medya bağlamında blogger anneler*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Ekşi, H., Barış, Ş., Demir, İ. H. (2020). Ergenlerde helikopter ebeveyn tutumu, şişirilmiş benlik: duygusal özerklik, sosyal kaygı değişkenlerinin aracı etkisi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 18, 83-100.
- Ergenlikte sosyal gelişim*. (t.y.). Erişim adresi: www.ruhsalgelisim.com/yazilarim/index.php. Erişim tarihi: 22 Şubat 2021.
- Eroğlu, F. (2017). *Evli bireylerde psikolojik iyi oluş ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Erözkan, A. (2009). The predictors of depression in eighth grade primary school students. *Elementary Education Online*, 8(2), 334-345.
- Ersoy, E. (2018). The role of perceived parental attitudes and self-esteem in predicting secondary school students' depression. *Cypriot Journal of Educational Science*, 13(3), 299-309.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergenlik döneminde stres ve başa çıkma. *Yüzyüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 6(2), 20-37.
- Eskin, M., Ertekin, K., Harlak, H., Dereboy, Ç. (2008). Lise öğrencisi ergenlerde depresyonun yaygınlığı ve ilişkili olduğu etmenler. *Türk Psikiyatri Dergisi*, 19(4), 382-389.
- Espejo, E. P., Hammen, C. L., Connolly, N. P., Brennan, P. A., Najman, J. M., & Bor, W. (2006). Stress sensitization and adolescent depressive severity as a function of childhood adversity: A link to anxiety disorders. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 35(2), 287-299.
- Essau, C. A., Conradt, J., Petermann, F. (1999). Frequency and comorbidity of social phobia and social fears in adolescents. *Behaviour Research and Therapy*, 37, 831-843.
- Eşsizozlu, A., Yenilmez, Ç., Güleç, G., Yazıcıoğlu, Y. (2012). *Aile yapısı ve ilişkileri*. (Ç. Yenilmez, Ed.). Eskişehir
- Fraenkel, J. R. ve Wallen, N. E. (2009). The nature of qualitative research. How to design and evaluate research in education, seventh edition. Boston: McGraw-Hill, 420.
- Gentry, J. H., & Campbell, M. (2002). *A reference for professionals developing adolescents*. Washington.
- Gibbons, F., Kingsbury, J. H., & Gerrard, M. (2012). Social-psychological theories and adolescent health risk behavior. *Social and Personality Psychology Compass*, 6(2), 170-183.

- Göksan Yavuz, B., Yeser, İ., Karamustafaloğlu, O., Bakım, B., Gündoğar, A. (2015). İstanbul'da bir grup lise öğrencisinde ebeveyn tutumlarının etkileri. *Arch Neuropsychiatr*, 52, 19-23.
- Greenberger, D., & Padesky., C. A. (2019). *Evinizdeki terapist*. İstanbul.
- Grills-Taquechel, A. E., Norton, P., & Ollendick, T. H. A. (2010). A longitudinal examination of factors predicting anxiety during the transition to middle school. *Anxiety Stress Copin*, 23, 493-513.
- Güçlü, N. (2001). Stres yönetimi. *G.Ü. Gazi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 21(1), 91-109.
- Güdek, K., Yetim, A., Baş, F., Kılıç, A. (2016). Ergenlik ve sosyal çalışma. *Çocuk Dergisi*, 16(3-4), 92-97.
- Gülkaya, M. (2018). *Ergenlerin algıladıkları ve mevcut anne baba tutumları arasındaki ilişki ve algılanan anne baba tutumlarının bazı değişkenlere göre incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Ufuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Günalp, A. (2007). *Farklı anne baba tutumlarının okul öncesi eğitim çağındaki çocukların özgüven duygusunun gelişimine etkisi (Aksaray ili örneği)*. Yüksek lisans tezi, Selçuk Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Gürol Işık, İ. (2016). *Object relations, perceived parental rearing styles and defense mechanisms in relation to personality traits and symptoms of personality disorders*. Doktora tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Grant, D. M. (2013). *Anxiety in Adolescence. Handbook of Adolescent Health Psychology* (W. T. O'Donohue, L. T. Benuto, L. W. Tolle, Ed.). Springer Science and Business Media.
- Harrington, R., Vostanis, P. (1995). Longitudinal perspectives and affective disorder in children and adolescents. *The depressed child and adolescent: Developmental and clinical perspectives*, 311-341.
- Huang, C. Y., Costeines, J., Ayala, C. & Kaufman J. S. (2014). Parenting stress, social support, and depression for ethnic minority adolescent mothers: impact on child development, *J Child Fam Stud*, 23(2), 255-262. Doi:10.1007/s10826-013-9807-1
- Hudson, J. L., Rapee, R. M. (2000). The origins of social phobia. *Behavior Modification*, 24(1) 102-130.
- Isıtan, G. (2019). *Çocuklarda anne baba tutumlarının otomatik düşünceler mutluluk ve depresyon düzeyleriyle ilişkilerinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Arel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- İkiz, S. (2015). *Okul öncesi dönem çocuklarında fiziksel ve ilişkisel saldırganlığın ebeveyn tutumları açısından incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Aydın.
- Janssen, A. (2020). *10 signs your teen is stressed out*. Erişim adresi: <https://www.verywellmind.com/signs-your-teen-is-stressed-out-2611336#citation-4>. Erişim tarihi: 20 Şubat 2021.
- Kalmbach, D. A., Anderson, J. R., & Drake, C. L. (2018). The impact of stress on sleep: pathogenic sleep reactivity as a vulnerability to insomnia and circadian disorders. *J Sleep Res.*, 27(6).

- Kaplan, Y., Ak, T. (2018). Ergenlerde psikolojik belirtiler ve problem davranışlarda anne-baba tutumlarının rolü. *Türkiye Bütüncül Psikoterapi Dergisi*, 1(2), 154-171.
- Karabulut, H., Şendil, G. (2017). Annelik beççiliği ölçeği'nin (abö) türkçe'ye uyarlanması. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 16(61), 686-699.
- Karaman, S. (2019). *Üst kuşak ebeveynlik tutumlarının kişilerin ebeveynlik tutumlarını yordayıcı etkisi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Sabahattin Zaim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Karasar, N. (2005). Bilimsel Araştırma Yöntemi. Ankara: Nobel yayın dağıtım, 81-83.
- Karunan, V. P. (2006). *Adolescent development: perspectives and frameworks*. United Nations Children's Fund (Unicef), New York, NY, 10017, USA.
- Kaya, A. (2010). *İlköğretim öğrencilerinin anne-babalarının çocuk yetiştirme tutumlarının kişilik özelliklerine göre değişkenliğinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Maltepe Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kaya, A., Bozaslan, H., Genç, G. (2012). Üniversite öğrencilerinin anne-baba tutumlarının problem çözme becerilerine, sosyal kaygı düzeylerine ve akademik başarılarına etkisi. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 18, 208-225.
- Kekeç, A. N. (2019). *Ergenlik dönemindeki bireylerde saldırganlık davranışları ve algılanan anne-baba tutumları*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Kim, Y. H (2003). Correlation of mental health problems with psychological constructs in adolescence: final results from a 2-year study. *International Journal of Nursing Studies*, 40(2), 115-124.
- Koç, M. (2004). Gelişim psikolojisi açısından ergenlik dönemi ve genel özellikleri. *Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17, 231-256.
- Kolburan, G., Comert, I. T., Narter, M., Isozen H. (2012). *Parental attitude perception in adolescents by gender*. *Social and Behavioral Sciences*, 47, 1299-1304.
- Kozacıoğlu, G. (1986). Çocukların anksiyete düzeyleri ile annelerinin tutumları arasındaki ilişki. *Psikoloji Çalışmaları*, 84-103.
- Kushner, M. G., Sher, K. J., & Beitman, B. D. (2004). The relationship between alcohol problems and the anxiety disorders. *The American Journal of Psychiatry*, 147, 685-695.
- Küçükyaıcı, G. (2016). *Depresyon belirtileri nedir?* Erişim adresi: <https://cocukvegenc.com/depresyon-belirtileri-nedir/>. Erişim tarihi: 24 Şubat 2021.
- Krapić, N., Hudek-Knezevic, J., & Kardum, I. (2015). Stress in adolescence: effects on development. *International Encyclopedia of the Social & Behavioral Sciences*, Second Edition, 562-569.
- La Greca, A. M., & Harrison, H. M. (2005). Adolescent peer relations, friendships, and romantic relationships: Do they predict social anxiety and depression? *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*, 34, 49-61.

- Lamborn, S.D., Mounts, N.S., Steinberg, L., Dornbusch, S.M. (1991) Patterns of competence and adjustment among adolescents from authoritative, authoritarian, indulgent, and neglectful families. *Child Dev*, 62, 1049-1065.
- Lazarus, R.S., & Folkman, S. (1984). *Stress, Appraisal, and Coping*. Springer, New York.
- Lewinsohn, P. M., Clarke, G. N., Seeley, J. R., & Rohde, P. (1994). Major depression in community adolescents: age at onset, episode duration, and time to recurrence. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 33(6), 809-818.
- Lovibond, P. F. & Lovibond, S. H. (1995). The structure of negative emotional states: comparison of the depression anxiety stress scales (DASS) with the beck depression and anxiety inventories. *Behaviour Research and Therapy*, 33, 335-342.
- Madde bağımlılığı ve stresle başa çıkma yolları*. (2019, 17 Haziran). Erişim adresi: <https://www.yedam.org.tr/madde-bagimlilik-ve-stresle-basa-cikma-yollari>. Erişim tarihi: 19 Şubat 2021.
- Matos, M. G., Barrett, P., Dadds, M., & Shortt, A. (2003). Anxiety, depression, and peer relationships during adolescence: results from the portuguese national health behaviour in school-aged children survey. *European Journal of Psychology of Education*, 18(1), 3-14.
- McGee, R., Feehan, M., Williams, S., & Anderson, J. (1992). DSM-III disorders from age 11 to age 15 years. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry*, 31(1), 50-59.
- McLeod, B. D., Wood, J. J., & Weisz, J. R. (2007). Examining the association between parenting and childhood anxiety: A meta-analysis. *Clinical Psychology Review*, 27, 155–172.
- Mental Health Foundation, (2020). Manage and reduce stress, [PowerPoint slaydı]. Erişim adresi: <https://www.mentalhealth.org.uk/sites/default/files/how-to-manage-and-reduce-stress.pdf> (mentalhealth.org.uk).
- Mutlu, E., Yıldırım, D. D. (2019). Aile tutumlarının özyeterlilik ve anksiyeteye ilişkinin incelenmesi. *Atlas International Refereed Journal On Social Sciences*, 16(5), 18-31.
- Newman, M. G., & Erickson, T. M. (2010). Generalized anxiety disorder. In J. G. Beck (Ed.), *Interpersonal processes in the anxiety disorders: Implications for understanding psychopathology and treatment* (pp. 125–152). Washington, DC: American Psychological Association.
- Niwa, M., Jaaro-Peled, H., Tankou, S., Seshadri, S., Hikida, T., Matsumoto, Y., Cascella, N. G., Kano, S., Ozaki, N., Nabeshima, T., & Sawa, A. (2013). Adolescent stress-induced epigenetic control of dopaminergic neurons via glucocorticoids. *Science*, 339(6117), 335-339.
- Okumuş, V. (2018). *Çocukların sosyal medya kullanımları ile ebeveyn tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.

- Oral, S. O. (2015). *Mahkumların algıladıkları ebeveyn tutumları ile algıladıkları sosyal destek düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Haliç Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öner, P., Türkçapar, H., Üneri Özden, Ş. (2008). Çocuk ve ergenlerde bilişsel davranışçı terapi: anksiyete bozuklukları. *Kriz Dergisi*, 16(1), 11-18.
- Özbay, H. ve Öztürk, E. (1992). *Gençlik*. İletişim Yayınları.
- Özdemir, O., Güzel Özdemir, P., Kadak, M. T., Nasıroğlu, S. (2012). Kişilik gelişimi. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(4), 566-589.
- Özer, D., Kocabıyık, A., Girgin, V., Demiraslan P. (2002). Ergenlerde depresyon: epidemiyoloji, klinik görünüm, komorbidite, seyir, komplikasyonlar. *Düşünen Adam*, 15(2), 90-96.
- Özgen, H. (2017). *Çocukluk çağı ruhsal travmalarının ebeveyn tutumları üzerindeki yordayıcılığı*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Öztürk, M. O., Uluşahin, N. A. (2015). *Ruh sağlığı ve bozuklukları*. Ankara.
- Özyürek, A., Özkan, İ. (2015). Ergenlerin algıladıkları anne-baba tutumları ile sosyal beceri düzeyleri arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Journal of Science Culture and Sport*, 3, 73-88.
- Park, S., Kim, B.N., & Par, M.H. (2016). The relationship between parenting attitudes, negative cognition, and the depressive symptoms according to gender in Korean adolescents, *Int J Ment Health Syst*, 10(35), 2-8. Doi:10.1186/s13033-016-0069-3
- Pektaş Selami, F. (2016). *Ergenlerde anne baba tutumlarının kaygı ve depresyona etkisi: sağlık meslek lisesi ve özel lise öğrencileri üzerinde bir inceleme*. Yüksek lisans tezi, Nişantaşı Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Pawlak, C., Pascual-Sanchez, T., Rae, P., Fischer, W., & Ladame, F. (1999). Anxiety disorders, comorbidity, and suicide attempts in adolescence: A preliminary investigation. *European Psychiatry*, 14, 132–136.
- Perieva, A., Barros, L., Denisa, M., & Peter, M. (2014). The relationships among parental anxiety, parenting, and children's anxiety: The medicating effects of children's vulnerabilities. *Journal of Child and Family Studies*, 23(2), 399-409.
- Pine, D.S., Cohen, P., Gurley, D., Brook, J., & Ma, Y. (1998) The risk for early-adulthood anxiety and depressive disorders in adolescents with anxiety and depressive disorders. *Arch Gen Psychiatry*, 55(1), 56-64.
- Repetti, R.L., Taylor, S.E., & Seeman, T.E., (2002). Risky families: family social environments and the mental and physical health of offspring. *Psychological Bulletin*, 128(2), 330–366.
- Rew, L., (2005). *Adolescent Health: A Multidisciplinary Approach to Theory, Research, and Intervention*. Sage, Thousand Oaks, CA.
- Rook, K.S., (2003). Exposure and reactivity to negative social exchanges: a preliminary investigation using daily diary data. *Journals of Gerontology: Series B: Psychological Sciences and Social Sciences*, 58(2), 100–111.

- Sabiston, C. M., Sedgwick, W. A., Crocker, P. R. E., Kowalski, K. C., & Mack, D. E. (2007). Social physique anxiety in adolescence an exploration of influences, coping strategies, and health behaviors. *Journal of Adolescent Research*, 22(1), 78-101.
- Saczawa, M. E. (2016). *The role of pubertal timing and social network characteristics in predicting adjustment in adolescence and early adulthood*. Doktora tezi, Florida Üniversitesi.
- Sabiston, C. M., Sedgwick, W. A., Crocker, P. R. E., Kowalski, K. C., & Mack, D. E. (2007). Social physique anxiety in adolescence an exploration of influences, coping strategies, and health behaviors. *Journal of Adolescent Research*, 22(1), 78-101.
- Sak, R., Şahin Sak, İ. T., Atlı, S., Şahin, B. K. (2015). Okul öncesi dönem: anne-baba tutumları. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 11(3),972-991.
- Sayar, D. (2019). *Yeni nesil ebeveynlik stillerini biliyor musunuz?* Erişim adresi: <https://www.hurriyet.com.tr/aile/yazarlar/dilara-sayar/yeni-nesil-ebeveynlik-stillerini-biliyor-musunuz-429668>. Erişim tarihi: 08.01.2021.
- Şahin Zeteroğlu, E. (2014). *Altı yaşındaki çocukların anne baba tutumları ile çoklu zekâ alanları ve grup içi etkinlik düzeyleri arasındaki ilişki*. Doktora tezi, Uludağ Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Bursa.
- Schramm, S. H., Moebus, S., Lehmann, N., Bock, E., Galli, U., Obermann, M., Diener, H. C., Yoon, M. S., & Katsarava, Z. (2015). The association between stress and headache: A longitudinal population-based study. *Cephalalgia*, 35(10), 853-863.
- Sevim, S. A. (2014). Leuven algılanan ana babalık ölçeği ergen ve ana baba sürümlerinin uyarlanması. *Düşünen Adam*, 27, 291-300.
- Sezer, Ö., Oğuz V. (2010). Üniversite öğrencilerinde kendilerini değerlendirmelerinin ana baba tutumları ve bazı sosyodemografik değişkenler açısından incelenmesi. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 18(3), 743-758.
- Sömen Bayoğlu, D. (2020). *Ergenlik dönemi cinsel gelişim*. Akademisyen Yayınevi.
- Steinberg, L. (2007). *Ergenlik*. İmge Kitabevi.
- Subaşı, D., Öğretir Özçelik, A. D. (2019). Ergenlerin algıladıkları anne baba tutumlarının farklı değişkenler açısından incelenmesi. *Karatekin Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 7(1), 25-47.
- Sümer, N., Gündoğdu Aktürk, E., Helvacı, E. (2010). Anne-baba tutum ve davranışlarının psikolojik etkileri: türkiye’de yapılan çalışmalara toplu bakış. *Türk Psikoloji Yazıları*, 13(25), 42-59.
- Tahiroğlu, A. Y., Bahalı, K., Avcı, A., Seydaoğlu, G., Uzel, M. (2009). Ailedeki disiplin yöntemleri, demografik özellikler ve çocuklardaki davranış sorunları arasındaki ilişki. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 16(2), 67- 82.
- Tan, O. (2018). *Depresyon vaka örnekleri ve çıkış yolları* (Y. Türk, Ed.). Timaş Yayınları.

- Turan, Ş., Aksoy Poyraz C. (2015). Günlük yaşam stresiyle baş etmek için kullanılan psikoterapi yöntemleri. *Bilişsel Davranışçı Psikoterapi ve Araştırmalar Dergisi*, 3, 133-140.
- Tuzcuoğlu, N. (2003). *Bir aile olmak, anne baba olmanın altın kuralları* (A. Kar, Ed.). Morpa Kültür Yayınları.
- Tuzgöl Dost, M., Aytaç, M., Kıbrıslıoğlu Uysal, N. (2018). Ebeveynlik biçiminin kişilik özellikleri, benlik saygısı ve yaşam doyumunu yordama gücü. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 18(71), 1146-1165.
- Uluhan, E. F. (2013). *Ergenin duygusal gelişimi*. Erişim adresi: <https://www.antalyapsikiyatri.com/cocuk-sorunlari-psikolog/ergenin-duygusal-gelisimi>. Erişim tarihi: 08.01.2021.
- Uygun, N., Kozikoğlu, İ. (2020). Çocukları okul öncesi eğitim kurumlarına devam eden ebeveynlerin tutumlarının incelenmesi. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 9(3), 1494-1507.
- Wilson, G. S., Pritchard, M. E., & Revalee, B. (2005). Individual differences in adolescent health symptoms: the effects of gender and coping. *Journal of Adolescence*, 28(3), 369–379.
- Wolman, B. B. (1998). *Adolescence*. Greenwood Press.
- Vanlede, M., Little, T. D., & Card, N. A. (2007). Action-control beliefs and behaviors as predictors of change in adjustment across the transition to middle school. *Anxiety Stress Coping*, 19, 111–27.
- Varırcıer, Ş. E. (2019). *Yetişkin psikolojik sağlamlığı üzerine bir inceleme: algılanan ebeveyn tutumu, kontrol odağı, algılanan sosyal destek ve stresle başa çıkma stilleri*. Yüksek lisans tezi, İbn Haldun Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.
- Yalnız, A. (2014). *Algılanan anne baba tutumları, kendini sabotaj ve öz-yeterlik arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü.
- Yalom, I. D. (2008). *Ergen terapisi*. Prestij Yayınları.
- Yavuzer, Y. (2011). Okullarda saldırganlık/şiddet: okul ve öğretmenle ilgili risk faktörleri ve önleme stratejileri. *Milli Eğitim*, 192, 43-61.
- Yavuzer, H. (2014). *Ana-baba ve çocuk*. Remzi Kitabevi.
- Yeşilkılıç, B., Çakır, M. A., Dutar, Ş. (2018). Anne baba tutumlarının ergenlerin kimlik statüleri üzerindeki etkisinin bazı değişkenler açısından incelenmesi. *Uluslararası Bilim ve Eğitim Dergisi*, 1(1), 68-77.
- Yıldırım, D. D. (2018). *10-14 yaş ergenlerin öz yeterlik düzeyinin anksiyete duyarlılığı ve ebeveyn tutumu ile ilişkisinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, İstanbul Gelişim Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Yılmaz, A. (2000). Anne baba tutum ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 7(3), 160-172.

- Yılmaz, H. (2019). İyi ebeveyn çocuğu için her zaman her şeyi yapan ebeveyn değildir: algılanan helikopter ebeveyn tutum ölçęęi (ahetö) geliştirme çalışması. *Erken Çocukluk Çalışmaları Dergisi*, 3(1), 3-30.
- Yılmaz, N. (2020). *Lise öğrencilerinde anne baba tutumları ile benlik saygısı ve problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek lisans tezi, Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Çanakkale.
- Zisook, S., Lesser, I., Stewart, J. W., Wisniewski, S. R., Balasubramani, G. K., Fava, M., Gilmer, W. S., Dresselhaus, T. R., Thase, M. E., Nierenberg, A. A., Trivedi, M. H., & Rush, A. J. (2007). Effect of age at onset on the course of major depressive disorder. *Am J Psychiatry*, 164(10), 1539–1546.

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Esmâ Özdemir

Doğum Yeri – Tarihi :

E-Posta Adresi :

EĞİTİM DURUMU

Lisans Öğrenimi : 2018, KTO Karatay Üniversitesi, Sosyal ve Beşeri Bilimler Fakültesi, Sosyal Hizmet Bölümü

Yüksek Lisans Öğrenimi : 2021, KTO Karatay Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Programı

Bildiği Yabancı Diller : İngilizce

Bilimsel Faaliyetleri :

İŞ DENEYİMİ

Stajlar : 2017-2018, Sosyal Hizmet Uzmanı, Konya Büyükşehir Belediyesi Sağlık ve Sosyal Hizmetler Daire Başkanlığı-Sosyal Destek Merkezi

Projeler : Kurumlarda Sosyal Hizmet Çalışanlarının Stresle Başa Çıkma Yöntemlerinin Belirlenmesi ve Stresle Başa Çıkma Kapasitelerinin Artırılması Projesi

Çalıştığı Kurumlar :

Tarih: 26 Nisan 2021

EK 1. KİŞİSEL BİLGİ FORMU

Değerli öğrenciler,

Aşağıda cevaplayacağınız sorular bilimsel bir çalışmada kullanılmak üzere hazırlanmıştır. Amacı; algıladığınız anne-baba tutumlarının depresyon, anksiyete ve stres düzeylerinize etkisini incelemektir. Cevaplarınız tamamen gizli kalacak ve yalnızca bu araştırma için kullanılacaktır. Bu araştırmanın amacına ulaşabilmesi açısından sorulara içten ve gerçekçi yanıtlar vermeniz çok önemlidir. Açıklamaları ve soruları dikkatli bir şekilde okuyunuz ve ilerlemek için 'Sonraki' butonuna basınız. Formun sonuna geldiğinizde ise 'Gönder' butonuna basınız. Katkılarınız için şimdiden teşekkür ederim.

(Kişisel Bilgi Formu 10 maddeden, Anne-Baba Tutum Ölçeği 26 maddeden, son olarak Depresyon-Anksiyete-Stres Ölçeği 42 maddeden oluşmaktadır.)

Sosyal Hizmet Uzmanı / Disiplinlerarası Aile Danışmanlığı Tezli Yüksek Lisans Öğrencisi Esmâ ÖZDEMİR

1. Cinsiyetiniz:

Kız ( ) Erkek ( )

2. Yaşınız:

15 ( ) 16 ( ) 17 ( ) 18 ( )

3. Sınıfınız:

9. Sınıf ( ) 10. Sınıf ( ) 11. Sınıf ( ) 12. Sınıf ( )

4. İkamet ettiğiniz ilçe:

Meram ( ) Selçuklu ( ) Karatay ( )

5. Kaç kardeşiniz?

Kardeşim yok ( ) 2 ( ) 3 ( ) 4 ve üzeri ( )

6. Kaçınıcı çocuksunuz?

İlk ( ) 2. ( ) 3. ( ) 4. ve üzeri ( )

7. Ailenizin Gelir Düzeyi:

Düşük ( ) Orta ( ) İyi ( ) Çok İyi ( )

8. Herhangi bir spor veya sanat dalı ile ilgileniyor musunuz?

Evet ( ) Hayır ( )

9. ANNENİZİN; Eğitim durumu:

Okur- yazar ( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul ( )
Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek lisans ( ) Doktora ( )
Diğer .....

10. BABANIZIN; Eğitim durumu:

Okur-yazar ( ) Okur-yazar değil ( ) İlkokul ( )
Ortaokul ( ) Lise ( ) Üniversite ( ) Yüksek lisans ( ) Doktora ( )
Diğer .....

EK 2. ANNE-BABA TUTUM ÖLÇEĞİ (ABTÖ)

Lütfen aşağıdaki soruları kendi anne ve babanızı düşünerek dikkatlice okuyunuz. Aşağıdaki durumun anne ve babanızın davranışına ne kadar benzediğini düşünün. Cümlelerin sonuna; Tamamen benziyorsa 4; biraz benziyorsa 3; benzemiyorsa 2; hiç benzemiyorsa 1 yazınız.

- 1-) Herhangi bir sorunum olduğunda, eminim annem ve babam bana yardım ederler.
- 2-) Annem ve babam büyüklerle tartışmamam gerektiğini söylerler.
- 3-) Annem ve babam yaptığım her şeyin en iyisini yapmam için beni zorlarlar.
- 4-) Anne ve babam herhangi bir tartışma sırasında başkalarını kızdırmamak için, susmam gerektiğini söylerler.
- 5-) Anne ve babam bazı konularda “sen kendin karar ver” derler.
- 6-) Derslerimden ne zaman düşük not alsam, annem ve babam bana yardım ederler.
- 7-) Ders çalışırken anlayamadığım bir şey olduğunda, annem ve babam bana yardım ederler.
- 8-) Annem ve babam kendi görüşlerinin doğru olduğunu bu görüşleri onlarla tartışmamam gerektiğini söylerler.
- 9-) Annem ve babam benden bir şey yapmamı istediklerinde, niçin bunu yapmam gerektiğini de açıklarlar.
- 10-) Anne ve babamla her tartıştığımda bana “büyüdüğün zaman anlarsın” derler.
- 11-) Derslerimden düşük not aldığımda, annem ve babam beni daha çok çalışmam için desteklerler.
- 12-) Annem ve babam yapmak istediklerim konusunda kendi kendime karar vermeme izin verirler.
- 13-) Annem ve babam arkadaşlarımı tanırlar.
- 14-) Annem ve babam istemedikleri bir şey yaptığımda, bana karşı soğuk davranırlar ve küserler.
- 15-) Annem ve babam sadece benimle konuşmak için zaman ayırırlar.
- 16-) Derslerimden düşük notlar aldığımda, annem ve babam öyle davranırlar ki suçluluk duyar ve utanırım.
- 17-) Ailemle birlikte hoşça vakit geçiririz.
- 18-) Annemi ve babamı kızdıracak bir şey yaptığımda, onlarla birlikte yapmak istediğim şeyleri yapmama izin vermezler.
- 19-) Genel olarak annen ve baban okul zamanı hafta içinde gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

a-) EVET   b-) HAYIR

Eğer cevabınız evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Hafta içinde en geç saat kaçaya kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

- 8:00'dan önce; 10:00 – 10:59 arası
8:00 – 8:59 arası; 11:00 ya da daha geç
9:00 – 9:59 arası ; İstedğim saate kadar

20-) Genel olarak annen ve baban hafta sonları gece arkadaşlarıyla bir yere gitmene izin verirler mi?

- a-) EVET b-) HAYIR

Eğer cevabınız evet ise, aşağıdaki soruyu cevaplayınız.

Haftanın Cuma ya da Cumartesi akşamları en geç saat kaçaya kadar gece dışarıda kalmanıza izin verilir?

- 8:00'dan önce; 10:00 – 10:59 arası
8:00 – 8:59 arası; 11:00 ya da daha geç
9:00 – 9:59 arası; İstedğim saate kadar

Annen ve baban aşağıdakileri öğrenmek için ne kadar çaba gösterirler?

21-) Eğer Bir yere gittiysen nereye gittiğini

- a-) Hiç çaba göstermezler b-) Çok az çaba gösterirler c-) Çok çaba gösterirler

22-) Boş zamanlarında ne yaptığını

- a-) Hiç çaba göstermezler b-) Çok az çaba gösterirler c-) Çok çaba gösterirler

23-) Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığını

- a-) Hiç çaba göstermezler b-) Çok az çaba gösterirler c-) Çok çaba gösterirler

Annen ve baban aşağıdakiler hakkında ne kadar bilgileri vardır?

24-) Eğer gece bir yere gittiysen; nereye gittiğin,

- a-) Bilgileri yoktur. b-) Çok az bilgileri vardır. c-) Çok bilgileri vardır.

25-) Boş zamanlarında ne yaptığın

- a-) Bilgileri yoktur. b-) Çok az bilgileri vardır. c-) Çok bilgileri vardır.

26-) Okuldan çıktıktan sonra ne yaptığın

- a-) Bilgileri yoktur. b-) Çok az bilgileri vardır. c-) Çok bilgileri vardır.

EK 3. DEPRESYON, ANKSİYETE, STRES ÖLÇEĞİ-LİSE FORMU (DASS-42)

NO	SON 1 HAFTADAKİ DURUMUNUZ	Hiçbir zaman	Bazen ve arasıra	Oldukça sık	Her zaman
1.	Oldukça önemsiz şeyler için üzüldüğümü fark ettim.	0	1	2	3
2.	Ağızımda kuruluk olduğumu fark ettim.	0	1	2	3
3.	Hiç olumlu duygu yaşayamadığımı fark ettim.	0	1	2	3
4.	Soluk almada zorluk çektim (<i>örneğin fizik egzersiz yapmadığım halde aşırı hızlı nefes alma, nefessiz kalma gibi</i>).	0	1	2	3
5.	Hiçbir şey yapamaz oldum.	0	1	2	3
6.	Olaylara aşırı tepki vermeye meyilliyim.	0	1	2	3
7.	Bir sarsaklık duygusu vardı (<i>sanki bacaklarım beni taşıyamayacakmış gibi</i>).	0	1	2	3
8.	Kendimi gevşetip salıvermek zor geldi.	0	1	2	3
9.	Kendimi, beni çok tedirgin ettiği için sona erdiğinde çok rahatladığım durumların içinde buldum.	0	1	2	3
10.	Hiçbir beklentimin olmadığı hissine kapıldım.	0	1	2	3
11.	Keyfimin pek kolay kaçınılabildiği hissine kapıldım.	0	1	2	3
12.	Sinirsel enerjimi çok fazla kullandığımı hissettim.	0	1	2	3
13.	Kendimi üzgün ve depresif hissettim.	0	1	2	3
14.	Herhangi bir şekilde <i>geciktirildiğimde (asansörde, trafik ışıklarında, bekletildiğimde)</i> sabırsızlandığımı hissettim.	0	1	2	3
15.	Baygınlık hissine kapıldım.	0	1	2	3
16.	Neredeyse herşeye karşı olan ilgimi kaybettiğimi hissettim	0	1	2	3
17.	Birey olarak değersiz olduğumu hissettim.	0	1	2	3
18.	Alıngan olduğumu hissettim.	0	1	2	3
19.	Fizik egzersiz veya aşırı sıcak hava olmasa bile belirgin biçimde terlediğimi gözledim. (<i>örneğin ellerim terliyordu.</i>)	0	1	2	3
20.	Geçerli bir neden olmadığı halde korktuğumu hissettim.	0	1	2	3

21.	Hayatın değersiz olduğunu hissettim.	0	1	2	3
22.	Gevşeyip rahatlamakta zorluk çektim.	0	1	2	3
23.	Yutma güçlüğü çektim.	0	1	2	3
24.	Yaptığım işlerden zevk almadığımı fark ettim.	0	1	2	3
25.	Fizik egzersiz söz konusu olmadığı halde kalbimin hareketlerini hissettim. (<i>kalp atışlarımın hızlandığını veya düzensizleştiğini hissettim.</i>)	0	1	2	3
26.	Kendimi perişan ve hüzünlü hissettim.	0	1	2	3
27.	Kolay sınırlendirilebildiğimi fark ettim.	0	1	2	3
28.	Panik haline yakın olduğumu hissettim.	0	1	2	3
29.	Bir şey canımı sıktığında kolay sakinleşemediğimi fark ettim.	0	1	2	3
30.	Önemsiz fakat alışkın olmadığım bir işin altından kalkamayacağım korkusuna kapıldım.	0	1	2	3
31.	Hiçbir şey bende heyecan uyandırmıyordu.	0	1	2	3
32.	Birşey yaparken ikide bir rahatsız edilmeyi hoş göremediğimi fark ettim.	0	1	2	3
33.	Sinirlerimin gergin olduğunu hissettim.	0	1	2	3
34.	Oldukça değersiz olduğumu hissettim.	0	1	2	3
35.	Beni yaptığım işten alıkoyan şeylere dayanamıyordum.	0	1	2	3
36.	Dehşete düştüğümü hissettim.	0	1	2	3
37.	Gelecekte ümit veren birşey göremedim.	0	1	2	3
38.	Hayatın anlamsız olduğu hissine kapıldım.	0	1	2	3
39.	Kışkırtılmakta olduğumu hissettim.	0	1	2	3
40.	Panikleyip kendimi aptal durumuna düşüreceğim durumlar nedeniyle endişelendim.	0	1	2	3
41.	Vücudumda (<i>örneğin ellerimde</i>) titremeler oldu.	0	1	2	3
42.	Bir iş yapmak için gerekli olan ilk adımı atmada zorlandım	0	1	2	3

EK-4 ETİK KURUL/KOMİSYON İZİNİ/MUAFİYETİ

T.C.
KTO KARATAY ÜNİVERSİTESİ TIP FAKÜLTESİ
İLAÇ VE TIBBİ CİHAZ DIŞI ARAŞTIRMALAR ETİK KURUL KARARI

Toplantı Sayısı: 7

Toplantı Tarihi: 03.11.2020

Karar Sayısı: 2020/001: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'ın, "Ergenlerin Algıladığı Anne-Baba Tutumlarının Depresyon, Anksiyete ve Stres Düzeyleri ile İlişkisinin İncelenmesi" başlıklı araştırma projesi çalışması ile ilgili 21.10.2020 tarihli dilekçesi ve ekleri görüşüldü.

Görüşme sonucunda araştırma projesi çalışmasının Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN'ın sorumluluğunda yürütülmesinin uygun olduğuna oy birliği ile karar verildi.

Not: Çalışma ile ilgili gerekli izin ve yasal sorumluluk araştırmacılara aittir.

Sorumlu Araştırmacı: Dr. Öğr. Üyesi Hatice YALÇIN

Yardımcı Araştırmacı: Esmâ ÖZDEMİR

Prof. Dr. Taner ZIYLAN

**İlaç ve Tıbbi Cihaz Dışı Araştırmalar
Etik Kurul Başkanı**